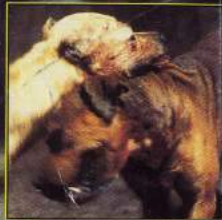

Haški zatvor: Kavez s kućnim redom

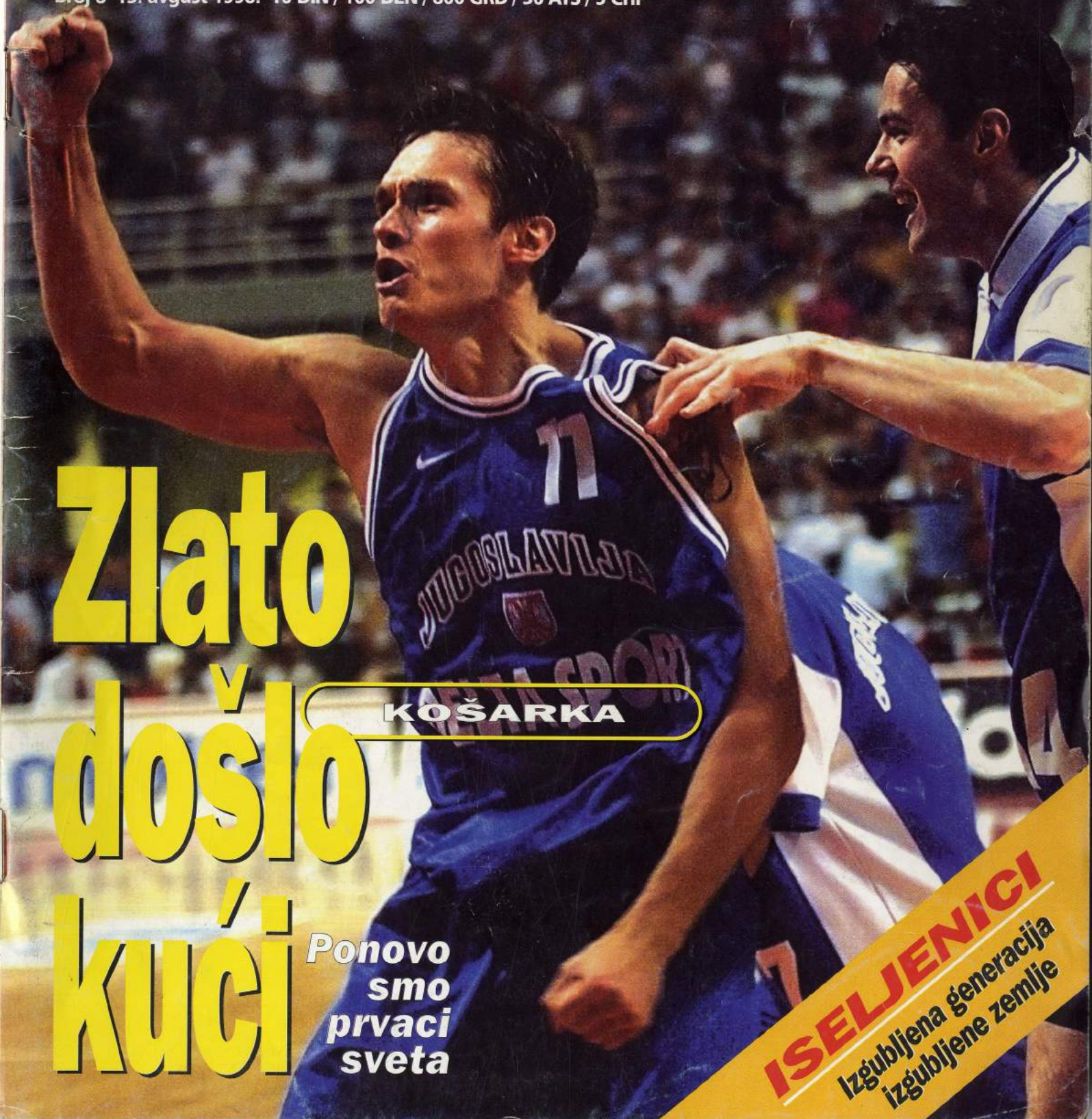
MODERNI SRPSKI NEDELJNIK

EVROPLJANIN

Borbe
pasa:
Krvava
arena

Broj 8 13. avgust 1998. 10 DIN / 100 DEN / 800 GRD / 30 ATS / 5 CHF

Zlato
došlo
kući

KOŠARKA

Ponovo
smo
prvaci
sveta

ISELJENICI
Izgubljena generacija
izgubljene zemlje

Turbopool

novi vid potpune masaže

Albatros

Airpool

vazдушna masaža

whirlpool

vodena masaža

Turbopool

vazдушna + vodena masaža

Ethos 170x75/90x56.5 h

Beograd, Tadeuša Koščuška 56. Telefon: 011/639 500

Glavni i odgovorni urednik Dragan Bujošević

Američka priznanica

PONEDELJAK

Milica mi pokazuje formular koji treba ispuniti da bi se dobila američka viza. Pitanja za nezaborav:

„Da li ste se ikad bavili trgovinom neke kontrolisane materije (droge), prostitucijom ili podvođenjem?

Da li želite da uđete u SAD da biste se angažovali na kršenju izvozno-uvoznih propisa, na subverzivnim, terorističkim delatnostima ili na nekim nezakonitim radnjama?“

Naravno da je krajnje budalasto poverovati da će bilo ko priznati da je terorista, diler, ubica, ratni zločinac, podvodač... Ako mu je i došao čas pokajanja i priznanja, sigurno neće na ovoj američkoj priznanici - kako smo je nazvali - zaokružiti „da“ iako državna birokratija SAD tvrdi da „odgovor DA ne znači automatsku nepodobnost za dobijanje vize“.

Ne znam koliko će ljudi poverovati da SAD baš žele da se pretvore u velikog oprostioca velikih grehova i postanu zemlja ratnih zločinaca, dilera, podvodača, rasista, verskih fanatika...

Ali, američka priznanica ima još jednu zanimljivost. Na delu formulara gde piše: „U ovom prostoru nemojte pisati“ udaren je crveni pečat „Da li ste član ili predstavnik neke terorističke organizacije... da...ne“.

U trećem broju „Evropljanina“ Robert Gelbard je tvrdio da SAD nikada neće proglasiti Oslobođilačku vojsku Kosova

SLAVLJE: Bodiroga i Bulatović posle druge utakmice s Grčkom

terorističkom organizacijom. Da li ga novo pitanje na američkoj priznanici opovrgava?

UTORAK

Neša objašnjava kako nema teorije da stupi u kontakt s bilo kojim članom Socijalističke partije Srbije. „Kako to da objasnim svojim gazdama strancima“, pita Neša, dok „kod Radeta“ prebira po ljutoj mučkalici. Ko bi od njih razumeo da niko iz SPS ne želi da govori o Kosovu?

Tešim Nešu: „Zaboravi na SPS, ona više ne postoji. Srbija se svela na dve stranke - JUL i radikale. Zovi njih, mani se espeesovaca, oni su izvršili 'kolektivno samoubistvo': poklonili su drugima i vlast, i novac, i medije, i policiju“.

„Nije baš tako“, tvrdi Nešin i moj poznanik iz vlasti, „JUL nije zadovoljan sa RTS. Na žurci JUL bilo je izuzetno prisustvo odsustva ljudi iz Televizije Srbije. Dakle, SPS još nije radikalima i JUL poklonio sve medije.“

PETAK

Jedan izuzetni intelektualac, nekada u vrhu vrhova ovdašnje politike, tvrdi mi da su mu diplomate u Beogradu poveravale 1989. i 1990. godine da bi Slobodan Milošević mogao da bude jugoslovenski Gorbačov. Kaže da ih nije razuveravao, mada je mislio da Mihail i Sloba nemaju ništa zajedničko.

Ispostavilo se da imaju nešto zajedničko: obojica su izgubili „veliku federalnu“ državu. Mihail je to platio i gubitkom vlasti.

SUBOTA

Prijatelji mi kažu posle druge pobe nad Grcima da moram da u Dnevniku pomenem Bodirogu.

Pominjem ga: Booodirogaaa!

TELOFI

Crta i piše: Vladislav Filipović

Hvala!

Ispraćeni s beznađem, osećanjem koje ovde prati svakodnevicu, baskettaši su u Atini uspeeli ono što niko drugi nije. Probudili nas, bar na jednu noć, nasmejali, izvadili iz opšteg jada, otvorili nam sve dugo zatvorene ventile. Uveče 9. avgusta, mi, uvek poslednji, bili smo prvaci sveta. Hvala, majstori!

ПОЗДРАВ ИЗ ТОРОНТА

24 Krvava arena

Psa koji izgubi borbu vlasnik često ubije

48 Ostrvo sa CD blagom

Da li će novi piratski Eldorado postati Jugoslavija

Tema broja

- ▶ **10 Iseljenci:** Izgubljena generacija izgubljene države

Jugoslavija

- 15 Univerzitet:** Potpiši i peri ruke
18 Saobraćaj: Gospode Spasi Putnike
 ▶ **22 Haški zatvor:** Kavez s kućnim redom

Reportaža

- ▶ **24 Pit-bulovi:** Krvava arena

10 Izgubljena generacija izgubljene države

Sanjam da zemlja pada na moj kovčeg i vičem „Neću da me sahranite u Kanadi“

55 Zlato došlo kući

Košarkaši Jugoslavije prvaci sveta do trećeg milenijuma

58 Beli gnev

U SAD ima oko 700 desničarskih organizacija

30 Kazna svetog Save

Antisrbi su kažnjeni, prosrbi nagrađeni, a Peter Handke je imao najviše sreće - napustila ga žena

22 Kavez s kućnim redom

Posle smrti Milana Kovačevića u Ševeningenu je zavladao nervoza

Kultura

- 30 Patrik Beson:** Kazna svetog Save
36 Karlos Kastaneda: Mit o plemenitom divljaku

Nauka i tehnika

- 40 Lepota:** Đavolov dar
46 Mikrotalasna pećnica: Patent za siromašne

Moderni život

- ▶ **48 Muzika:** Ostvo sa CD blagom
 ▶ **55 Košarka:** Zlato došlo kući

- 56 Madona:** Početak duhovnog puta

- 58 Terorizam:** Beli gnev

- 62 Žanetić:** GSB

Svet

- 64 Evropa:** Crni trikolori
71 Ratni zločini: Nekažnjeni vuk

Rubrike

- 3 Dnevnik** • **4 Foto nedelje** •
7 Periskop • **35 Liste** • **39 Galerija** •
44 Računari • **47 Poligon** •
63 Reflektor • **70 Evropa** •
73 Impresum • **74 Kalendar**

PERISKOP

VESTI / ČINJENICE / OTKRIĆA

POLICIJA

Nadnica za smrt

Prema zvaničnim podacima sa sajta MUP Srbije na Internetu, na Kosovu su dosad poginula 42 policajca. Uz svakog poginulog policajca uglavnom se mogu naći samo podaci o mestu i okolnostima pogibije, godini i mestu rođenja, članovima porodice ako je poginuli pripadnik MUP bio oženjen. Posredno se može zaključiti da najveće žrtve podnosi Jedinica za specijalne namene, kao i policajci opštinskih sekretarijata unutrašnjih poslova s Kosova.

Iako mnogi misle da su srpski milicioneri dobro plaćeni, treba reći da je njihova prosečna plata oko 2.000 dinara, s tim što im kao terenski dodatak sleduje još šesto dinara mesečno. Navodno, policajci rezervisti, koji su ovih dana prihvatili da budu pojačanje svojim kolegama profesionalcima, dobiće za svoj mesečni angažman 4.000 dinara, ali rezervistima se ne uplaćuju doprinosi za socijalno i zdravstveno osiguranje.

U slučaju da izgubi život ili ostane trajni invalid, milicioneru, odnosno njegovoj porodici sleduje propisana naknada, kao uostalom i svakome kome se dogodi udes na poslu. Od poli-

PARE: Prosečna plata srpskih milicionera angažovanih na Kosmetu je 2.000 dinara, a terenski dodatak šesto dinara mesečno

cajaca koji imaju ranjene drugove moglo se čuti da je neizvesno kada će dobiti šta im pripada i da će to, prema domaćem običaju, teško biti u jednom delu.

Vlada Srbije inicirala je osnivanje namenskog fonda u koji će ljudi i preduzeća moći da uplate novac kojim bi se pomogle porodice policajaca. Iza 42 poginula policajca (u poslednje tri nedelje koje podaci ne obuhvataju taj broj je povećan) ostalo je ukupno 36 dece bez očeva, ne računajući slučajeve u kojima su iza poginulih ostale žene koje očekuju dete.

MEDIJI

Čija će biti „Naša Borba“

Sudbina lista „Naša Borba“ veoma je neizvesna i, kako kaže vršilac dužnosti glavnog i odgovornog urednika u ostavci Ivan Mrđen, pitanje je hoće li dnevnik dočekati izlazak ovog broja „Evropljanina“ pred čitaoce.

Štaviše, prošle nedelje list jedanput nije izašao, a redakcija je saopštila da se to dogodilo jer nije imala minimalne uslove za pripremu broja.

Postoji nekoliko rešenja za spasavanje „Naše Borbe“, a Mrđen se zalaže da se formira novo preduzeće, osnivač lista, ovoga puta u Beogradu (osnivač „Naše Borbe“ je Fininvest iz Novog Sada), i da se promeni vlasnička struktura, tako što vlasnik Fininvesta i „Naše Brobe“

Dušan Mijić ne bi imao više od trećine vlasništva nad dnevnikom.

„Novi koncept podrazumeva da vlasnici svoju (eventualnu) zaradu ubiru iz profita preduzeća, a ne iz dnevnog prihoda lista, kao što je to sada slučaj“, kaže Mrđen, dodajući da zaradivanje na dnevnom prihodu nije poznato u svetu.

Ukoliko se i prihvati novi vlasnički i poslovni koncept, Mrđen misli da bi trebalo potpuno promeniti način rada, pa čak i preispitati uređivački koncept, „ako uopšte postoji potreba za njim s obzirom na to da i drugi listovi koji su se oslonili na ovakvu uređivačku orijentaciju veoma teško pronalaze svoje mesto na tržištu“.

GEJ GLASOVI

Homoseksualnost je isto što i kleptomanija ili alkoholizam! Tu za američke pojmove šokantnu rečenicu izrekao je nedavno lider republikanske većine u Senatu Trent Lot i njome napravio pravu pometnju u političkim krugovima svoje stranke.

Bez obzira na to šta mislili o „toploj braći“, nikako nemojte glasno izgovarati mišljenje, naročito ako ste političar - savet je koji prećutno prihvata većina zvaničnika i u Vašingtonu i na Kapitolu, to jest u Kongresu.

Predsednik Bil Clinton, za koga se ovde misli da je u velikoj meri liberalizovao politiku prema homoseksualcima, čije je glaseve, računa se, u velikoj meri dobio na izborima u oba mandata, uoči izbora za novi mandat potpisao je Zakon o zabrani sklapanja brakova dvojice muškaraca ili dveju žena. Šef Bele kuće je, međutim, pokazao mnogo veću liberalnost kada je u pitanju vojska, gde je zahvaljujući njemu uvedena praksa: „Ne pitaj, ne odgovaraj“.

Razlika: Veselje u Holandiji, čutanje u SAD

EVROPLJANIN PITA

Kolika je idealna porodica - koliko bi dece ona trebalo da ima?

bez dece	2%
jedno dete	8%
dvoje dece	36%
troje dece	38%
četvoro dece	10%
petoro dece	4%
šestoro dece	1%
sedmoro dece	1%
osmoro i više dece	1%

Izbor:
Srbija, jun 1998, uzorak 2.000 ispitanika.
Agencija Medium

NENAPADANJE

Drugi operater mobilne telefonije „Mobilna telefonija Srbije“ koja je vlasništvo Telekom Srbije počela je da radi u subotu, kako je i nalogala licenca koju joj je izdala Vlada SRJ. Ipak, jasno je da se sa celim projektom kasni, da sve tehničke pripreme nisu obavljene i da je u pitanju „probni rad“. Očekujući novog operatera, Mobtel (51 odsto vlasništva BK trejd iz Moskve i 49 odsto PTT) oborio je cenu svoje priključne kartice sim sa oko 1.200 na 399 dinara. Za desetak dana Mobtel je prodao čak deset hiljada priključaka, pa sada ima oko 90.000 pretplatnika.

Ali, ako je to bila moguća najava rata cena Mobtela i Telekom od koega bi najviše koristili imali korisnici mobilnih telefona, ugovor između ovih dveju firmi, na koji je Vlada Srbije dala saglasnost, ovakvu nadu otklanja.

U Mobtelu PTT Srbije ima 49 odsto vlasništva, a u Telekomu 51 odsto, što je već dovoljan razlog da Pošta neće želiti da sama sebi bude konkurent. To se vidi i iz pomenutog ugovora, kojim se precizira da oba operatera mobilne telefonije mogu nesmetano da se koriste fiksnom telefonskom mrežom, antenskim stubovima na koje se postavljaju predajnici i sličnim tehničkim kapacitetima. Ugovorom, koji još nije poznat javnosti, određuje se i način obračunavanja cena mobilne telefonije. To znači da bi Mobtel i Telekom trebalo da se dogovore i obaveštavaju o cenama i tarifama. Ipak, valja očekivati da korišćenje mobilnih telefona bude jeftinije. Mobtel je već pripremio novi tarifni paket, koji se čuva kao stroga tajna, a koji - kako saznaje „Evropljanin“ - predviđa niže cene razgovora nedeljom i od 20 do 8 časova.

Snižavanje cena je neminovno. Uostalom, kada je u Jugoslaviji krenula mobilna telefonija, cena priključka bila 12.000 nemačkih maraka, a danas je 399 dinara. Ali, dok cena priključka pada, raste vrednost operatera. Tako Mobtel, u koji su uložena 64 miliona dolara, sada vredi oko 700 miliona dolara.

ŠKOLA

Učenje u konclogoru

Polupani prozori, gvozdene rešetke preko onih koji su još čitavi, preko gvozdenih rešetki beli lim, a iznad svega - bodljikava žica. Upravo ovako, kao dobro čuvani konclogor, izgleda Osnovna škola „Žarko Zrenjanin“ na Novom Beogradu. Zgrada je stara tačno 30 godina i krov joj je, tvrde zaposleni u njoj, potpuno uništen. Za kišnih dana kabinet za srpski jezik i književnost nije upotrebljiv. Jednako je i s fiskulturnom salom. Zbog toga je preko propale betonske ploče stavljen lim. Pokazalo se da dobro čuva od kiše, ali je pred nletom daka sasvim nemoćan. Svaki put kad neka lopta, slučajno ili ne, padne na njega, stvori se rupa više. Padavine su opet problem. Ponestalo je lima, ponestalo je novca od Ministarstva prosvete (otišao na krečenje zgrade). Onda se neko setio i problem rešio boljkavom žicom.

Mihajlo Rebić, pomoćnik ministra prosvete zadužen za osnovno obrazovanje, o ovom slučaju nije čuo ni reč. On tvrdi da ukoliko je zahtev škole za pomoć Ministarstva i stigao na adresu ove institucije, on se nalazi kod referenta koji ga razmatra, ali odluku da li školi treba novčano pomoći pri rekonstrukciji krova donosi isključivo ministar Jovo Todorović.

Informacija o postavljanju bodljikave žice na krov fiskulturne sale toliko je iznenadila profesora Rebića da je odmah alarmirao Nadzornu službu Ministarstva prosvete koja bi lično trebalo da se uveri u postojanje ove „zaštite“. Tek posle toga, kaže Mihajlo Rebić, o ovom slučaju može se razgovarati.

Nezvanično saznajemo da je Savet roditelja OŠ „Žarko Zrenjanin“ i te kako upoznat sa merama zaštite zgrade od njihove dece i da već godinu dana rade na prikupljanju sredstava za normalnu adaptaciju krova.

Koncentracioni logor, tako je ovo mesto nazvao i Marko, osnovac koji u dvorištu škole često igra basket.

„Baš bih se namerno popeo“, kaže dečak. „Oni su ljudi ako misle da će to nekog da zaustavi!“

Ova bodljikava žica jeste metafora našeg školstva, ističe dr Milena Dragičević-Šešić, sociolog kulture. Ona dokazuje da naše školstvo

Bezbednost: da se daci ne bi peli na propali krov, Osnovna škola „Žarko Zrenjanin“ opasana je bodljikavom žicom

ni na koji drugi način ne može da se izbori sa decom. Žicom je škola zvanično priznala da više ne može da vaspitava.

„To nije vaspitanje, već drilovanje“, kaže Milena Dragičević-Šešić.

Škole koje su se na Novom Beogradu gradile šezdesetih i sedamdesetih godina, što je slučaj i sa OŠ „Žarko Zrenjanin“, nemaju ograđena dvorišta. Objašnjenje tadašnjih urbanista bilo je jednostavno - škola treba da bude integralni deo zajednice u socijalističkom društvu. Te krajnje otvorene škole ostale su nezaštićene. Zatim su postale opasne.

INTERVJU

„Ruski konzul“ posle „Noža“

EVROPLJANIN: Svojevremeno zabranjivani roman „Nož“ trebalo bi do kraja godine da bude ekranizovan. Da li ste očekivali takav rasplet?

Drašković: Žao mi je što film nije snimljen dve, četiri, pet godina po objavljivanju romana. Žao mi je što država Srbija, zahvaljujući ideološkim budaletinama, tada nije ništa učinila - finansirala prevodjenje romana na glavne svetske jezike i snimanje velikog filma - da inostranstvo sazna za genocid nad srpskim narodom tokom Drugog svetskog rata. Zato bih i voleo da i sada, bar sa zakašnjenjem, film vidi u inostranstvu, da vide šta je to što je u Srbiju puklo 1991. godine.

EVROPLJANIN: Koliko ste učestvovali u stvaranju scenarija?

Drašković: Pokazali su mi scenario, zamolili da kao autor romana intervenišem tamo gde mislim da treba. Pitali su me i da li imam nešto

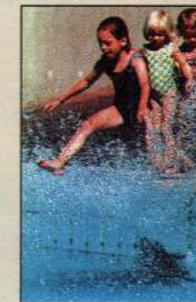
Vuk Drašković, predsednik SPO

sovu, tamo gde se radnja romana i događa. Dozvola nije data samo zbog toga što je autor romana Vuk Drašković. Mnogima je tada istina, Kosovo, bila manje važna od ideološke zadrživosti prema autoru romana.

protiv toga da neke stvari dodaju. Prihvatio sam i razumeo to što je u film ubačena i 1991, a voleo bih da je ubačeno i Kosovo, jer je sve to jedna tema. Ipak, u filmu je 1991. u senci 1941, kao što je svaka posledica u senci uzroka.

EVROPLJANIN: Očekujete li da će po još nekom našem delu biti snimljen film?

Drašković: Nadam se da će posle romana „Nož“ biti ekranizovan i roman „Ruski konzul“, a to je roman o Kosovu. Novac za snimanje filma „Ruski konzul“ obezbedio je jedan grčki producent još 1993. godine jer je roman preveden na grčki. Ali, taj projekat se nije ostvario zato što tada ovaj režim nije dao dozvolu da se film snima na Kosovu, tamo gde se radnja romana i događa.

Beograd: 11 tropskih dana i 10 tropskih noći

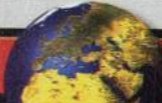
DUGO TOPLO LETO

Beograd je ovog meseca preživeo 11 tropskih dana i deset tropskih noći. Ipak, najtopliji avgustovski dan do sada bio je 12.8.1921. godine, kada je izmereno 41,8 stepeni Celzijusa. Treći i četvrti avgust ove godine bili su najtopliji u poslednjih 111 godina. Trećeg je temperatura dostigla 38,6, a četvrtog avgusta 38,4 stepena Celzijusa. Temperatura se u Beogradu tradicionalno meri u Karađorđevom parku. Po meteorološkim propisima merenje se obavlja dva metra iznad travnjene površine. Hidrometeorološki zavod ne meri temperaturu na ulici, ali po rečima meteorologa Slobodana Hadživukovića, ona bi na našem mogla da bude i do deset stepeni viša.

Neka normalna temperatura za avgust bila bi 15,7 ujutru, odnosno 27,8 stepeni Celzijusa preko dana. Godine 1998. visoke temperature traju od jula, kada je zabeležen najtopliji 2. jul; 38,4 stepena (do tada je najviša temperatura bila 36,5 stepeni). S druge strane, u julu smo imali i jedan najhladniji dan - 9. jul, kada je temperatura iznosila 10,2 stepena Celzijusa (najniža do tada 10,4).

Problem sa ovogodišnjim vrućinama je što u kontinuitetu temperatura nije padala ispod 30 stepeni nekih četrnaest dana. Zato se sve ugrijalo - i ulice i stanovi. Tropski dani doneli su zdravstvenim radnicima pune ruke posla. Samo u periodu od 25. jula do 5. avgusta hitna pomoć je imala 3.324 poziva. Od toga je 437 poziva bilo sa javnih mesta. Intervencije su bile uvećane 20 - 30 odsto, zvali su ljudi svih životnih dobi, a poziv je obavezno glasio: „Hitno jedan, najhitnije“. Zbog velikih vrućina ljudi su često na ulicama kolabirali i padali, ali i izazivali više saobraćajnih nesreća.

Inače, visoke temperature ne vladaju samo ove godine. Neke od prethodnih godina - 1992, 1993. i 1994 - bile su veoma tople. Godine 1994. prosečna temperatura bila je 30,8 stepeni Celzijusa, 1993; 29,9 stepeni, a 1992. godine 33,6 stepeni Celzijusa. Tropskih dana bilo je više nego ove godine.

TENDENCIOMETAR

Eti Ratfelder	↓	U potrazi za veću, kravlju glavu u najlon-kesi pobrkao s masovnim grobnicama Albanaca
Bil Klinton	↔	Živi u neizvesnosti. Ekspertize treba da pokažu da li je na pogrešan način upotrebljavao haljinu Monike Levinski
Srdan Dragojević	↑	„Ranama“ je možda zabranjena reklama, ali nagrade nisu. Osvojio Herceg-Novu
Milan Živadinović	↗	Prvi selektor kojem je naimenovanje čestitala jedna politička stranka (JUL). Zauzvrat obećao da ćemo pobediti Hrvate

Izgubljena generacija izgubljene zemlje

ISELJENICI

Imaju po tridesetak godina i prijatelje rasute po svetu. Rođeni su da u svojoj zemlji budu lideri, pristali su da u tuđoj zemlji budu manje-više ništa. U Torontu ih ima stotinak hiljada

Ljudi koji čekaju red za iseljeničku vizu u kanadskoj ambasadi verovatno ne znaju, ali je Dragana M. tamo zaista isekla vene. Otišla je pre tri godine, nedavno dobila dete, a onda popila pet-šest tableta tajlenola (pilule protiv bolova) i širokim nožem za hleb povukla dubok rez preko ruke.

Mnogo ranije, verovatno kada joj je odevne sve preselo, umesto pilula protiv bolova i rezanja vena izabrala je mesto u velikoj sali za vize Ambasade Kanade. Tamo je i za nju i za onih možda nekoliko stotina hiljada drugih koji su pokušali da izmaknu sopstvenoj nesreći i negde nađu nešto bo-

lje, procedura uvek ista.

Sala s dva reda drvenih klupa, tri šaltera, neljubaznim službenicima, WC s natpisom „Ključ je kod obezbeđenja“ i siva metalna vrata - verovatno najstrašniji deo ove čekaonice drugog razreda. Kada crveno svetlo iznad njih istovremeno zasvetli i zapišti, znači da će tamo, iza vrata, preko razglasa biti pozvan jedan od onih koji bi hteli u Kanadu. Kada izađe u tišinu koja ga je ispratila, na njegovom licu ništa neće govoriti da li je dobio vizu. Ljudima koji se odluče da beže, izgleda da je muka od samog početka. Verovatno je tako bilo i s Draganom M..

Do Kanade je letela desetak sati, s presedanjem na jednom od evropskih aerodroma (Ciri, Frankfurt, Pariz, Amsterdam). Možda je prošla i kroz ono što se kao anegdota preporučuje u Torontu: dođe naš čovek na neki od pomenutih aerodroma, uđe u kupatilo da se umije i osveži, vidi na česmi znak „H“ (hot - vruće) i ubeden da je još kod kuće i da je „H“ - „hladno“, zasučuče rukave...

Ako je to i preskočila, sigurno je prošla proceduru popunjavanja formulara u avionu, negde iznad okeana, u koje moraš da upišeš, redom: ko si i šta si, nosiš li hranu s namerom da potruješ nesrećne Kana-

„Mrtva priroda“ (1974) Mića Popović

ГЛАС КАНАДСКИХ СРБА
 ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ ОДБРАНЕ У КАНАДИ
VOICE OF CANADIAN SERBS
 Under the auspices of Serbian National Shield Society of Canada
 ПИРИТЕ ЛУБАВ И СЛОГУ Publications Mail Registration No. 1196 С А НАРОДОМ ЗА НАРОД
 ГОДИНА 44, БРОЈ 2674 TORONTO, ONTARIO Четвртак, 25. јун 1998.

ТИПИЧНО: Izgled srpskih novina i srpske ulice u Torontu

đane, imaš li polnu bolest, je si l' normalan - naravno da nisi, ko normalan uopšte ide tamo gde je „H“ „vruće“ - je li ti prvi put, koliko misliš da ostaneš, potpiši se, nemoj da zaboraviš da predaš formular službeniku na aerodromu... Posle svega toga, kada izmožden sletiš na aerodrom u Torontu, upravo ti taj službenik suvo kaže: *Welcome to Canada*. Rekao je i Dragani M..

Torontol Autoput s dvadesetak traka; ulice dugačke i po sto kilometara; zgrade zbog kojih ti je nos stalno podignut; milioni radnji i nekoliko miliona automobila... sve nepregledno, načičkano, bleštavo, ludo, sjajno... Proći će nekoliko sati pre nego što se prvi put, a zauvek, setiš da je Beograd lepši.

Shvatiš da nema nazad i sve počne da ti smeta. Primetiš, a Miki i Momo (došli još onomad) baš su to primetili: da su duž glavnih ulica podignute prizemne montažne zgrade koje se ničim ne razlikuju od kulisu u kaubojskim filmovima, samo što su okićene reklamama. Vidiš da su ljudi nekako drukčiji i da ti se stalno nešto smeškaju. Čuješ da na ulici nema graje na koju si navikao. Osetiš da hrana nema onaj ukus. Ispričaju ti, oni „stariji“, da će ti „ovde“ biti potrebni samo pidžama i radno odelo. Uplašiš se. Počneš da psuješ, Tita i Slobu, a ako si Srbin iz Bosne, i Karadžića. Posle se neki naviknu, a neki ne naviknu. U svakom slučaju, svi nastave da psuju.

Za većinu od pedesetak hiljada Srba ko-

ji su u Toronto stigli od '90. godine naovamo (ukupno ih ima oko sto hiljada) prva stanica na putu prema ne zna se čemu, jeste Gembl. Kratka ulica koju kao da je neko preneo s Miljakovca ili Rakovice u deo Toronta koji naseljavaju pretežno Grci. Nekoliko stambenih zgrada, automobili parkirani na kolovozu (toga, inače, nema u Torontu), deca koja jurcaju za loptom, penzioneri pred ulazima. Jednu zgradu zovu Sarajevka, drugu Beogradanka. Sve zajedno, ceo Gembl, nosi naziv koji odražava stav stanovnika: Trg žrtava Slobodana Miloševića.

Neki od stanovnika su, poput Velibora, pobešli zato što su osetili rat na svojoj koži, smučilo im se, neće da im „svakih pedeset godina istorija trči preko leđa“, nemaju gde nazad i definitivno su raskrstili s „onim prostorima“ (tipična priča Srba iz Bosne).

Drugi su, kao Moca (sada ne živi u Gemblu), dočekali jedno jutro u Beogradu bez dovoljno para u džepu za „kiflu, novine i cigare“, uzeli diplomu i ušli u red za vizu. Miroslav, lekar, Darko, elektroinženjer i čitava gomila njihovih kolega istovremeno je konkurisala za iseljenje u Južnu Afriku, Bocvanu, Zimbabve, Novi Zeland, Australiju, Kanadu... Upalila je Kanada.

Za ovu grupu zauvek je previše teška reč. Vreme koje ne provode na poslu provode na Internetu. Sekiraju se zbog Kosova i time izazivaju smeh i sažaljenje tek

ПОЗИРАВ ИЗ ТОРОНТА

INTERVJU

Seobe

Dušan Paunović, generalni konzul jugoslovenskog konzulata u Torontu

EVROPLJANIN: Koliko Srba živi u Kanadi?

Paunović: Nemoguće je saopštiti tačne brojeve. Mi računamo da na ovom konzularnom području, koje obuhvata provincije Ontario, Minetobu i Saskačevan, živi više od 150.000 Srba, od kojih 70. 000 u samom Torontu. Oko polovine tog broja stiglo je u Kanadu od 1990. godine. Konzulat je, inače, zbog sankcija bio zatvoren od 1992. do prošle godine.

EVROPLJANIN: Imate li podatke o onima koji odluče da se vrate u Jugoslaviju?

Paunović: Prema broju izdatih carinskih potvrda može se reći da povratnika ima. Prosečno se godišnje vrati 50 ljudi. Opet, iz razgovora s njima, na osnovu izjava, može se reći da bi se 70-80 odsto njih vratilo. U stvari, sve vreme dok su ovde, oni misle kako da se vrate. To je iseljenička sudbina.

EVROPLJANIN: Šta naša država može da uradi za njih?

Paunović: Samo da se trudi da im pruži stručne i kvalitetne usluge. Od upisa dece u matične knjige rođenih do tumačenja carinskih propisa i regulisanja vojne obaveze. Takođe, pomazemo im da ne lutaju mnogo kada stignu ovde i pružamo im pravnu pomoć. Moram da kažem da roditelji, iako im deca samim rođenjem u Kanadi stiču kanadsko državljanstvo, obavezno nastoje da im pribave i jugoslovensko državljanstvo.

EVROPLJANIN: Kako komentarišete izbeglički talas od 1990. godine naovamo?

Paunović: To su seobe. Strašno.

DRUŠTVO: Caffe Latte, jedan od restorana u kojem se okupljaju Beograđani

pridošlih („Ko se još sekira zbog Kosova?“). Deci daju imena koja će biti i srpska, i koja će se lako izgovarati na engleskom: Stefan, Marko, Katarina... Imaju po tridesetak godina i prijatelje rasute po svetu. Iz Mocine šestočlane ekipe petorica su po raznim Los Anđelesima, Otavama, Bostonima... Od 30 ljudi koji su s Darkom diplomirali, nijedan više nije u Beogradu.

„**Strašno**“, ponovio je Moca tačno šest puta pošto je upoznao prijateljevog prijatelja iz Beograda. Kada je upitan šta je strašno nije znao da kaže („valjda mutira jezik“) i odveo čoveka u Kafe late u kojem se okupljaju Beograđani. Celo društvo bilo je u bedaku i istovremeno pričalo kako, eto, svi čekaju da se tamo nešto promeni i kako, eto, rastu deca, polaze ovde u školu, ko će sad nazad, ovde ti stalno postavljaju branu, tamo moraš iz početka...

Izgubljena generacija izgubljene zemlje. Doktori, inženjeri, profesori, novinari, pravnici, ekonomisti... svi uglavnom prekvalifikovani u programere, bez mogućnosti da mnogo napreduju. Radovan, istoričar umetnosti u Beogradu, a u Gemblu superintendent (hauzmajstor, domar), sve zajedno naziva „divne otuđene duše“. Milica, lekar, na mestu nečeg što je valjda medicinska sestra, nudi svoju definiciju: „Ondane su nas iščupali, ovde se nismo primili“.

Ljudi koji su rođeni da u svojoj zemlji budu lideri, pristali su da u tuđoj zemlji budu manje-više ništa. Prihvatili pravilo: šta god da odlučiš - najebaćeš i pomirili se s

tim. Žrtvovali svoje sudbine. Neko zbog dece (Simonida je svom sinu Egonu pre polaska iz Beograda vikala: „Neću da ideš u rat!“); neko zbog toga što je završio silne škole a ostao siromašan (u Kanadi čovek može da za deset dolara kupi deset kilograma mesa, a inženjeri voze automobile koje u Beogradu vidate samo kod onih „s kajlama“); neko zato što nije mogao da zamisli da će biti od onih lekara koji gube dušu za sto grama kafe, flašu viskija i čvarke; neko prosto nije više izdržao.

I sada svi sanjaju Beograd. Moca: „Idem stalno po Kaleniću. Gledam sve te zgrade, pijacu, nisam ih ni primećivao kada sam bio tamo. Sada vidim svaki detalj.“ Simonida: „Idem na posao, zgrada u kojoj sam radila pretvori se u ogromni monolit... ili, sanjam da sam umrla. Sahrana i, spuštaju me dole. Čujem kako udara grumenje

po sanduku i onda počinjem da lupam, grebem... urlam: 'Neću da me sahranite u Kanadi! Neću!'“

Od Nove godine u Gemblu se rodilo šest beba, a jedan čovek je umro i sahranjen je u Kanadi. Dokaz da život gura dalje bez obzira na snove. Darko i Branka su se venčali.

Svadba u holu za bankete u Danfortu (grčki kraj). Domaća muzika (svira Nenad, elektroinženjer) i pomalo strana atmosfera: previše tiho. Nedostaje osećanje da će sad tu da bude „one“ vrste slavlja (trebalo bi, bar uz narodnjake svirane na sintisajzeru), s dranjem, raskopčanim košuljama, ženama na stolu, brisanjem znoja maramčetom, polupanim čašama... A u holu za bankete svi su veseli ali sede mirno.

Kada pitaš Nenada postoji li neka pesma koja će sav taj svet da pokrene, on odrečno vrti glavom. Kaže da je ovo Toronto, da svi imaju kola, da su kola važna jer su daljine velike (na posao se ide i po pedesetak kilometara) i da su kazne za bilo koji saobraćajni prekršaj previše visoke da bi čovek sebi dopustio luksuz koji se zove lumpovanje na svadbi. Ljudi koji odu u Kanadu prilično brzo se naviknu na pravila: kanadska i ona koja su sami stvorili, ne bi li im bilo lakše.

SVEČANO: Zgrada u grčkom delu Toronta u kojoj Srbi slave svadbe

Pravilo jedan (Miličino pravilo): s društvom iz Beograda možeš da praviš sedeljke i piješ pivo samo četvrtkom - slobodno možeš da zaglaviš jer je petak dan pred vikend a svaki drugi dan je opasan - uspavaćeš se, nećeš dovoljno dobro raditi, izgubićeš posao.

Pravilo dva (Isidorovo pravilo): kada ti se ovde neko nasmeši i pita kako si, nemoj da se trudiš da mu odgovoriš, jer, ako se trudiš, počneš da odgovaraš, osećaćeš se prilično glupo kada shvatiš da te čovek u stvari ne sluša.

Pravilo tri (pravilo Dušana Petričića, karikaturiste, jednog od onih koji ovde rade svoj posao): kada te pita, uz osmeh, kako si, ti mu reci da ti u životu nije bilo gore, da ti je odvratno, strašno... onda će on biti sluđen jer ovde nije pravilo da kažeš da ti je loše (po ovom pravilu se ponašaš samo kada te neko nervira, inače poštuješ pravilo broj dva).

Pravilo četiri (Mici-no pravilo): nikada nemoj da gledaš slike iz starog kraja, poludećeš.

Pravilo pet (Anjino pravilo): nikada nemoj da slušaš našu muziku, pući ćeš.

Ostala pravila su parktična. Kupuj na rasprodajama i u velikim samoposluga (toliko velikim i punim svega da oni koji tek stignu uglavnom samo prođu i, uplašeni, izađu praznih ruku); potraži park u kojem deca viču - to su sigurno naša deca, kanadska deca ne viču, možeš slobodno da puštiš i svog klinca; čuvaj sve račune zbog poreza i zbog toga što ova država zaista vraća novac koji ti slučajno ostane dužna; nauči sve o velferu, setlmentu, benefitu (razne vrste socijalne pomoći od kojih imaš sasvim fine priloge); upiši kurs za programe-re; nabavi pidžamu i radno odelo; nauči da mrziš - ili Kanađane kod kojih si pobegao, ili one kod kuće, od kojih si pobegao; nađi kafanu u kojoj se okupljaju Srbi; nauči da se u podzemnoj presađa na stanicama Jang i Blur; izbegavaj ulicu Črč, osim ako nisi gay; prijatelje koji ti dodu u posetu vodi samo na lepa mesta u kojima stanuju bogataši (Forest hil sasvim odgovara) kako bi videli da tebi i nije tako loše; ne zanimaj se za probleme Kanađana (šta kod njih rade ministri

DOSTOJANSTVENO: Na svadbama su ljudi veseli, ali paze da u tome ne preteraju

i premijeri, ko će pobediti na izborima), i nako nikada nećeš postati deo te priče; kada kreneš iz Juge ponesi svečnjak i ikonu, čak i ako nisi kršten, ovde ćeš kad-tad poželeti da slaviš slavu (način da okupiš prijatelje); kada stigneš u Kanadu spakuj kofere i drži ih u predsoblju...

Nikad ne znaš da li ćeš nazad, bukvalno ne znaš. Dušan Petričić koji je u Kanadu stigao pre pet godina zna samo da kada bi se vratio unazad, ne bi otišao u Kanadu. „A da li bih se sada vratio u Jugoslaviju, nisam siguran.“

Dok živiš u neznanju, dok ti neki davo ne da mira, najbolje potraži neki posao, a još bolje da taj posao bude kod nekog Srbina. Na primer, kod Majkla iz Jagodine, koji je sa 16 godina došao u Kanadu (sredinom šezdesetih) i sada ima svoju prevozničku firmu. Devetnaest kamiona i isto toliko Srba vozača: saobraćajni inženjer, kameron, oficir JNA, učitelj... Kosta Pejić, kojem Majkl prstom pokazuje da izađe iz kamiona, a zatim rukom da pređe do onog prozora velikog kombija iza kojeg je novi-

nar, kratko kaže: „Ja sam hirurg, iz Sarajeva.“

I to je otprilike to. Puna Kanada ljudi koji po Petričiću ne vole da pričaju o svojoj nesreći. Toliko ne vole da ti je neprijatno i da ih pitaš kako su. Skiba, na primer. Bio vikend, on dobrim kolima otišao 400 kilometara od Toronta da peca, video reku u kojoj je toliko ribe da „sama iskače“, doneo kući desetak ogromnih šarana... onda ga dočekalo pitanje „kako vam je ovde“ i on se uhvatio za glavu. „Šta kako je...“

Haos nastane i kada oni pitaju za ovo ovde. Ti pričaš, a oni vrte glavom. Onda oni pričaju a ti vrtiš glavom. Otpisani oni tamo, otpisani mi ovde. Pomešale se dve nesreće. U tolikoj meri da na kraju pomisliš da je najbolje da ostaviš na miru i njih i njihovu nesreću i da oni isto to urade tebi i tvojoj nesreći. Biće vam svima lakše.

Tebi, zato što ne misliš na njih. Njima, zato što znaju da će ti biti lakše da, i kada ti padnu na pamet, pomisliš kako voze dobra kola; ne plaćaju struju; uvek imaju toplu vodu; kupuju deset kilograma mesa za deset dolara; jedu voće mango, koje većina nas nikada nije ni videla; dobijaju platu u minut; šalju decu u dobre škole (u Egonovoj je svečana sala veća od Doma sindikata); letuju jeftino na Kubi. Zašto bi ti bilo kome pričao o njihovoj nesreći, a i ko bi ti verovao.

Na kraju, valjda zato što ga, pri povratku, na amsterdamskom aerodromu šalju u neki podrum i na krajnje baksuzni izlaz F13 (izgleda rezervisan za nas i Turke), čovek ipak ne može a da se ne seti Dragane M. kojoj se pre tri godine dovoljno smučilo da ode u Kanadu.

Jasna, psiholog (naravno da u Torontu ne radi svoj posao), kaže da su depresije (najverovatniji uzrok Draganinog sečenja vena), među našim ljudima tamo opšta pojava. Problemi s adaptacijom, isečeni koreni, rastanak s prijateljima, familijom, karijerom... „Psihoneuroze, psihoze, od sociopatije i paranoje do šizofrenije... sve ih kači. Šta sam čitala u knjigama, ovde sam našla.“

Dragana M., šta god da ju je zakačilo, ostala je živa. Bilo je dovoljno da neko okrene samo jedan broj i da za samo nekoliko minuta u njenu zgradu ulete policajci, vatrogasci i hitna pomoć. ■

IVAN RADOVANOVIĆ

ZBOGOM: Od 1990. godine samo u Toronto otišlo je oko 50.000 Srba

ISHOD: Na novom Filološkom fakultetu starogrčki će se izučavati na Slavistici, albanski na Italijanistici, ruski će biti obavezan predmet svim postdiplomcima

UNIVERZITET

Potpisi i peri ruke

Od oko 4.000 profesora Beogradskog univerziteta, samo 700 je izjavilo da neće potpisati nove ugovore o radu

Većina profesora i saradnika Filološkog fakulteta u Beogradu ostala je u gradu do 5. avgusta i time se *de facto* povinovala zabrani svog dekana Radmila Marojevića da do tog datuma ne napušta grad. Ipak, činjenica da su profesori bili tu usred letnjeg raspusta, kada su fakultetski hodnici i aule po pravilu najpuštija mesta u gradu, nema veze s poslušnošću. Naprotiv.

Peti avgust bio je poslednji dan zakonskog roka za potpisivanje ugovora o radu između nastavnika i dekana (čitaj: srpske vlade), posle koga oni koji ga ne potpišu lete s posla, kako preti ministar prosvete Jovo Todorović i poslušno ponavljaju dekani. (Uzgred, u Zakonu o univerzitetu to nigde ne piše.)

Profesorima Elektrotehničkog fakulteta nije, doduše, ovog leta bilo ograničavano kretanje, ali ni oni uglavnom nikud nisu otišli. Neki od njih su se 4. i 5. avgusta vraćali s odmora da bi potpisali ugovor ili, prosto, „da bi videli šta će biti“. I oni su imali avanturu sa statutom, usvojenim na brzaka, mimo Nastavno-naučnog veća. Usvojio ga je Upravni odbor uz pomoć gla-

sova dvojice studenata, članova Upravnog odbora. Na fakultetu punom briljantnih studenata, prvi od te dvojice studira već 12 godina i poslednji put je upisan pre tri godine, a drugi je upisan pre četiri, ali je još na drugoj godini studija. (Elektrotehnički fakultet po ovome nije izuzetak: na Mašinskom, jedan od dvojice studenata, članova UO, upisan je 1995. i još je u prvom semestru, a drugi je upisan 1995. i još je na prvoj godini. Jedan profesor ih opisuje kao „izuzetno slabe studente“.)

Na Filološkom fakultetu taj 5. avgust bio je i dan kada je Upravni odbor usvajao oktroisani statut, Marojevićev novi kućni red, čije su se odredbe većini nastavnika činile „problematičnim“. Podsetimo, dekan Marojević pretumbao je odseke i katedre; sveo broj članova Nastavno-naučnog veća fakulteta na 40, a ukupno ih ima 220, pri tome sam bira polovinu; uveo pravilo da lično imenuje šefove odseka i njihove zamenike, koji biraju drugu polovinu veća. Čak su i neki članovi Upravnog odbora fakulteta, rekli da takav statut ne može da prođe, a apsolutna većina profesora, asiste-

BORBA

Srbijanka Turajlić, profesor Elektrotehničkog fakulteta i upravnik tamošnjeg računarskog centra, o potpisivanju ugovora o radu kaže sledeće: „Ne mislim da one koji su potpisali i one koji to nisu uradili treba deliti na kukavice i junake. To nema veze s tim, već sa shvatanjem načina borbe. Oni koji su potpisali verovatno misle da su korisniji ako ostanu da se bore iznutra. Mnogi su to tako i objasnili“. Mi koji nismo potpisali mislimo da borbe iznutra nema i da je potpisivanje ugovora samo jedan u nizu pristanaka. Bez želje da budem patetična, moram da kažem da me boli nepodnošljiva lakoća našeg pristajanja.

Naš fakultet nije pao s neba, stvaramo ga već 30 godina. Postao je mesto gde se stiče stanovit prihod: više od 50 odsto novca zarađujemo sami, a pri tom se kod nas uredno isplaćuje svih 12 plata. Najveći deo tog novca uložen je u opremu koja je na svetskom nivou. Kad pogledate laboratorije, ne vidi se da smo bili pod sankcijama. Zato je tužno što to hoće da razbucaju. Novac koji mi pravimo može se, teoretski, usmeriti i negde drugde, ali onda ovaj fakultet prestaje da bude ono što jeste. Čim se promene ljudi, nema ni novca.

Mislimo da smo postigli svetski uspeh. Ono što mi proizvodimo - inženjere elektrotehničke - skupa je roba na zapadnom tržištu. Tužno je što to tako dobro znamo. Po tome koliko značaja pridaje tom potpisivanju, jasno je da je vlasti jedino stalo da nas natera da damo izjavu lojalnosti, da nam da do znanja da nas niko ništa ne pita. Vlast je rešila da nas umiri i po cenu da se nivo fakulteta potpuno sroza.“

nata i lektora - njih 129 od 225 - potpisala je dokument s primedbama na novi statut. **Uzalud.** Na sednici koja je trajala duže od četiri sata, Upravni odbor je usvojio ▶

NAUKA: Novoimenovani predsednik Upravnog odbora Veterinarskog fakulteta dodelio je sebi novi predmet - zaštita životinja u ratu

anglofobiji: u intervjuu Radiju B 92 emitovanom krajem prošlog meseca, reč demokratija prevodi s okupacija i nekim svojim kolegama zamera što se potpisuju latinicom. Pamti se njegova izjava od pre nekoliko godina na Skupštini Udruženja prevodilaca da je u poslednje vreme teško naći izdavača za prevodnu beletristiku, jer je "naše izdavaštvo u rukama jevrejske mafije". Nedavno je zapanjio stručnu, a bogami i laičku javnost, rekavši da je hrvatska književnost u stvari književnost katoličkih Srba, da su bošnjački i hrvatski jezik zapravo sarajevska i zagrebačka varijanta srpskog.

Dok Marojević nije sastavio svoj statut i pokušao da ga ponudi na usvajanje direktno Upravnom odboru, kršeći tako zakonsku proceduru za usvajanje ovakvih dokumenata, ozloglašeni ugovori o radu bili su glavna tema. Neki su ih potpisali odmah smatrajući ih benignim papirima, s tekstom uglavnom prepisanim iz Zakona o radnim odnosima. Drugi su, pak, doživeli ih kao izjavu lojalnosti dekanu, odnosno vlastima, rekli da je potpisivanje takvog dokumenta samo jedan u nizu pristanaka i odbili da ga potpišu. A bilo je i

onih koji su se žestoko istruckali na moralnoj klackalici potpisati - ne potpisati. Ukratko, među kolegama na fakultetima napravljena je razorna podela na nepotpisnike i potpisnike, a kako se bližio poslednji dan, bilo je prebega iz prve u drugu grupu, s tužnim primerima trčanja u dekanat da bi se ugovor u poslednji čas ipak potpisao.

Marojevićevo siledžijstvo, dakle, skrenulo je pažnju na važnost statuta. Hvatajući se za poslednju slamku, nastavnici Filološkog fakulteta poverovali su da bi valjan statut mogao da ublaži dejstvo zakona. Jer, ipak je reč o dokumentu koji određuje tako bitne stvari kakve su delatnost fakulteta, njegova unutrašnja organizacija, tela koja ga vode, prava i obaveze studenata i nastavnika.

Marojevićev dvojniki na Elektrotehničkom fakultetu je profesor fizike Vlada Teodosić. Po rečima onih koji poznaju njegov

rad, nije preterano poznat u naučnim krugovima. Među kolegama ne uspeva da nađe nikoga ko bi pristao da mu bude prodekan. Profesoru Srbijanki Turajlić, svojoj dugogodišnjoj kolegini, zabranio je da u svojstvu profesora elektrotehnike daje izjave koje se tiču situacije na fakultetu. Pre nekoliko nedelja, na osnovu pismenog naloga koji izdaje jedan od dekanovih ljudi, s veb-sajta ovog fakulteta nestali su linkovi koji su upućivali na oblasti za koje su zaduženi nepoćudni profesori, njihova imena više se nigde ne pominju, a grupne fotografije kojima se posetiocu sajta predstavljaju pojedine sekcije fakulteta i profesori više ne postoje.

Iluzija da bi dovoljan otpor nastavnika mogao nešto da izmeni u praktičnoj primeni novog zakona o univerzitetu raspoređena je pred konačnim brojevima. Univerzitet u Beogradu broji 4.000 ljudi, a Univerzitet umetnosti još oko 400. Pre isteka roka, oko 700 ljudi izjavilo je da ništa neće potpisivati, a njih tristotinak dalo je i pisane izjave takvog sadržaja. Petog avgusta

SLOBODANKA TURAJLIĆ: „Boli me nepodnošljiva lakoća našeg pristajanja“

uveče i narednih dana kao posle sudbinski važnih izbora, nastavnici su pokušavali da utvrde broj onih koji nisu potpisali ugovore: na Filološkom - pedesetak; na Filozofskom čak 200 od ukupno 250; na Elektrotehničkom možda petnaestak; na Ekonomskom - jedan ili dva. Na Pravnom je sam novoimenovani dekan ugovore ocenio kao pravno nevalidne i nikome ih i nije nudio na potpisivanje.

Na sastanku udruženja beogradskih univerzitetskih nastavnika petog uveče u svečanoj sali Opštine Vračar ("Što naša stvar gore stoji, mi u sve otmenijim salama", komentarisali su) bili su predstavnici desetak beogradskih fakulteta. Jedan po jedan, oni

su svoje zapanjene kolege izveštavali o stanju na fakultetima. Tako je predstavnica Pravnog fakulteta Mirjana Stefanovski rekla da je Upravni odbor iza zatvorenih vrata, dok su svi na odmorima, održao sednicu na kojoj je usvojio nov statut. "Dok su vrata fakulteta zaključana i traju godišnji odmor, uprava vredno radi. Statut je usvojen prošle nedelje, potpuno nezakonito jer nije održana sednica Nastavno-naučnog veća, koje mora dati mišljenje o statutu. Sad, dakle, imamo nezakonit statut, a njegov sadržaj je još tajna. To mi liči na one službene glasnike, koji su takođe tajno izlazili, ali su ih barem dobijali oni na koje se njihov sadržaj direktno odnosio."

Predstavnici Filološkog fakulteta, i dalje u šoku zbog činjenice da je usvojen Marojevićev statut, rekli su da je "sve ovo toliko strašno" i da treba očekivati da će se povlačiti potpisi s ugovora o radu. A koliko je strašno, svedoči i rečenica jednog od članova odbora koji nije glasao za usvajanje statuta: "Idem da operem ruke, jer obraz ne mogu da operem."

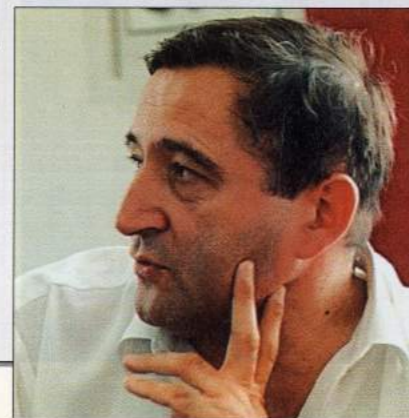
Ispostavilo se da ima mnogo fakulteta na kojima su od početka raspusta usvajani statuti, negde nezakonito, mimo veća, kao

FILOLOG

U intervjuu Radiju B 92 2. jula ove godine dekan Filološkog fakulteta Radmilo Marojević između ostalog je rekao: „Pa ja uopšte sam pristalica toga da srpskom narodu uopšte to, ta podjela na partije, manje odgovara nego bilo kom narodu. I ja, zapravo, tamo među onim dekanima vidim još ponekog od onih koji zapravo ne mogu biti dekani jednog stvarnog kreativnog srpskog univerziteta, zato što su još na nekim linijama antisrpskog jugoslovenstva. Pa, vidim tamo, potpisasmo se, pa neki dekani ne znaju ili neće ni da se potpišu ćirilicom, a predaju na srpskom univerzitetu. Ali to su zaista ideološki izuzeci, a većina, bez obzira ko ih je nominovao, ja i ne znam - očito nije Srpska radikalna stranka - jer je samo mene predložila, većina tih dekanata, osjetio sam da su to ličnosti koje osjećaju odgovornost za ono što radimo. Tako da ja mislim da tu nikakve podjele ne može ni biti. Ne može jedan predstavnik Srpske radikalne stranke, osim kao ličnost, svojim argumentima da bude bilo kakva protivteža većini, koju je nominovao, nadam se SPS, a vjerovatno i JUL, mada bih više tu volio da je SPS nego JUL (...)

Ja ne govorim sada o nekoj, čak ni o tome da li i kako drži nastavu pojedini univerzitetski profesor, da li više radi na planu nekom političkom, na planu uvođenja nekakve demokratije, a ne zaboravimo da danas riječ demokratski ne znači uopšte ono što je ranije značilo - danas demokratski znači okupacioni. Onaj ko se zalaže i

RADMILU MAROJEVIĆ: „Danas demokratski znači okupacioni“

naziva svoju partiju demokratska, ona zapravo i nema značenje demokratska nego okupaciona... Vi se jako čudite, ali u jeziku postoje takve... takvi slučajevi (...)

Demokratija znači vlast naroda. Pogledajte, oni koji se zalažu za demokratiju i demokratske, da li se zalažu za vlast naroda? Ne, oni uopšte nisu za tu, za izražavanje te volje naroda na izborima il' na bilo koji drugi način, nego po nekim američkim modelima oni smatraju da je demokratska ona partija koja je po modelima, da ne kažem američkim nego novog svjetskog poretka, koji želi da okupira slobodne, nezavisne narode, kulture i civilizacije čitave. Tako da nezavisno od toga da li su ti profesori bili više u takzvanoj demokratiji, političkim strankama, neka oni to budu, ali izvan Fakulteta, ali većina tih profesora nije uopšte držala nastavu. Naukom, koliko bar ja poznajem ove naše demokrate na našem fakultetu, takođe se nešto nisu naročito bavili."

POSAO: Šumarski fakultet sada je registrovan za proizvodnju hleba i peciva, kreča, priređivanje sajмова, dečja i omladinska odmarališta...

na Elektrotehničkom, Pravnom, Veterinarskom, Šumarskom, Matematičkom i Muzičkom; ponegde uz mišljenje Veća, kao na Dramskom, Tehnološkom, Poljoprivrednom, Građevinskom i Filološkom. Ali, svuda ispotiha, dok je cirkus na Filološkom i Elektrotehničkom privlačio svu pažnju.

Na Veterinarskom fakultetu je, ona-ko usput, menjan nastavni plan, što je, inače, osetljiva i komplikovana procedura koja obično traje mesecima. Novoimenovani

predsednik Upravnog odbora Dragan Šćepanović dodelio je sebi nov predmet čiji će naziv uliti novu nadu svim ovdašnjim ljubiteljima životinja: Zaštita i ponašanje životinja u ratnim uslovima.

Šumarski fakultet je novim statutom dodatno registrovan za još sijaset delatnosti. Pod šifrom 15811 registrovana je "proizvodnja hleba i peciva", a pod 26520 - "proizvodnja kreča". Pod 55211 nalaze se "dečja i omladinska odmarališta", 74410 je "priređivanje sajмова", a 92340 "ostale zabavne aktivnosti, na drugom mestu nepamenuite". Možda ipak najviše raduje šifra 93040, pod kojom se kriju "tretmani za poboljšanje fizičkog stanja i raspoloženja". Matematičari su se logično upitali da li su fakulteti stupanjem na snagu novog zakona raspušteni, pa se ponovo konstituišu, tim pre što svi zaposleni treba da potpišu ugovor o radu. Po njihovoj računici, pošto je Zakon stupio na snagu početkom juna, sve ocene, diplome i indeksi izdati na raspuštenim fakultetima nisu važeći, a prijemni ispiti nisu regularni.

Ako je čitava priča o univerzitetu priča o osveti vlasti za demonstracije '96. i '97, onda je zasad rezultat 1:1. Pošto ovo, reklo bi se, nije prijateljska utakmica, treba očekivati nastavak, i to već u septembru, kada će u igru ući i studenti. Možda će neki od nastavnika tek tada postati svesni šta se dogodilo dok su bili na odmoru, i možda im se to neće sviđeti. Možda će u međuvremenu reagovati i svetska javnost, preko, recimo, Evropske rektorske konferencije, i odlučiti da više neće priznavati naše diplome. Možda će se neko s velikim novcem zaloziti za alternativni univerzitet. Predavača sigurno neće nedostajati. A možda će, opet, do septembra čitava halabuka oko ugovora biti gumuta pod tepih, tek da bi se dokazalo da vlast može šta joj se hoće i da joj nije stalo do kvaliteta univerziteta, već do kvaliteta kontrole. ■

ANA DAVIČO

SAOBRAĆAJ

Gospode Spasi Putnike

Gradsko saobraćajno preduzeće je propalo, vlasti bi htele da ga privatizuju, radnici štrajkuju, a Beograđani će na posao ponovo morati peške

Sociolozi kažu da su vozači i kondukte-ri prvi predstavnici „organizovane države“ sa kojima se građani sreću kad ujutru otvore oči. Bliski susret sa nekim oblikom gradskog prevoza Beograđani su prvi put imali 14. oktobra 1892. godine, kada je tramvaj sa konjskom vučom prošetao od Kalemegdana do Slavije. Kola su mogla primiti 32 putnika - po 16 za sedenje i stajanje. Taj događaj bio je, van svake sumnje, među Beograđanima tema broj jedan, kao i uvođenje tramvaja na električni pogon dve godine kasnije i autobusnog saobraćaja 1927. godine, čime se prestonica Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kako je pisala tadašnja štampa, „svrstala u red modernih evropskih metropola“.

I danas, 106 godina od prvog „konjskog tramvaja“, javni gradski prevoz je tema broj jedan, ali iz sasvim drugih razloga. Nakon dugogodišnje agonije, Gradsko saobraćajno preduzeće Beograd, glavni prevoznik Beograđana, pred potpunim je slomom: vozni park je poražavajuće mali; novca nema ni za plate, a kamoli za nabavku novih vozila ili popravku postojećih; vožnja u prepunim, rashodovanim autobusima i tramvajima vredi i donji prag ljudskog dostojanstva i ne bi bilo čudo da se ponovi nesreća od pre nekoliko godina kada je jedna putnica propala kroz pod zglobnog autobusa.

U GSP, prema zvaničnim podacima

ovog preduzeća, ima 1.211 vozila u inventaru, od kojih je samo 630 u stanju da preveze putnike, što je jednako broju vozila iz 1975. godine, kada je Beograd imao upola manje stanovnika nego danas. Poslednju veću nabavku autobusa, tramvaja i trolej-busa Gradsko saobraćajno preduzeće imalo je u periodu između 1986. i 1988. godine, kada su kupljena 733 vozila, a sve kasnije simbolične nabavke anulirane su brojem rashodovanih vozila. Prošle godine nije kupljeno nijedno vozilo, a GSP je na poklon dobio 38 autobusa ikarbus i deset sada već čuvenih autobusa iz Berlina, što se ne može nazvati ni simboličnim poboljšanjem voznog parka.

Nezadovoljni socijalnim položajem, pre svega, malim i neredovnim platama, vozači su od 1993. godine organizovali pet štrajkova; dva su organizovana za vladavine socijalista, jedan kada je vlast u gradu preuzela tadašnja koalicija „Zajedno“ i poslednja dva su „zadesila“ Srpski pokret obnove, koji, nakon prošlogodišnje smene gradonačelnika Zorana Đinđića i izlaska Demokratske stranke iz gradske vlade, sam upravlja Beogradom.

Upravo poslednja dva štrajka bila su najsnažnija i po javni prevoz najpogubnija: 12. januara ove godine, prvi put u istoriji javnog gradskog saobraćaja, na ulicama se nije pojavilo nijedno vozilo GSP. Tada je gradska vlada prvi put u pomoć

KRUG: GSP je propao - ko je za to kriv? Međusobno se optužuju: Dragoljub Stošić, vođa sindikata, Nebojša Čović, bivši gradonačelnik, Milan Božić, v. d. gradonačelnika i Ljubomir Anđelković, član DS i predsednik gradske vlade u senci

KOCKA: Ulazak u gradski prevoz jedan je od najvećih rizika Beograđana. Neretko se neki od zglobnih autobusa bukvalno prepolove, a dogodilo se i da je jedna putnica propala krzo pod

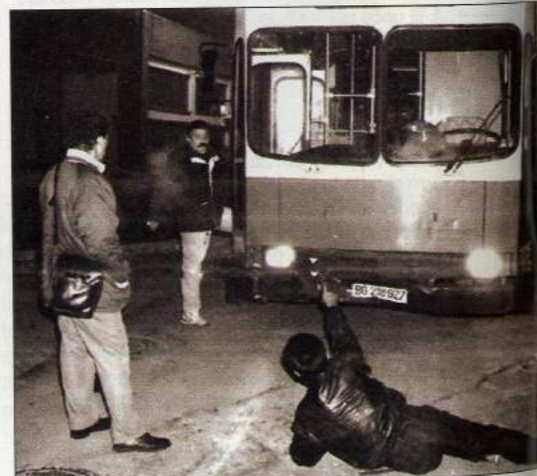
BERLIN METRO

Nemačka vlada je još 1994. godine novim nemačkim pokrajinama (a glavni grad Berlin ima status savezne pokrajine) na raspolaganje stavila oko 11 milijardi maraka za obnovu saobraćajne strukture. Veliki deo novca potroši baš Berlin koji ima tri i po miliona stanovnika, a predviđa se da će u njemu i njegovoj okolini početkom narednog stoleća, nakon što se tamo budu i konačno preselile vladine institucije, živeti skoro dvostruko više ljudi. Gradskim ulicama kruže autobusi i tramvaji, tu je još i više linija gradske i podzemne železnice. Slično je i u drugim velikim nemačkim gradovima. Na kašnjenja gradskog prevoza građani i mediji se stalno žale, ali su one za stanovnike većine drugih zemalja skoro nestvarna. U Minhenu, po veličini drugom nemačkom gradu, putnici podzemne železnice obaveštavaju se preko zvučnika i o kašnjenjima od samo dva-tri minuta.

S. BOGAVAC (BETA)

Foto: O. Zekić

ŠTRAJK: Proteste vozača GSP nezadovoljnih platama i stanjem u kojem je vozni park, vlast je gušila i policijom

pozvala privatne prevoznike, koji su uz pomoć vozila Vojske Jugoslavije i MUP Srbije punih šest dana prevozili Beograđane. Isto se ponovilo i 27. jula, ali je štrajk mnogo brže ugušen.

Iz GSP je otpušten 31 radnik, a među njima i Dragoljub Stošić, predsednik Sindikata vozača GSP, i Milan Simić, čelnik Nezavisnog sindikata ovog preduzeća.

Milan Božić, potpredsednik Skupštine Beograda i v. d. gradonačelnika, kaže za „Evropljanin“ da su štrajk kao sredstvo borbe protiv gradskih vlasti organizovali delom Demokratska stranka preko Nezavisnog sindikata GSP, a delom „lokalni lobiji“ u preduzeću, koje čine nasilni i vrlo često naoružani ljudi, čiji je interes da se stvori haos kako bi mogli da pljačkaju firmu.

Božić tvrdi da je reč o nelegalnom štrajku i da su otpušteni radnici koji su se usprotivili nalogu koji je gradska vlada dala direktoru GSP da se ponovo uspostavi „proizvodni proces“. Do direktora GSP

Milana Živanovića, koji je formalno doneo odluku o otkazima, nije se moglo doći, jer je on, kako je novinaru „Evropljanina“ rekla direktorova sekretarica, na godišnjem odmoru, dok nam je njegov zamenik rekao da se „javimo nekom drugom prilikom“. Čelnici Nezavisnog sindikata GSP i Sindikata vozača Milan Simić i Dragoljub Stošić tvrde da nemaju veze sa štrajkom i da su tih dana bili na bolovanju, odnosno odmoru. „Da sam ja organizovao štrajk, bio bi formiran štrajkački odbor i postavljene zahtevi od koji se ne bi odstupilo. Kada sam čuo za štrajk, obišao sam pogone kako bih pomogao tim gladnim i ojađenim ljudima, a gradske vlasti su to iskoristile da bi me optužile da sam ja sve organizovao“, kaže za „Evropljanin“ Stošić.

I čelnici Demokratske stranke odbacuju optužbe vlasti Beograda i ukazuju na novu dimenziju proteklog štrajka. Ljubomir Anđelković, funkcioner DS i predsednik opozicione „vlade u senci“, kaže

za „Evropljanin“ da su pravi inicijatori štrajka SPO i „njihov nezvanični koalicioni partner SPS“ i da je obustava rada nastala zbog nedavno najavljene vlasničke transformacije, to jest delimične privatizacije Gradskog saobraćajnog preduzeća. „Radnici GSP imaju potpisana rešenja za svoje plate, ali puna tri meseca im se nemerno ne isplaćuju plate kako bi se izazvao štrajk. S jedne strane, to je iskorišćeno da bi se uklonili ljudi koji bi se protivili ovakvoj privatizaciji firme, a, sa druge strane, da bi se uverili sada već ogorčeni građani Beograda da se ovako više ne može i da GSP mora da se privatizuje“, ocenjuje Anđelković.

Milan Božić potvrđuje da se ovih dana▶

Foto: P. Mamuzić, K. Sulejmanović

finalizuje predlog vlasničke transformacije GSP (po principu 51 odsto gradu - 49 odsto privatnim ulagačima), koji će se naći na dnevnom redu jedne od jesenjih sednica Skupštine grada, ali optužbe da to ima veze sa nedavnim štrajkom odbacuje kao apsurdne. Prema Božićevim rečima, gradska vlada izdvaja za GSP koliko i za sve ostale komunalne službe zajedno, jer je to najveći gradski sistem. Od 100 miliona dinara, koliko je GSP mesečno potrebno, gradska vlada daje 60 miliona, dok GSP zaradi ostatak. Gradsko saobraćajno preduzeće ima oko 8.700 zaposlenih, od kojih je, prema procenama potpredsednika skupštine, bar 3.000 višak.

Ostaje, naravno, pitanje koji će delovi GSP biti privatizovani. Teško je verovati da bi se neko ko želi da uloži novac odlučio da

SUSRET: Prvi tramvaj s konjskom vučom prošao je Beogradom od Slavije do Kalemegdana 14. oktobra 1892. godine. Imao je 32 mesta: po 16 za stajanje i sedenje

MOSKVA TAKSI

Metro Metropoliten star 64 godine i danas služi kao glavno prevozno sredstvo za devet i po miliona Moskvljana, koje prevozi u 4.400 vagona duž 260 kilometara podzemnih pruga, sa 160 stanica. Dnevno se na devet Metropolitenovih linija preveze više od četiri miliona ljudi.

Koliki je vozni park nadzemnog gradskog saobraćaja pokazuje podatak da je samo prošle godine kupljeno 550 autobusa, trolejbusa i tramvaja, a gradu je potrebno bar dvostruko više vozila.

U Moskvi je autobusima i tramvajima prošle godine prevezeno četiri milijarde putnika. U gradu je malo taksija, tek oko 1.900. Međutim, danas je u Moskvi taksi svako vozilo koje uspete da zaustave: limuzina čiji je vlasnik odavno potrošio kapital stečen prvih godina „ruskog kapitalizma“, ili vozilo hitne pomoći, čiji šofer na taj način dopunjuje kućni budžet.

S. BOGAVAC (BETA)

DISCIPLINA: Poslednji štrajk radnika ugušen je za samo nekoliko dana. Po nalogu gradske vlade direktor GSP otpustio je 31 radnika

otkupi autobuse i trolejbusa, jer je to veoma skup deo sistema i traži izuzetno velika finansijska sredstva za održavanje. Međutim, postoje i atraktivni delovi GSP, kao što su servisni objekti, autobuski depoi i terminali, koji se mogu iskoristiti u druge svrhe: za biznis koji je potencijalnom ulagaču profitabilan. Ljubomir Anđelković ukazuje na to da se upravo u ovim objektima krije i razlog za naglo pokrenutu vlasničku transformaciju iz koje bi, prema njegovim rečima, veliku korist mogli da izvuku ljudi bliski gradskim i republičkim vlastima. „Posledice će snositi građani, jer se kvalitet prevoza neće poboljšati“, tvrdi Anđelković.

Mnogi poznavaoци ovdašnjih prilika, finansijske teškoće u koje su GSP, a i sam Beograd, zapali u poslednjih godinu i po dana povezuju sa ukidanjem čuvene gradske takse od tri odsto, što je bio rezultat predizbornih obećanja tadašnje koalicije „Zajedno“. Nebojša Čović, nekadašnji gradonačel-

nik Beograda i idejni tvorac ove takse, ocenjuje da je njeno ukidanje bio politikantski i poguban potez novih gradskih vlasti. „Ako su mislili da ta taksa ne valja i ukinuli je, onda je bar trebalo da smisle neki drugi način za finansijsko pokrivanje komunalnih službi“, kaže za „Evropljanin“ Čović. On smatra da će se GSP veoma teško izvući i da se problem ne može rešiti ni angažovanjem privatnih prevoznika, jer oni, po njegovom mišljenju, ne mogu da budu dugoročno rešenje za veliki grad kakav je Beograd, a ni privatizacijom GSP. Ne možete da privatizujete nešto što je propalo.

Ako izuzmemo vlasničku transformaciju, privatni prevoznici, koje je još u januaru angažovala gradska vlada, glavni su kamen spoticanja između čelnika grada i Nezavisnog sindikata i Sindikata vozača. Privatni prevoznici, koji po ceni od dva-tri dinara prevoze Beograđane po gotovo svim delovima grada, ne žele da za novine govore koliko im

je mesečni profit. Međutim, u pomenutim sindikatima tvrde da oni zarade između 20.000 i 25.000 dinara mesečno. „Ti ljudi nikom ne plaćaju porez, već samo 'reket' Gradskom sekretarijatu za saobraćaj“, tvrdi predsednik Sindikata vozača Dragoljub Stošić.

„I angažovanje privatnih prevoznika i navodna vlasnička transformacija u trenutku kad nema zdravog, svežeg kapitala, niti se, zbog sankcija, može dobiti kredit od bilo koje strane banke, predstavljaju najobičniju pljačku onog što je ostalo od GSP, što pokazuje da ove gradske vlasti nisu ništa bolje od svojih prethodnika socijalista“, kaže Stošić.

Svi sagovornici „Evropljanina“ založili su se za nastavak gradnje Beogradske podzemne železnice, smatrajući to dugoročnim rešenjem javnog prevoza. Jedino je još nejasno ima li smisla gledati u tako daleku budućnost. Za koji dan ponovo ćemo na posao pešice. ■

ZORAN MAMULA/JELENA SRETENOVIĆ

Foto: Z. Sinko

THE METAL COLLECTION OF SWATCH

Chrono
SECRET AGENT YELLOW
Stainless steel

swatch+
IRONY

Time is what you make of it.

Generalni distributer za Jugoslaviju **AGRAX** TRADING Co.
Ivana Milutinovića 84/II, 11000 Beograd, tel: 011-433-517, 430-782; fax: 459-355

LJUBAZNOST:
Prošlog leta
uprava
Ševingena
delila je
novinarima
video-kasetu
koja svedoči
o kvalitetu
njihovih
usluga

HAŠKI ZATVOR

Kavez s kućnim redom

Posle smrti Milana Kovačevića u Ševingenu je zavladao nervoza. Sada su i novinari nepoželjni

Portparol Haškog tribunala Kristijan Šartije bio je birokratski odbojan. Timoti Mekfejden, upravnik dela zatvora podignutog za osumnjičene za ratne zločine na tlu bivše Jugoslavije, setio se našeg prošlogodišnjeg susreta, požalio se u telefonskom razgovoru na niz nesrećnih okolnosti koje su uzrokovale smrt Milana Kovačevića, ali i odlučno kazao da promena u kućnom redu neće biti.

„Ako neko odluči da sebi oduzme život, onda ga u tome niko ne može sprečiti. Samo je pitanje vremena kada će u tome uspeti. Nažalost, ovakvih iskustava imao sam i ranije. Verujte mi, ja sam sigurno jedan od onih kojima je najteže što se sve to dogodilo. Moje je bilo da i Slavku Dokmanoviću i Milanu Kovačeviću obezbedim pomoć stručnih i ovlašćenih lica, a sad, ako su se tu posle dogodili eventualni propusti... Nije moje da odredim, a još manje da osporim medicinsku terapiju“, kaže Mekfejden, uz izvinjenje da mora da se povinuje odluci portparola koja mu do daljnog zabranjuje susret s novinarima.

I to je, uz dva štura zvanična saopštenja, sve što se zasad moglo čuti iz Haga od službenika Ujedinjenih nacija. Prošlog leta sve je bilo drugačije.

Ubijajući vreme između koncerata na „Nort si džez festivalu“ u Hagu, došetao sam do memljivih starovremenskih kula zatvora u Ševingenu, smeštenog u blizini valjda najpoznatijeg letovališta u Holandiji. Nije mi do kraja ostalo jasno ko letuje u tim luksuznim hotelima na obali Severnog mora, s obzirom na to da kišobran, kabanica, a, bogami i džemper, spadaju tamo u nezaobilazne rekvizite za plažu. Ono što sam znao bilo je da se iza zatvorskih zidova tada nalazilo desetak ljudi iz ovih naših (i bivših naših) krajeva, čiji dolazak u Ševingen nije imao nikakve veze s pomenutom plažom. Bila je reč, naravno, o osobama optuženim za svakojake zločine počinjene u ratu za cepanje Jugoslavije. Među njima su bila i dvojica tek prispelih - Slavko Dokmanović i Milan Kovačević.

Dvadesetak metara dalje, duž visokog zida nalazi se pravi ulaz u zatvorski kompleks Ševingen. Tu nema ni traga od memljivih kula - sve je u postmodernističkom stilu, a glavni materijal su čelik i neprobajno staklo. Na moje ne malo iznenađenje, zatvorski čuvar u prijavnici pažljivo je saslušao moju molbu da se upoznam s ustanovom u kojoj radi. I taman kada sam pomislio da će me uputiti u najbliže savetovalište za izgubljene turiste, čovek mi na perfektnom engleskom, kojeg bi se postidela polovina Amerikanaca, odgovorio:

„Baš lepo od vas. Budite dobri pa sačekajte da vidim šta mogu da učinim za

DOM: Iza memljivih kula Ševingena „stanuje“ desetak ljudi iz naših krajeva

vas“. Jedan telefonski poziv kasnije, i preda mnom je drugi čuvar, koji mi na isto tako perfektnom engleskom objašnjava da sada u zgradi nema nikog ko bi mogao da udovolji mojoj želji, ali ako bih bio ljubazan da se sutradan javim na taj i taj broj i potražim izvesnu gospodu, ona će učiniti sve što je u njenoj moći da mi obezbedi razgovor s upravnikom zatvora i obilazak objekta privremeno stavljenog na raspolaganje odabranim predstavnicima Srba, Hrvata i muslimana.

Sutradan sam ipak rešio da potrošim gulden na taj telefonski poziv i, na svoje ogromno iznenađenje shvatio da će me primiti Timoti Mekfejden (45), upravnik dela zatvora koji je po odluci Ujedinjenih nacija podignut za potrebe Međunarodnog suda za zločine počinjene na tlu prethodne Jugoslavije.

Mekfejden je Irac, bivši oficir, koji je i ranije imao iskustva s vođenjem zatvora u Severnoj Irskoj, uglavnom onih koji su bili namenjeni pripadnicima Ire. Od pre neku godinu, kada je otišao u (prevremenu) penziju, honorarno nudi svoje usluge Ujedinjenim nacijama. Prvi posao za novog poslodavca obavio je u Ruandi, gde je godinu dana bio šef zatvora podignutog u istu svrhu kao i ovaj u Hagu.

Posle nekoliko formalnih rečenica, shvatio sam da obojica delimo naklonost prema pivu i irskoj muzici. Upravnik naročito voli da sluša Meri Blek i Frenkija Gevina, a ja sam obećao da ću mu doneti CD beogradske grupe *Ortodox Celts* kada ga sledeće godine posetim. Inače, ovaj „naš“ zatvor u Hagu napravljen je tek nedavno u već postojećem zatvorskom kompleksu, a desetorica koja su tada bila u njemu ujedno su bila njegovi prvi „gosti“. Zgrada deluje kao (čvrsti) montažni objekat, a nije daleko od pameti ni poređenje s hladnjačom. Na dva nivoa nalazi se po 12 jednokrevetnih ćelija i prateće sale (kontrolna soba, sala za vežbanje, prostorija za osoblje...), a uz samu zgradu je i ograđeni prostor za „šetnju“, koji i zatvorenici i čuvari zovu jednostavno - kavez. Svaka ćelija (omalana u nežne pastelne boje) ima prozor, tuš, WC i lavabo. Tu je još krevet, sto, stolica, polica za knjige i nešto poput plakara za odelu. Zatvorenicima su na raspolaganju zatvorske uniforme, a hrana stiže iz komšijske kuhinje, starog dela zatvora u kojem se nalaze „obični holandski kriminalci“.

Za zatvorenike postoji uobičajen red: ustajanje u 7.30, doručak, spremanje i čišćenje ćelije, slobodne aktivnosti, ručak, sat vremena obavezne „šetnje na čistom vazduhu“, sat rekreacije u sali za vežbanje, večera...

Moje poznavanje života u zatvoru neminovno je moralo da iznedri i pitanje: Ko pere hodnike?

PRIRODA: Po kućnom redu zatvorenici imaju pravo da provedu sat vremena na čistom vazduhu u šetnji po ovakvom kavezu

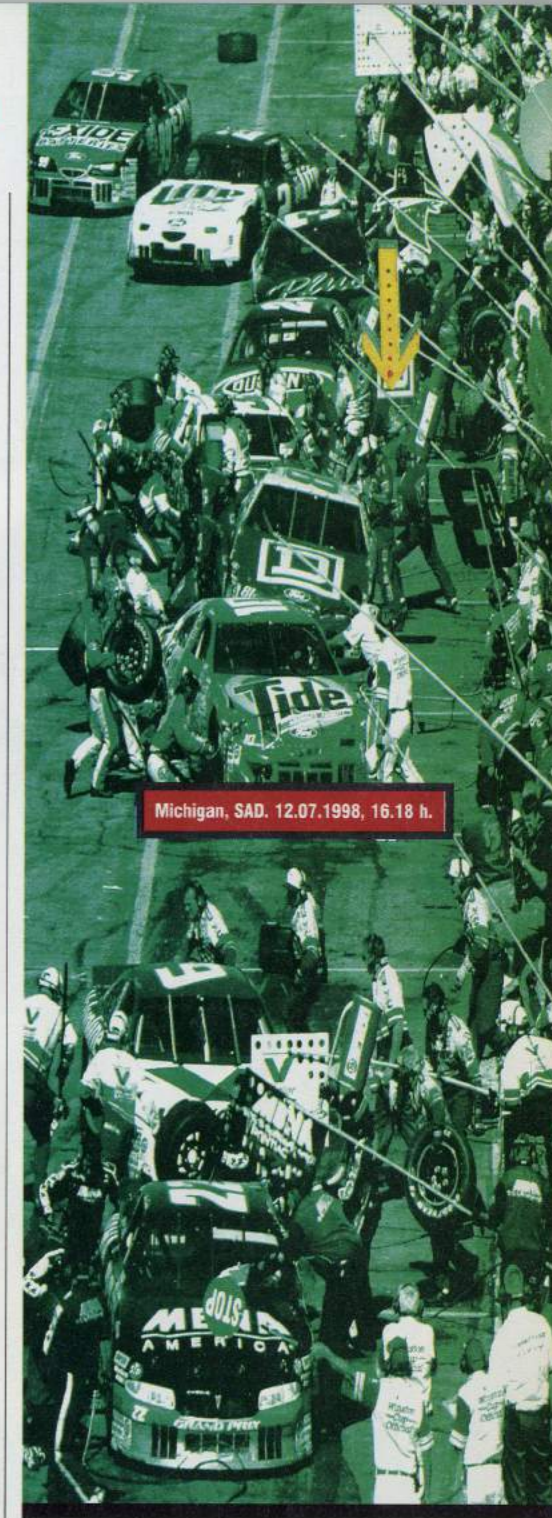
„To ide po redu... Normalna zatvorska rutina od koje niko nije izuzet“, objašnjava upravnik. „Ali, ovde nema osuđenih, već samo onih koji čekaju suđenje, odnosno rešenje na osnovu žalbe po presudi. To, između ostalog, znači da nema prinudnog fizičkog rada, da nikome ne sme da se uskrati susret s pravnim zastupnikom i još nekoliko manjih odredbi. Kada se presuda donese i potvrdi, onda će osuđeni biti prebačeni na izdržavanje kazne u neki drugi zatvor, u neku drugu zemlju, po pravilu koja tamo važe.“

„To su ljudi optuženi za ratne zločine ili zločine vezane za politiku“, dakle, to nisu obični kriminalci koji su spremni, a možda i naviknuti na zatvor. U stvari, niko od njih pre nije bio u zatvoru i teško im je da se pomire s time da im je sada uskraćena sloboda, komuniciranje, odlazak u kupovinu... Ljudi se ponašaju onako kako bih se ponašao ja, vi ili bilo ko drugi ko nikad nije bio u zatvoru. Zbunjeni su i potišteni, ne snalaze se... Ako primetim da je nekome potrebna pomoć psihologa, dužan sam da je i obezbedim, mada svako od njih sam zatraži pomoć kada oseti da mu je ona potrebna“, govorio je tada Mekfejden. Tada sam video najnovije uređaje koji su omogućavali da se ponašanje ratnih zločinaca neprekidno posmatra, a da bi slika bila kompletnija, podarili su mi na rastanku i video-kasetu koja svedoči o kvalitetu njihovih usluga.

A onda se desilo to što se desilo: Slavko Dokmanović oduzeo je sebi život, iako je svima u zatvoru, pa i upravniku, bilo odavno jasno da je stručna pomoć psihologa neophodna u ovom slučaju, a samo nekoliko nedelja kasnije život je u zatvorskoj ćeliji izgubio i Milan Kovačević usled, po svojoj prilici, neadekvatne medicinske pomoći. Tako je priča o modernom, savremenom zatvoru „po meri čoveka“ preko noći postala problematična, a nad monotonom zatvorskom rutinom nadvila se senka sumnje, ispunjena mnogim emocijama i izvan zatvora, i u njemu.

Promenio se i odnos prema novinarima. Nisu poželjni. Timoti Mekfejden ove godine neće dobiti CD *Ortodox Celts*.

VIKTOR ČIKEŠ

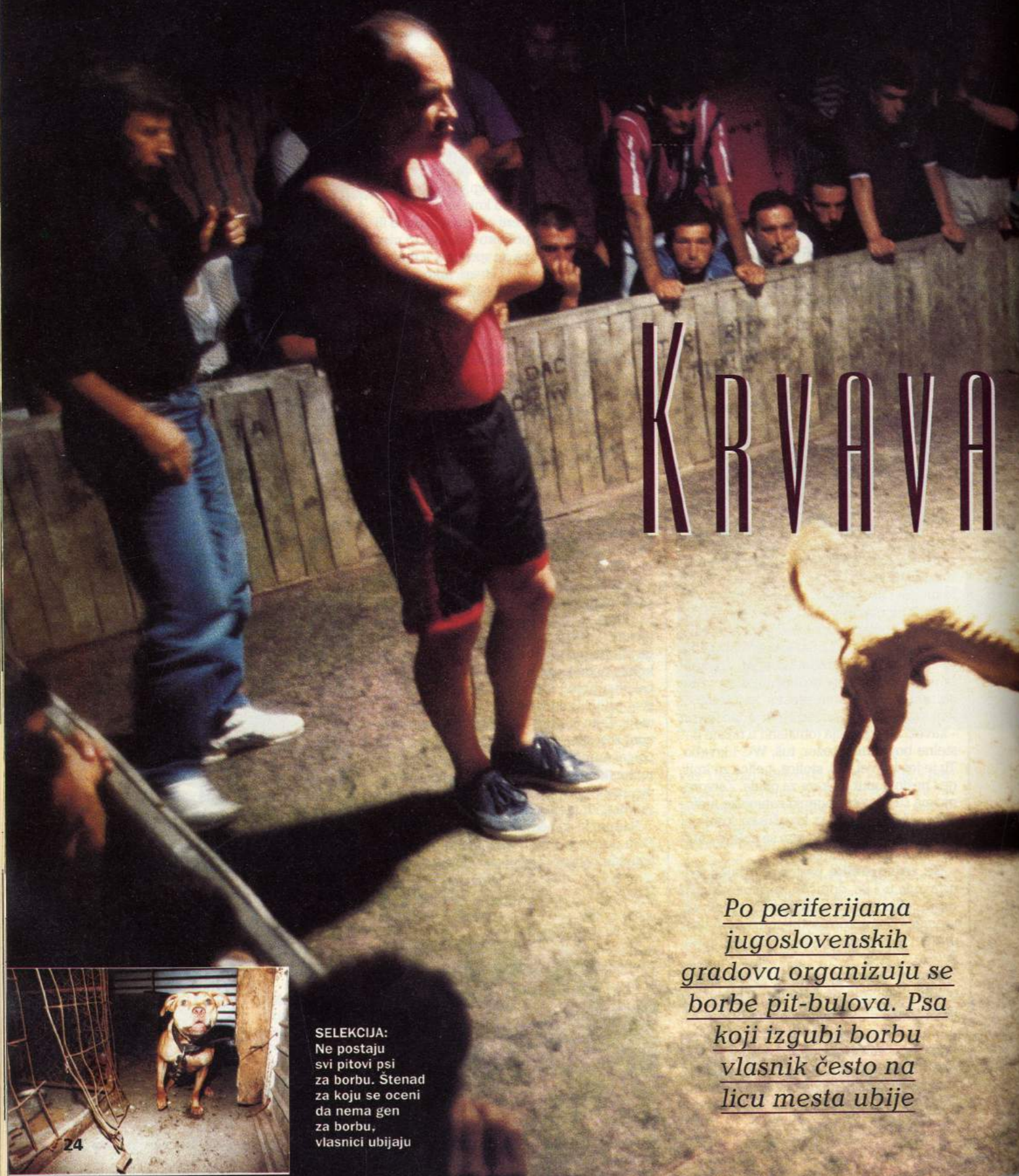

Beograd. 12.07.1998, 22.17 h.

Informišite se. **Dnevno.**

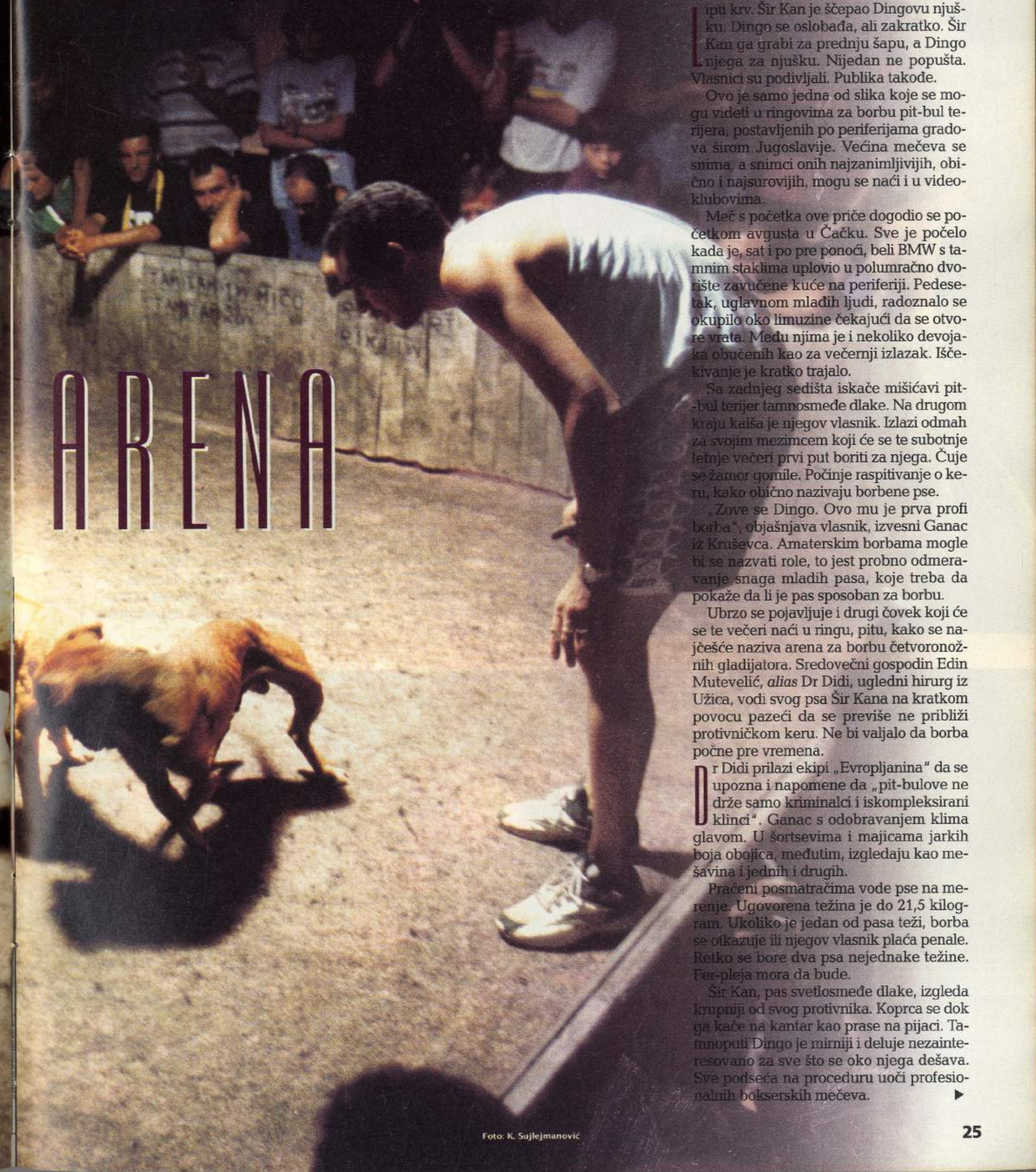

KRVAVA ARENA

Po periferijama jugoslovenskih gradova organizuju se borbe pit-bulova. Psa koji izgubi borbu vlasnik često na licu mesta ubije

SELEKCIJA:
Ne postaju svi pitovi psi za borbu. Stenad za koju se oceni da nema gen za borbu, vlasnici ubijaju

ipiti krv. Šir Kan je šcepao Dingovu njušku. Dingo se oslobađa, ali zakratko. Šir Kan ga grabi za prednju šapu, a Dingo njega za njušku. Nijedan ne popušta. Vlasnici su podivljali. Publika takode.

Ovo je samo jedna od slika koje se mogu videti u ringovima za borbu pit-bul terijera, postavljenih po periferijama gradova širom Jugoslavije. Većina mečeva se snima, a snimci onih najzanimljivijih, obično i najsurovijih, mogu se naći i u video-klubovima.

Meč s početka ove priče dogodio se početkom avgusta u Čačku. Sve je počelo kada je, sat i po pre ponoći, beli BMW s tamnim staklima uplovio u polumračno dvorište zavučene kuće na periferiji. Pedesetak, uglavnom mladih ljudi, radoznalo se okupilo oko limuzine čekajući da se otvore vrata. Među njima je i nekoliko devojaka obučanih kao za večernji izlazak. Iščekivanje je kratko trajalo.

Sa zadnjeg sedišta iskače mišićavi pit-bul terijer tamnosmede dlake. Na drugom kraju kaiša je njegov vlasnik. Izlazi odmah za svojim mezimcem koji će se te subotnje letnje večeri prvi put boriti za njega. Čuje se zamor gomile. Počinje raspitivanje o keru, kako obično nazivaju borbene pse.

Zove se Dingo. Ovo mu je prva profi borba, objašnjava vlasnik, izvesni Ganac iz Kruševca. Amaterskim borbama mogle bi se nazvati role, to jest probno odmeravanje snaga mladih pasa, koje treba da pokaže da li je pas sposoban za borbu.

Ubrzo se pojavljuje i drugi čovek koji će se te večeri naći u ringu, pitu, kako se najčešće naziva arena za borbu četvoronožnih gladijatora. Sredovečni gospodin Edin Mutevlić, alias Dr Didi, ugledni hirurg iz Užica, vodi svog psa Šir Kana na kratkom povocu pazeći da se previše ne približi protivničkom keru. Ne bi valjalo da borba počne pre vremena.

Dr Didi prilazi ekipi „Evropljanina“ da se upozna i napomene da „pit-bulove ne drže samo kriminalci i iskompleksirani klinici“. Ganac s odobravanjem klima glavom. U šortsevima i majicama jarkih boja obojica, međutim, izgledaju kao mešavina i jednih i drugih.

Pračeni posmatračima vode pse na merenje. Ugovorena težina je do 21,5 kilogram. Ukoliko je jedan od pasa teži, borba se otkazuje ili njegov vlasnik plaća penale. Retko se bore dva psa nejednake težine. Fer-pleja mora da bude.

Šir Kan, pas svetlosmede dlake, izgleda krupniji od svog protivnika. Koprca se dok ga kače na kantar kao prase na pijaci. Tamnoputi Dingo je mirniji i deluje nezainteresovano za sve što se oko njega dešava. Sve podseća na proceduru uoči profesionalnih bokerskih mečeva. ▶

KRAJ: Izranavljen pas posle borbe prima infuziju

Šir Kan je razbio famu o četvoronožnim gladijatorima koji ne cvile

Prva stepenica je preskočena. Oba psa su ispod granične težine: nešto više od 21 kilograma čistih mišića. Na redu je pranje kerova mlekom. Ovaj običaj je uveden kao preventivna mera, jer se dešavalo da vlasnici namažu pse biberom ili sekretom ženke, pa ga protivnici ili izbegavaju ili žele da se pare s njim.

Publika lagano odlazi u deo dvorišta iza kuće, gde se nalazi ring veličine pet puta pet metara, ograđen daskama visokim 80 centimetara. Ring je prekriven starim itisnom. Na ogradi su ispisana imena pobednika iz prethodnih borbi. Iznad, veliki okrugli reflektor, prečnika jednog metra. U ćošku iza, nekoliko klinaca sedi na gajbama i dere se: „Ajmo, koka-kola, pivce, viski“. Biznis.

Do ringa se može samo ako se plati ulaznica - deset nemačkih maraka. Vlasnici pasa imaju pravo da besplatno uvedu nekoliko najbližih prijatelja, a procenat od prodatih ulaznica pripašće sudiji meča i vlasniku ringa. To spada u „troškove organizacije meča“.

Klupice oko ringa već su ispunjene. Raste napetost. Padaju prve porudžbine: „Mali, dva 'ladna ovde'“. Desetak minuta kasnije pojavljuje se Dr Didi noseći u naručju Šir Kana umotanog u peškir. Zauzima položaj u uglu ringa jedva obuzdavajući psa.

Zategnute kože na njušci izgleda kao jednoglavi kerber. „Temperamentan je“, procenjuju stručnjaci. Koji minut kasnije i Ganac dovodi Dinga koji i dalje izgleda

prilično ravnodušno.

Kreću pse jednog prema drugom i na sudijin znak ih puštaju. Šir Kan nasrće kao furija, baca Dinga na daske. Ovaj se munjevito čupa iz klinča. Počinju da se rvu tražeći jedan drugom slabu tačku. Sudija čuči u ringu i napeto posmatra borbu. Dr Didi i Ganac nervozno šetkaju oko pasa. U publici lagani žamor; čuju se prve procene.

„Dobiće ga Šir Kan“, samouvereno prognozira sedobradi rmpalija zalivajući svoju tvrdnju pivom.

„Ne budi smešan. Trom je, a grize ko pudlica“, suprotstavlja mu se drugi.

Borba je sve žešća. Šir Kanu već krvari njuška, ali se on ne obazire na ranu. „Nametnuo je tempo“, komentarišu znalci. Uvek se čuju isti. Ima ih iz Beograda, Užica, Požege, Kruševca, Lazarevca. Čini se da je najmanje Čačana.

Dingo grabi Šir Kana za prednju levu nogu. Sudeći po reakciji publike - izuzetno cenjen zahvat. Radost na Gančevom licu. „Drži to Dingo!“, viče klečeći tik uz pse. „Ajmo Šir Kan“, bodri svog ljubimca Dr Didi. Ovaj uspeva da iščupa nogu iz Dingovih čeljusti. Padaju prve opklade. Dr Didi, ubeden u pobeđu svog borca, nudi opkladu u 300 maraka. S Gancom se već opkladio u 600. Niko ne prihvata. Posmatrači se međusobno klade, ali uložiti ne prelaze 100 maraka. Vlasnici sve žustrije podstiču kerove: „Ajmo Dingo, tu sam lepi“, čas viče, čas šapuće Ganac; „Maca, maca, maca“, ponavlja Dr Didi kao mantru.

Klanje se nastavlja. Čuje se samo dahtanje pasa. Šir Kanu ozbiljno krvari noga. Dingo polako preuzima inicijativu. Sudija „svira“ brejk (prekid) jer psi nisu bili u zahvatu nekoliko sekundi. Vlasnici ih razdvajaju i nose u ugao. Kvase ih mokrim sunderom kao boksera. Spiraju im krv, masiraju mišiće. Spremaj ih za „skreč“ kao za novu rundu. Puštaju ih iz ugla kao na početku meča. Prvi kreće Šir Kan koji je u trenutku prekida bio u podređenom položaju. Kasnije će na „skreč“ kretati naizmenično. Pas koji ne krene, izgubio je, ako oba stoje - nerešeno.

Minut kasnije novi „brejk“. Sada Dingo prvi kreće u napad. Psi sve teže dišu. Bore se već pola sata. Kao deset rundi. Sudija ponovo traži „brejk“. Ovog puta zbog toga što su se psi zakačili vilicom za vilicu. Stavljaju im u zube „brejkstik“, drveni štap dužine 30 centimetara, da ih razdvoje. Novi „skreč“. Silovit sudar. Najbliži posmatrači poprskani su mešavinom pseće pljuvačke i krvi. Nikom ne smeta.

Dr Didi nervozno pali cigaretu. Ništa se ne dešava onako kako je zamišljao. Ganac otvara limenku koka-kole. Sav se preznojio kao da se on bori. Kažiprstom pokazuje svom keru da ne ispušta nogu Šir Kana.

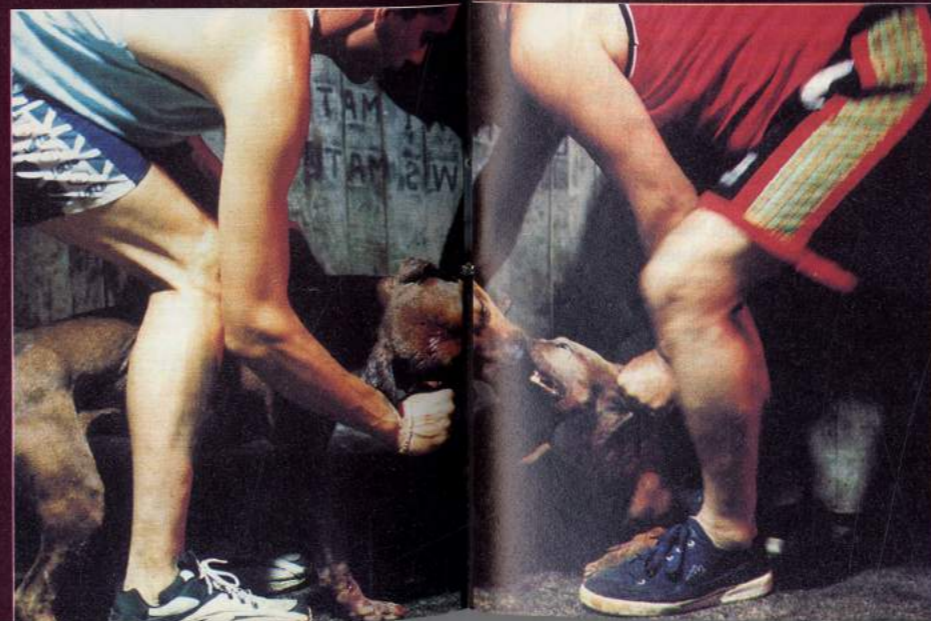

POČETAK: Uoči borbe pse mere, kao prasiće, na pijačnom kantar

„Bravo, Dingo. Grizi Dingo.“ Šir Kan počinje da cvili izazivajući prezir kod posmatrača. „Plaćipička“, procedi jedan razočarani navijač. Devojke posmatraju prizor prilično ravnodušno. Opet prekid.

Šir Kan prvi kreće u napad vidno hramljući. Zadnja desna noga sve više mu krva-▶

SKREČ: Tokom borbe vlasnici su sve vreme pored pasa, huškaju ih i teraju u dalji okršaj

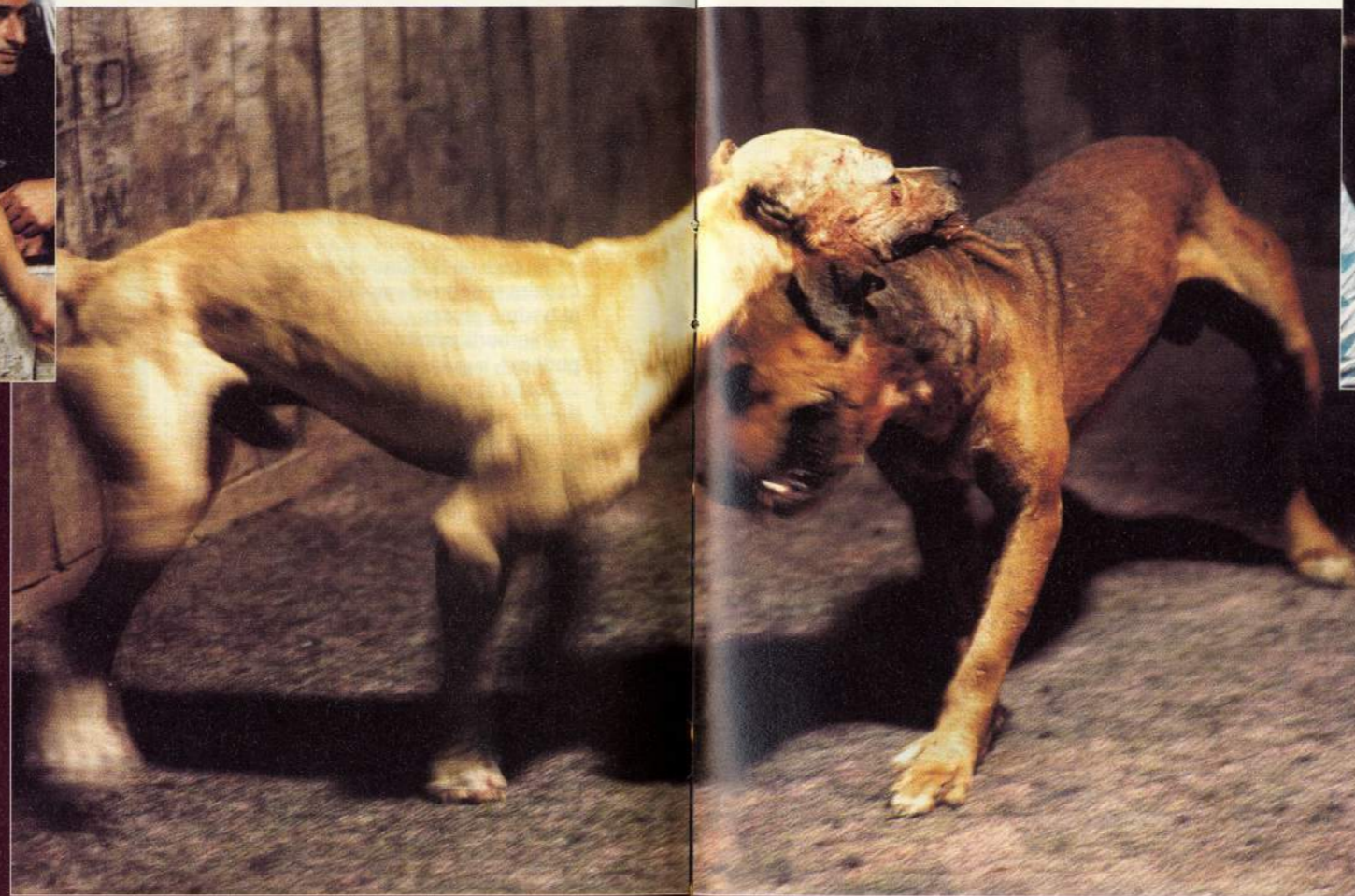
RAZDVAJANJE: Pomoću drvene poluge psima se razdvajaju vilice kada se dohvate zubima za zube

Dingo bukvalno kasapi nemoćnog Šir Kana

ri, a ni prednja leva ne izgleda mnogo bolje. Dingo uspeva da zahvati Šir Kana za zadnju desnu butinu, gde je najmekše. Čvrsto grize neumoljivo pojačavajući stisak vilice. Šir Kan ponovo cvili. Dingo snažno tresse glavom cimajući Šir Kanovu nogu. Čini se da će je otkinuti.

„Skloni psa, ubiće ga!“, dovikuju neki Dr Didiju. Hirurg se ne obazire na njih. Ganac žustrije bodri svog psa - „brejk“. Dingo kreće prvi. Minut kasnije bukvalno kasapi Šir Kana koji nemoćno leži, bezuspešno pokušavajući da se odbrani. Dingo neodlučno zastaje kao da ne zna šta bi više s protivnikom: novi „brejk“. Šir Kan treba da krene prvi. Pokušava, ali ne uspeva. Noge ga izdaju i on nemoćno klonu. Kraj. Borba je trajala 50 minuta.

Dr Didi čestita vlasniku pobednika. Jedna devojka utrčava u ring i ljubi znojavog Ganca. „Pobedili smo“, viče nekom u mobilni telefon. Ostali pokušavaju da pomaze Dinga. Svi vole pobednike. Na drugoj strani ringa Dr Didi pomaže izranavljenom Šir Kanu, zaustavlja krvarenje, daje infuziju na licu mesta. Naživo mu zašiva ranu na njušci. Pas jedva daje znake života.

Ipak, preživeće. Izreka „Na psu rana, na psu i zarasla“, kao da je izmišljena za pit-bulove. Neverovatno brzo se oporavlja u

KLANJE:
Krv i pljuvačka koje lete po ringu i oko njega ni najmanje ne smetaju publici, koja je uostalom i došla to da vidi

od posledica borbi.

Nekoliko minuta kasnije na tepihu ringa ostaju samo tragovi krvi. Ljudi se polako razilaze prepričavajući detalje borbe. Laici su se prevarili u prognozi dajući veće šanse naizgled krupnijem Šir Kanu. Njegova karijera borca najverovatnije je završena. To mu je bila druga borba i drugi poraz.

U krug „pitadžija“ nije lako ući. Nepoverljivi prema novinarima, koji su najčešće anatemisali pit-bul terijere predstavljajući ih kao krvoločne ljuđoždere, izbegavaju svaki razgovor. Izuzetak je

PRANJE: Pre borbe pse peru mlekom

sredovečni čovek, čija okruglasta pojava ukazuje na banatsko poreklo. Zovu ga Kapetan, iako je već dogurao do potpukovnika Vojske Jugoslavije. Jedan je od poznatijih odgajivača pit-bulova u zemlji. Rešio je da progovori kako bi „prava istina o pit-bulovima konačno prodrila u javnost“.

„Spreman sam da dovedem pet svojih pit bulova u centar Beograda i podelim im po komad mesa - tvrdim da onima koji im priđu dok jedu neće faliti dlaka s glave. Čikam vlasnike drugih rasa da to isto pokušaju“, hvali se Kapetan.

Potpuno je posvećen psima. U garaži i obližnjem napola izgrađenom objektu, koji naziva farmom, drži još desetak najboljih čovekovih prijatelja. „Kad bi mi neko oduzeo kerove, ne bih mogao da živim. Deci nisam posvetio toliko pažnje“, priča ovaj otac petoro dece. Pit-bulovima se bavi 12 godina, a psima za borbu tri decenije.

Pripreme psa za borbu počinju i tri meseca pre meča i podsećaju na trening boksera. Duge šetnje ili trčanje po pokretnoj

traci, specijalni režim ishrane. Vrhunski psi imaju najviše osam borbi u životu, obično jednu u šest meseci. Posle tri dobijene borbe, pas stiče titulu šampiona, a sa šest pobeda postaje veliki šampion. Najcenjeniji su takozvani rom psi, to jest oni koji su se najpre dobro pokazali u borbi (stekli šampionsku titulu), a zatim i u priplodu (izbacili šampiona).

„Pitadžije“ ne vole kad im neko spomene da su borbe nehumane. Obično odgovaraju da je pit-bul i stvoren za borbu. „Nehumano je držati lovačkog psa u stanu i ne puštati ga u lov ili puštati pse druge rase da se bore protiv pit-bula, jer nemaju nikakve šanse“, objašnjava Kapetan.

Jubitelji borbi pit-bulova argumente za legalizaciju ovog krvavog sporta nalaze u činjenici da se niko ne buni protiv borbi bikova i petlova. U prilog im ide zakon, koji ne zabranjuje borbe pasa. Policija ponekad prekida meč kao organizovan, a neprijavljen skup. To se ipak ne događa tako često.

PROFIT:
Na borbenim psima zarađuju se velike pare. Opklade se kreću od 1.000 do 5.000 maraka, a štenad „šampiona“ prodaje se i za 1.500 maraka

Ne treba zanemariti ni finansijski efekat. Iako se kunu da obožavaju svoje pse, veći odgajivači mogu na njima i dobro da zarade. Ulozi u borbi obično se kreću od 1.000 do 5.000 maraka, ali na mečevima vrhunskih pasa u igri su i sume veće od 10.000 maraka. Vlasnici šampiona za priplod traže od 500 do 1.000 maraka, a za štenad od 500 do 1.500 maraka. Psi koji su se dokazali u borbi vrede mnogo više. „Za mog Tora Česi su svojevremeno nudili 20.000 maraka, ali nisam hteo da ga prodam“, priča Kapetan.

Najsurovija je ipak selekcija štenadi, koja se, kažu upućeni, obavlja po osećaju. Ako se štene pokaže dobro za borbu, ostaje. U suprotnom, vlasnik ga ubija da ne bi „mešao lošu krv“. Takvo štene ne može da proda, a neće da ga pokloni, jer „uvek postoji mogućnost da proradi kod drugog vlasnika“.

Kapetan ima svoju filozofiju i o spartanskoj selekciji: „Baštovan koji ima dušu, nema ružu. Drugim rečima, ako hoće da ima najlepšu ružu, mora da seče ostale.“

A šta ako gazdu prevvari osećaj? Well, life is a bitch, rekli bi Amerikanci, izumitelji krvavog sporta.

MILORAD VESIĆ

Betko se dešava i da pas ubije protivnika u ringu. „Pas koji je slabiji obično odstaje od borbe ili ga gazda izvlači iz ringa. Naravno, ima budala koje neće da povuku psa iz borbe ili ga čak šutiraju po ringu, ako neće da se bori. Dešava se da takvi ubiju kera na licu mesta ako izgubi borbu, obično kad je veći ulog u pitanju. Zbog njih su borbe na lošem glasu“, kaže

Kapetan i napominje da svoje pse uvek jednako tretira, bez obzira na ishod borbe.

Njegov prijatelj, međutim, ima svoju teoriju o ubijanju gubitnika: „Kome je potreban prijatelj koji izda, zataji kad je gusto.“

BOL: Posle pola sata borbe oba psa su obiljena krvlju

INTERVJU

Kazna svetog Save

Svi koji su bili umešani u antisrpsku kampanju - kažnjeni su. Svi koji su bili umešani u prosrpsku kampanju - nagrađeni su. Čak je i Handke imao sreće: napustila ga je žena

EVROPLJANIN: Trebalo je da idete na Kosovo. Jeste li išli, kakvi su vaši utisci?

Beson: Nisam otišao na Kosovo. Rat se ne posmatra: on se ili vodi, ili zamišlja. Mr-

zim taj voajerizam koji cela jedna generacija - i to moja, nažalost! - primenjuje u Bosni i na drugim mestima. Doći, gledati kako se ubija, doći, gledati kako se umire, a

Život

- **Rođen:** 1956. godine u Parizu
- **Početak:** Priču „Gospodar tame“ objavio s 14 godina. Roman „Mali ljubavni jadi“ s nepunih 18 godina
- **Napisao:** 14 romana, sedam knjiga priča, 11 knjiga eseja, tri pozorišna komada...
- **Nagrade:** Velika nagrada Francuske akademije („Dara“, 1985. godine), nagrade Renodo i Populist („Brabanovi“, 1995. godine)
- **Kolumne:** Redovne kolumne u najtiražnijim francuskim časopisima: magazinu „Figaro“ i „Pari maču“
- **Prevedeno:** „Bogatašica“, „Krik protiv klevetnika Srbije“, „Beograd City“, „Veština za vođenja“, „Lenjivica“, „Dara“

posle držati lekcije celom svetu, čak i zaraćenim stranama...! U trenutku kada je trebalo da krenem na Kosovo, pomislio sam: šta, zar sebe smatraš Bernar-Anrijem Levijem? Upustio bih se u nepostojeći rizik - sigurnost je bila maksimalno obezbeđena - da bih kasnije mogao igrati ulogu intelektualca koji se uključio u ove svetske događaje... Ne pojavljuje se čovek na televiziji kad izgubi glas, ne ide se u rat bez oružja. Rat na Kosovu nije moj, da jeste, vodio bih ga i sam. Hemingvej, Malro i Kesel latili su se oružja, i to im je dalo prava da govore. Mnogo se više stvari vidi s oružjem nego s kamerom... Ja još nisam pronašao svoj rat, osim, naravno, tuča u koje uletim na ulicama Pariza, ali u kojima jedino taština zadobija rane, a krvvari ponos...

EVROPLJANIN: Kako ste se „upleli“ u srpsko pitanje? Ko vas je zainteresovao za njega?

Beson: U februaru 1995. jedna moja prijateljica, Francuskinja crnogorskog porekla Milena Noković predložila mi je da krenem s njom u Republiku Srpsku. Od '92. do '95. vodio sam veoma uzburkan književni i komplikovan privatni život (ukratko, promenio sam ženu i izdavača, a naravno i list!) i, priznajem, na svoju veliku sramotu, da sam se potpuno oglušio o rat u bivšoj Jugoslaviji. I zbog toga najdublje žalim. Da smo se u Fran-

Skriboman

Često me pitaju da li sam skriboman i s obzirom na to da, po logici stvari, broj mojih dela može samo da raste („Srđan“, koji će izići ove jeseni istovremeno kod pariskog Grasea i beogradske Paideie, biće moja 46. knjiga!); bojim se da će mi isto pitanje postavljati dok sam živ. Treba, dakle, samo svoju muku strpljivo da nosim. A ja imam utisak da pišem vrlo malo. U mojim godinama lgo je već napisao dvostruko više, Žorž Sandova trostruko, Simenon četvostruko... A Balzak? A Dima? Čak je i Flouer, ako računamo i njegovu prepisku, bio mnogo ispred mene. Nerval i Gotje pisali su jednu-dve hronike dnevno tokom trideset godina!... Mislim da je bolje pisati brzo, dobro i mnogo, nego pisati sporo, loše i malo. Ideja da neko, ako hoće da bude dobar u umetnosti, mora biti spor raširila se u XX veku. Van Gog je slikao jedno platno dnevno, a isto je toliko vremena trebalo Bahu da napiše kantatu! Da bi čovek bio dobar u umetnosti, potreban je samo jedan uslov: biti dobar. Nije reč o tome da umemo nešto da popravimo nego da to napravimo. U tenisu se ne može reći partneru: A, ne, sad izvinj, ovaj mi se udarac ne sviđa, popraviću ga, u krevetu ne kažete devojci: Ovo milovanje ne valja, precrtaćemo ga i početi drugo. Pisanje vam je kao sport ili ljubav: jedinstven čin, mora postojati intenzitet u sadašnjosti.

BESON: „Moj san bi bio da 1. januar 2000. dočekamo na Jahorini, s Radovanom, Buhom, s našim ženama, decom, ljubavnicama... U ponoć bismo pozvali Bernar-Anrija Levija i ostale u Sarajevu, sišli bismo na skijama, zaigrali bismo kolo na ulicama pod snegom...“

cuskoj ranije pokrenuli, stvari bi se drugačije odvijale. Otišao sam u Višegrad ne znajući mnogo o tom ratu, samo sam pročitao desetak knjiga, od kojih su neke bile izrazito antisrpske... Kada sam shvatio da volim taj narod i da ću biti na njegovoj strani i na strani njegovih vođa? Možda kada sam ugledao na ćupriji na Drini muškarca mojih godina, mršavog lica punog zebnje, koji za sobom, držeći ga za ruku, vodi petogodišnjeg sina, obojica siromašno odeveni, a ceo svet je protiv njih. Ništa što sam pročitao, video i čuo posle toga o tom pitanju - a o tome sam čitao, video i čuo mnogo - nije me navelo da zažalim zbog svoje odluke, naprotiv.

EVROPLJANIN: U Jugoslaviji mnogi misle da je vaš zemljak Danijel Šifer zaradio na svom prosrpskom stavu. Da li ste vi dobijali nagrade ili su vas kažnjavali zbog stava prema Srbima?

Beson: U pravi čas, baš sam hteo da uputim jugoslovenskoj vladi jednu molbu: trebalo bi dati nešto novca Danijelu Šiferu zato što mi je preko glave da ga ja svake nedelje pozivam na ručak! Budimo ozbiljni: optužbe koje ste uputili Danijelu veoma su teške i ako nemate dokaze za ono što govorite, ispostavlja se da su sve to same klevete. Danijel bi mogao da uloži žalbu Hagu! Ne samo zato što nije dobio ni prebijene pare od jugoslovenske vlade nego se još i oženio Srpkijom, što znači da je dvostruko kažnjen. A ni ja, naravno, ništa nisam dobio, osim debelu batinu od supruge! U Budvi sam jedanput primio 1.000 dinara za poetsko veče. Petar Krdu iz KOV platilo mi je 1.000 dinara za Beograd City. Mogli biste me zvati „Gospodin 1.000 dinara“! Narodna knjiga me je za „Bogatašicu“ obično izvela na ručak preko puta Politikine zgrade. Moram priznati da sam naručio i desert, čak i duplu kafu. Petar Živadinović, čovek pomalo obeshrabrujuće čestitosti, plaća za svaki moj roman 8.000 dinara, od čega mi izdavač isplati 4.000 dinara. Za otvaranje Sajma knjiga u Nišu, prošle zime, mislim da sam dobio... opet 1.000 dinara! Mislim da je to sve. Sve u svemu, suma od 14.000 dinara. Za tri godine rada 4.666 dinara. Ja sam najlošije plaćeni francuski gastarbajter u Jugoslaviji! Na kraju ću početi da štrajkujem! Ono što sam od Srbije dobio jeste duša i srce, a to, kao što i sami znate, nema cenu.

EVROPLJANIN: Kakvo je osećanje čoveka koji je „glas usamljenog u pustinji“, to jest u poziciji u kojoj ste vi u Francuskoj kada je reč o ratu u Jugoslaviji?

Beson: Kada je čovek sam, komotan je, a ja volim komociju. Uvek kupujem velike košulje, velike jakne. Mrzim cipele koje me stežu! Onoga dana kada svi o Srbiji ▶

budu mislili kao ja - oko 2003, 2004, zapamtite dobro taj datum - otići ću dalje, kao stari mrzovoljni i umorni kauboj. Naći ću, valjda, i onda nekog Srbina koji će mi dati 1.000 dinara za autobus Beograd-Pariz! Toga dana me nećete više voleti, neću ni ja vas više voleti. Ali, znaćemo da smo se voleli, da smo se poznavali i nećemo zaboraviti jedni druge. I da odgovorim na vaše pitanje, prednost usamljenog glasa je u tome što ga ljudi čuju. A potom se sam mora potruditi da ne izgovori suviše gluposti.

EVROPLJANIN: Kažu da se danas ništa ne može sakriti. Pred vama, Levijem, Finkelkrotom su iste činjenice o ratu u Jugoslaviji, a stavovi su vam sasvim suprotni. Zašto?

Beson: Postavljate pitanje o ljudskoj misli uopšte: zašto istu stvar dve osobe vide različito? Tri su mogućnosti: 1) zato što stvar nije ista, 2) zato što osobe nisu iste, 3) zato što ni stvar nije ista ni osobe nisu iste! Kada bismo se svi u svakom trenutku o svemu slagali, više ne bi bilo misli, a pogotovo ne bi više bilo Srba, jer bi svi umrli od dosade. Antisrpski intelektualci u Francuskoj posmatraju stvarnost kroz rešetku svog čuvenog univerzalnog morala. To je svojevrsan koncentracioni logor u kome njihov duh upravo odumire. Znam da je meni dodeljena uloga da ih oslobodim, ali

BESON: „Shvatio sam da volim Srbe kada sam ugledao na ćupriji na Drini muškarca kojih godina, mršavog lica punog zebnje, koji za sobom vodi petogodišnjeg sina, obojica siromašno odeveni, a ceo svet je protiv njih“

ja se kolebam. Možda čovek može nešto pametnije da uradi. Da ode na odmor u Grčku, na primer!

EVROPLJANIN: Da li ste uspeali da u očima svetske i evropske javnosti ne budete doživljeni kao srpski Finkelkrot?

Beson: Nije loš taj Finkelkrot. Stari nostalgični i reakcionarni profesor koji piše

Pisanje

Ne, ne pišem svakoga dana. A inače, najviše volim dane kada ne pišem! Obično pišem dve godine - toliko mi je vremena trebalo za romane „Dara“, „Lenjivica“, ili „Veština zavodjenja“ - a onda, godinu dana ništa ne radim. Odmaram se. Kao ugarnica: zamlja se ne sme suviše ispostiti. U ovom trenutku, na primer, ništa ne pišem. U aprilu sam završio svoj najnoviji roman, a sledeći ću početi tek u aprilu '99 - biće to neka vrsta rimejka „Jadnika“ Viktora Igoa, još jednog prijatelja Srbije. U međuvremenu, čitam, putujem, bavim se svojom decom, slušam ljuđe oko sebe, posmatram ih, razmišljam... Odgovaram na intervjue! I, naravno, dolazim u Beograd. Sanjam o danu kada će ratni košmar prestati, kada će i ovde ljudi početi da žive normalnim životom, s normalnom platom, kada Srbija više neće imati ni prijatelje ni neprijatelje, nego, prosto-naprosto, posetioce, kao ostale zemlje na svetu... Kada pišem, dani su mi jednolični i kraći: roman, od sedam sati do 15 sati, ručak, odmor i večer u porodičnom krugu ili s prijateljima. Moram da kažem da me pisanje čini nesrećnim i neraspoloženim, pa kao i ja, svi oko mene više vole godine kada ne pišem od onih koje provodim pišući!

BESON: „Kada svi o Srbiji budu mislili kao ja - oko 2003, 2004 - otići ću dalje, kao stari mrzovoljni i umorni kauboj. Toga dana me nećete više voleti, neću ni ja vas više voleti“

Uticaj

Prvobitni uticaj na mene: Tolstoj. Od 11. do 13. godine sigurno sam pet puta pročitao „Rat i mir“. Baš zato i mogu da kažem da je završetak previše razvučen! U ranoj mladosti takođe sam mnogo voleo Hemingveja, Ficdžeralda, Koldvela... Posle je naišao period Henrija Džemsa, kod koga sam otkrio da je roman slobodna, enigmatična struktura. Francuze sam počeo da čitam prilično kasno, tako da još imam velikih rupa: Ruso, Volter, Vjion... Uopšte, volim XIX vek u svim zemljama, jer su to zlatne godine romana. Često se upitam nisam li možda i ja pisac XIX veka kome je Gospod Bog odlučio da naudi - neka se malo potruđi! - smeštajući ga u XX vek, tek da vidi na šta će to izići. E, pa dobro, Gospode, vidiš na šta je izišlo: na prekid u sledu! Volim sve estete koje su u poslu uživale, koje su umele i da se angažuju (Zola, Igo, Dima) i da izgube glavu (Nerval, Verlén, Rembo) i ako već moram da se nadovežem na nešto - mada mi glagol „nadovezati se“ nimalo ne odgovara s obzirom na moju fanatičnu, histeričnu i možda čak glupu ljubav prema slobodi - onda se nadovezujem upravo na tu tradiciju. Tako je, uostalom, nastala tema romana „Srđan“.

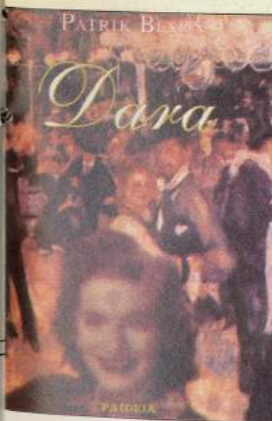
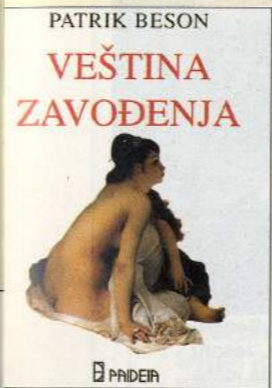
Protiv klevetnika Srbije

„Bila je neka vrsta životinjske reakcije na jednoglasno ponavljanje besmislica koje sam tada čitao i slušao povodom Srbije tokom ovog rata“

Beograd City

„Sadrži dva teksta: moj beogradski dnevnik iz oktobra 1990, gde ćete naći neku vrstu tragične bezbrižnosti mladog pisca koji je upravo napustio svoju ženu zbog ljubavi za koju veruje da je velika, a koja je to možda i bila; naći ćete i sliku Švedske, gde živi porodica moje sadašnje supruge i gde odlazimo svakog leta“

Bogatašica

„Jetka je i oštra satira na visoko društvo u Francuskoj s kraja XX veka, data u formi policijskog romana“

Veština zavodjenja

„Ljubavni roman koji se događa u antičkoj Grčkoj, s pesnikinjom Sapfo u drugom planu“

Lenjivica

„O sedamdesetim godinama u Francuskoj i Jugoslaviji, o počecima jednog pisca koji jeste ja, a opet, i nije ja, uz to što jeste ja, i tako dalje - i o njegovoj ljubavi s jednom lenjivicom, koja jeste postojala, a opet, i nije postojala, uz to što jeste postojala, i tako dalje“

Dara

„Životna priča jedne Hrvatice, emigrantkinje koja je napustila Zagreb 1945. i zasnovala porodicu u Parizu, a priču, delić po delić, sklapa njena kćerka“

na lepom francuskom jeziku. Žali za vremenom kada su mladi pravili pravopisne greške, kada nisu gledali televiziju, kada su govorili „izvolite“ i „hvala“. Meni smeta njegova manija da maše rukama dok govori - niko mu valjda nije rekao da to nije učtivo - i da se sve vreme češka, po uši-

Kolumna

Pisati za novine je kao da uzmeš reč za večerom, samo što u tom slučaju ima dva ili pet miliona zvanica („Figaro magazin“ i „Pari mač“). Ranije sam voleo da radim za novine, jer sam se sretao s drugarima, to me je opuštalo. Ali, uz faks čovek više nema potrebe da ide u redakciju, a i kad ode, nema ostalih jer svi imaju faks! Za novine pišem od svoje 17. godine - moj prvi članak pojavio se u listu „Kotidijen d'Pariz“ i zvao se „Patrik Beson i Francuska akademija“! Mislim da sam radio za sve novine: „Imanite“, „El“, „L'poen“, „Plejboj“... Držao sam se samo jednog pravila: da pišem za sebe a ne za glavnog urednika. To je verovatno razlog zbog koga nikada nisam sarađivao s istim listom duže od tri-četiri godine! Samo sam u „Figarou“ ostao. Ove jeseni obnoviću saradnju s „Blicom“ i jednom nedeljno pišaću članke. Naslov rubrike će biti „I tako dalje“. Pišaću o onome što budem želeo i nadam se da će čitaoci „Blica“ imati želju to da pročitaju. Članak će izlaziti subotom. Hoće li „Blic“ biti moj srpski „Figaro“?...

BESON: „Mogli biste me zvati 'Gospodin 1.000 dinara!' Ja sam najlošije plaćeni francuski gatarbajter u Jugoslaviji“

ma, po nosu, po glavi... Nadam se da se ja pred kamerom bolje ponašam. Srpski Finkelkrot? Dve reči mi tu smetaju: Finkelkrot i srpski. Svetsko mnjenje, ne znam šta je to. Ako se sretnete s njim, pozdravite ga od jednog francuskog pisca koji s nestrpljenjem iščekuje dan kada mu više neće govoriti o Srbiji, jer će ona živeti u miru, jer će biti srećna...

EVROPLJANIN: Rekli ste jednom da će mnoge stići kazna svetog Save. Kakva je to kazna? Da li je nekoga već stigla?

Beson: Pažnja: osetljiva tema. Ne verujem u Boga, kako je to rekao ne znam više ko: nadam se samo da on veruje u mene - ali verujem u svetog Savu. On sve neprijatelje Srbije tamani. Dajana: poginula. Žipe, koji se zalagao za bombardovanje Beograda: gradonačelnik Bordoa, što je gore nego da je umro. Bernar-Armi Levi: ismejan u Berlinu, prebijen u Kanu (baš tamo gde Kusturici, jednom od miljenika svetog Save, odaju počast), izvredan u Parizu. Finkelkrot: osramoćen i odbačen. Brikner: umalo nije izgubio tek rođenu kćer. Opat Pjer: zabranjen na televiziji zbog svojih anticionističkih izjava. I to najpopularniji čovek u Francuskoj! Sudski proces Clintonu biće održan pre sudskog procesa Karadžiću.

ču. Svi koji su, izbliza ili izdaleka, bili umešani u antisrpsku kampanju kažnjeni su; svi koji su, izbliza ili izdaleka, bili umešani u prosrpsku kampanju nagrađeni su. Nekoliko meseci posle pojavljivanja knjige „Protiv klevetnika Srbije“, za roman „Brabanovi“ dobio sam književnu nagradu, drugu po važnosti u Francuskoj, i prodao knjigu u 90.000 primeraka, dok su me, posle skandala koji je proizvela moja pamfletska knjiga, svi već smatrali mrtvim. Šifer je našao stan, izdavače, redovno piše za velike listove, i... besplatno ručava jednom nedeljno u finim restoranima... Čak je i Peter Handke imao sreće: napustila ga je žena! Mora da je on svetom Savi najmiliji...

EVROPLJANIN: Čini se da kao i Dara, junakinja vašeg romana, volite da govorite „ne“. Pokazuje to i činjenica da ste navijali za Brazil a ne za Francusku?

Beson: Mrzim da kažem „ne“. Moja omiljena reč je „da“, i svakako „kraj“, jer mi ona pokazuje da sam knjigu završio. Mrzim sve anti-antikomuniste, antisemite, antisrbe. Nisam antifašista: ja sam demokrat. Nisam antirasista: ja sam za sve rase. Ostavljam utisak da govorim „ne“, ali to je, u stvari, jedno „da“ protiv opšteg mišljenja. „Da“, Komunističkoj partiji Francuske jer ▶

je u svojoj zemlji vodila pravedne bitke, nikoga nije trovala, nije mučila, nije ubijala, suprotno mnogim komunističkim partijama u svetu; „da“ stvaranju palestinske države, jer Palestinci nisu imali šta da plaćaju za užasne nacističke zločine; „da“ za oslobođenje Nelsona Mandele, koji je 27 godina proveo u zatvoru a da nijedna pariska „velika savest“ nije podigla svoj glas u znak protesta; „da“ za Republiku Srpsku, „da“ za Srbiju sa svim svojim različitostima i slobodom, onom o kojoj će sama odlučivati, i to kada sama bude odlučila da je uspostavi...

EVROPLJANIN: U nekim trenucima Svetsko prvenstvo u fudbalu izgledalo je kao nastavak starih/novih sukoba (Iran-Amerika, Jugoslavija-Amerika, francuska policija-nemački navijači)... a istovremeno se govori o multietničkom, multikulturnom, multiverskom društvu

BESON: Istini za volju, bio sam i sam zapanjen eksplozijom nacionalizma podstaknutog svetskim šampionatom ali, uprkos vašem ljubaznom pozivu, neću se pridružiti četiri inelektualaca koji već mesec dana ni o čemu drugom ne razgovaraju osim o ovoj temi. Ne treba čovek da izide iz najelitnijih škola da bi razumeo kako se ljudi iste rase, iste kulture i iste religije lakše slože nego oni u svemu različiti. Sve multi-etničke, multikulturne i multikonfesionalne države su se raspale: Austro-Ugarska,

BESON: „Nisam otišao na Kosovo. Rat se ne posmatra: On se ili vodi ili zamišlja“

Želja

Najpre mi se javi želja da roman napišem. Posle toga ideja, zatim šema, forma, struktura. Počnem istraživanje ako je potrebno. Ono potraje od šest meseci do godinu dana. Za „Veštinu zavođenja“ - roman koji se događa u Grčkoj u VII veku pre naše ere - istraživanje je trajalo čak mnogo duže: četiri godine. Kada sam počeo knjigu, bio sam već sit teme! Knjigu treba započeti u pravom trenutku, ni prerano ni prekasno. Napišem od jedne do tri stranice dnevno, ispravljam ih bezbroj puta i odmah prepišem. Ponovo čitam knjigu posle svakih pedeset stranica otprilike, i tako proveravam škripi li nešto u građi, u dramaturškoj progresiji... Roman završim kada iščezne želja za pisanjem, u svakom slučaju, nisam u stanju da radim nijednu stvar koju ne želim, i to mi posao čini mukotrpnim, pogotovu na profesionalnom planu... A inače, ne volim završetke. Gotovo da bi uvek moglo bez njih. Završetak u „Ratu i miru“ je preterano razvučen! Sviđaju mi se Moli-jerovi završeci: ulazi kralj i sve razreši! Problem je u tome što u Francuskoj nema više kralja! Kada završim roman, pročitam ga desetak puta, nekad i više, tako da znam sve svoje romane napamet, prepravljam ih sve dok ne budem zadovoljan svakom rečenicom; manijačim u mnogim stvarima u životu, ali u radu, to je gotovo ravno ludilu; na kraju delo predam svojoj sekretarici i posle toga me više ne zanima.

SSSR, Liban, Jugoslavija... Sjedinjene Države, svakako, opstaju, ali tamo postoje samo dve rase: bogati i siromašni. Samo jedna kultura: novac. Samo jedna religija: novac. Pronašli su štos! Morali bismo, možda, i mi nešto slično da uradimo! Uostalom, zar ne pokušavamo isto to da učinimo sa Evropskom zajednicom?

EVROPLJANIN: Za jedne je novi svetski poredak apsolutna dominacija Amerike nad celim svetom, za druge dobrovoljno odricanje od državnog suvereniteta i dopuštanje da se drugi mešaju u „unutrašnje poslove država“?

BESON: Tačno je da najjača država vlada svetom. Tako je bilo s Vavilonom, pa s Atinom, onda s Rimom... pa opet s Rimom s papom... Klinton je mešavina Cezara i Jovana Pavla II. Mnogo mi se sviđa zato

Ruka

Pišem rukom, tako ide brže. A osim toga, volim da crtam. Kao dete, hteo sam da postanem slikar. Ne znam imam li dara za pisanje, ali, bio bih veoma loš slikar! Iz tog vremena ostala mi je navika da crtam po papiru, a pisati rukom znači crtati reči. Kada gledam sve te pisce kako pišu na računaru, imam utisak da vidim vojsku daktilografinja... Računar je instrument rada, a ja pišem da ne bih radio. Osim toga, pišem ležeći ili stojeći, nikada sedeći.

BESON: „Dosta mi je da mi Beogradanke govore kako sam se ugojio. Jesam li ja kriv što Di Kaprio nikada ništa nije napisao Srbiji u korist“

što je debeo: 97 kilograma. A *propos*, dosta mi je toga da mi Beogradanke govore kako sam se ugojio. Jesam li ja kriv što Leonardo di Kaprio nikada ništa nije napisao Srbiji u korist?

EVROPLJANIN: na kraju smo XX veka. Kakve emocije i razmišljanja ta činjenica izaziva u vama?

BESON: Svi ćemo pošteno popiti kao stari prijatelji 1. januara 2000. Moj san bi bio da Novu godinu dočekamo na Jahorini, iznad Pala, s Radovanom, Buhom, svim francuskim intelektualcima (ali Šiferu ne plaćam ja kartul!), s našim ženama, decom, našim ljubavnicama... Svi bismo se izmirili uz pesmu i vino... U ponoć bismo pozvali Bernar-Anrija Levija i ostale u Sarajevu, sišli bismo na skijama da im se pridružimo u toj noći, zaigrali bismo kolo na ulicama pod snegom... Kako je govorio Arafat: „Mir možemo sklopiti samo sa ljudima s kojima smo ratovali.“ Veliki matematički izum Jevandelja je Praštanje. Bez Praštanja život je nemoguć. Čak je gnusan. Nema rešenja.

EVROPLJANIN: Zašto ste ovaj vek nazvali stešnjenim, zašto su antički Grci moderniji od ovog veka?

BESON: Zato što je Sokrat i postavljao pitanja i davao odgovore!

DRAGAN BUJOŠEVIĆ

HIT LISTA KNJIGA

		DIN
1	DARA Patrik Beson Paideia 1998.	56,00
2	PIJANISTA Alessandro Bariko Rad 1998.	25,00
3	KAKO DA NAJLAKŠE UPROPASTITE ROĐENO DETE Nadežda Milenković, Kreativni centar 1998.	62,00
4	MAMAC David Albahari Stubovi kulture 1998.	68,00
5	PETA GORA Paolo Koeljo Paideia 1998.	75,00
6	POEME Džim Morison Prostor 1998.	65,00
7	SOFIJIN SVET Justejn Gorder Geopoetika 1998.	116,00
8	KNJIGA ZA MARKA Svetlana Velmar - Janković Stubovi kulture 1998.	95,20
9	NIRNBERŠKO PUTOVANJE Herman Hese Svetovi 1998.	70,00
10	KAKO SAM PUTOVAO SA LOSOSOM Umberto Eko Narodna knjiga	60,00
11	BILI SMO DECA... Ognjen Radošević, Kamenko 1997.	12,00
12	POSMATRAČ Hose Ortega i Gaset, Klio 1998.	70,00
13	SVILA Alessandro Bariko, B 92 1997.	40,00
14	ISTORIJA VIZANTIJE Georgije Ostrogorski Narodna knjiga 1998.	100,00
15	SREĆAN JE KO UME DA VOLI Herman Hese Narodna knjiga 1998.	49,00

Lista je napravljena na osnovu podataka beogradskih knjižara:

Salon knjige - Kosovska 37
Knjiga i mi - Cetinjska 6
Plato - Akademski trg br.1
Stubovi kulture - Trg republike 5

MUZIKA - PREDLOG

ANA POPOVIĆ: Kuder plus Kubanci

■ **ANA POPOVIĆ, muzičar - grupe Hush:** Rej Kuder i kubanski muzičar Ali Farkatur snimili su album *Talking Timbuktu* na kome se nalazi deset pesama koje su izvedene na raznim afričkim narečjima. Album je urađen u modernoj produkciji, a sam Kuder je najviše vremena proveo birajući ona narečja koja ne paraju uši.

FILM - PREDLOG

■ **SAŠA RADOJEVIĆ, filmski kritičar:** Film Bigasa Lune „Sobarica s Titanika“ raden je u koprodukciji nekoliko evropskih zemalja i opisuje događaje neposredno pred polazak Titanika, a radnja se događa u Francuskoj. „Sobarica s Titanika“ prilika je da se u kontinuitetu prati opus poznatog španskog režisera, koji je našoj publici poznat po filmovima „Bambola“, „Mesec i sisa“, „Zlatna jaja“ i „Šunka, šunka“.

SAŠA RADOJEVIĆ: Doslednost Bigasa Lune

HIT LISTA FILMOVA

Prvi broj: broj nedelja prikazivanja
Drugi broj: broj gledalaca

1	RANE uloge: Dušan Pekić, Milan Marić režija: Srđan Dragojević	10	102.926
2	DIVLJE STRASTI (WILD THINGS) uloge: Mat Dillon, Kevin Bekon režija: Džon Meknauton	4	21.432
3	PORODIČNE SPLETKE (HUSH) uloge: Džesika Lang, Gvinet Paltrow režija: Džonatan Darbi	5	16.047
4	BRILJANTIN (GREACE) uloge: Džon Travolta, Olivija Njutn Džon režija: Rendal Klejser	4	13.571
5	ROMI I MIŠEL (ROMY AND MICHELE) uloge: Mira Sorvino, Lisa Kudrou režija: Dejvid Mirkin	7	7.596
6	PLEME IZ KOMŠILUKA (KRIPPENDORF'S TRIBE) uloge: Ričard Drajfus, Džina Eferman režija: Tod Holand	5	5.053
7	POLUDELI GRAD (MAD CITY) uloge: Dastin Hofman, Džon Travolta režija: Kosta Gavras	3	4.479
8	SJAJ LJUBAVI (AFTERGLOW) uloge: Nik Nolt, Džuli Kristi režija: Alan Rudolf	2	4.267
9	OČAJNIČKE MERE (DESPERATE MEASURES) uloge: Majkl Kiton, Endi Garsija režija: Barbet Šreder	1	1.855
10	PALMETO (PALMETTO) uloge: Vudi Harison, Elizabet Šu režija: Folker Šlendor	1	1.739

distributeri:

BANDUR

VANS

FIRST PRODUCTION

TUCK

COBRA FILM DEPARTMENT

DEFINICIJA: Budimo realni - tražimo nemoguće, suština je pokreta šezdesetih godina, koji se od epidemičnih religioznih zanosa srednjeg veka i revolucija s početka našeg razlikovao po nejasnom programu

MISTERIJA: Ne postoji nijedna fotografija Kastaneda, koji je sebe uz još tri osobe proglasio posljednjim učenicom Don Huana

Kinom i kulturnom revolucijom, koji će u narednoj deceniji roditi terorizam očajnika i poraženih. Na drugoj strani postoji jedan krajnje apolitičan stav, po kojem su u životu važni jedino „seks, droga i rokenrol“, a oni koji su se njega držali često su tragali za mističnim i okultnim vrednostima.

Bilo je mnogo buke tih godina i, kako obično biva, malo od te buke dopire preko granice ovog vremena. Najvrednije od svega što je tada nastalo i jedno od retkog što je do danas ostalo, stvoreno je u rok muzici, čija je to bila velika zlatna decenija.

Upravo zato, kao tragična paradigma vremena može poslužiti vođa grupe Dors Džim Morison. Dečko neobičnog senzibiliteta i, za svoj uzrast, natprosečnog literarnog obrazovnja, tek izazavši iz perioda *teen age* postaje neka vrsta, ako ne boga, ono makar njegovog proroka. Njegove pesme, kao i njegov život, sadrže bezmalo sve što se njegovoj generaciji činilo bit-

nim. Izazivanje establišmenta, najčešće raznim oblicima seksualnog egzibicionizma, prekomerna upotreba droge i alkohola, traganje za mističnim, bilo dalekoistočnog porekla bilo u upražnjavanju satanističkih kultova i, iznad svega, nezadovoljstvo. Uistinu paklena mešavina i zato nije nimalo čudno što Morison, poput niza sličnih, nije mogao mnogo nadživeti godine svoje rane mladosti.

Pošto kod kuće nije valjalo ništa, ideali su se morali tražiti što dalje od nje i Daleki istok je bio prva stanica. Za politizovani deo generacije bila je to Maova Kina; slavljenje mladosti kao isključivog kvaliteta i nihilistički, rušiteljski stav prema svakoj vrsti tradicije, što je došlo do izražaja u takozvanoj kulturnoj revoluciji, ovom ushićenju je izuzetno pogodovalo.

Oni skloni mističnom sanjarili su o Indiji i budizmu i tako su mesta poput Katmandua postala mitska na mapi ovog sveta. Nevolja je bila u tome što politički radikali zapravo nisu ništa znali o Maovoj Kini; slika koju su o njoj imali bila je tek projekcija njihovih snova, a navodni mistici opet nisu znali ništa o Dalekom istoku i prvo ozbiljnije upoznavanje s njim moralo je izazvati, makar nepriznavano, i iznenađenje i razočaranje. Uvereni antitradicionalisti susreli su se s kulturama mnogo tradicionalističkije orijentisanim od one protiv koje su se bunili, a ovaj paradoks nekako bi i svarili jer je u pitanju druga i

bitno drukčija kultura. Ali, potom se ispostavilo da se seks i droga kao glavne životne vrednosti ne slažu previše s budističkim učenjem, a da zahtevi koje jedan indijski guru postavlja pred svoje učenike po svojoj strogosti umnogome nadmašuju zahteve koje kod kuće postavljaju roditelji ili upravnik koledža.

Istina, Ameriku i Zapadnu Evropu prepavali su razni indijski guru, najčešće sumnjivi i zapravo opasni tipovi, spremni da se prilagode zahtevima tržišta, da, za veću ili manju sumu, prodaju učenja prilagođena očekivanjima publike, ali cela stvar je mnogima morala zvučati pomalo lažno, čak i kada to nisu bili spremni ni sebi da priznaju. Bio je to idealan trenutak za pojavu nekog poput Karlosa Kastaneda.

Ubrzo pošto su se pojavila, „Učenja Don Huana“ postala su kulturna knjiga te decenije. U toj prvoj knjizi, Kastaneda sebe predstavlja kao mladog učenika koji se zaputio u Meksiko da bi izučavao Indijance Jaki i tom prilikom se sreće s mudrim šamanom Don Huanom. Uz pomoć meditacije i droge pejtla Don Huan poučava mladog Zapadnjaka o načinu spoznaje najdubljih tajni sebe i sveta.

Don Huan je upotrebljavao drogu i nije gnjavio s budističkom askezom, a obilno prolivanje mokraće, jedno od meditativnih sredstava, svakako je odgovaralo duhu vremena koje je obožavalo seksualni egzibicionizam Džima Morisona. Činjenica da mudrost uče od jednog Indijanca odgovarala je onim mladim Amerikancima koji su, za razliku od svojih roditelja, prezirali filmove Džona Vejna i osećali kompleks krivice zbog zločina koje su njihovi preci počinili nad Indijancima. Duh vremena bio je tako jak da je reditelj filmova u kojima je igrao Džon Vejn i, možda, najveći stvaralac klasičnog vesterna Džon Ford 1962. snimio „Čoveka koji je ubio Libertija Valansa“ otvarajući vrata epohi antivesterna.

Uspeh koji je Kastaneda postigao u ostatku sveta govori da njegova priča nije bila samo američka kao, uostalom, ni uspeh koji su imali filmovi Džona Forda. Treba biti svestan da je mit „o plemenitom divljaku“, osobi koja je uspela da u sebi sačuva iskonske vrednosti koje je civilizacija iskvarila, nastao u Francuskoj, na samom kraju XVII stoleća, a Don Huan je jedna od verzija toga mita, nastala u Americi šezdesetih godina našeg veka.

Indijanci s juga SAD i iz Centralne Amerike koji su preživeli najezde misionara ▶

ANTIVESTERN: Činjenica da mudrost uče od jednog Indijanca odgovarala je onim mladim Amerikancima koji su prezirali filmove Džona Vejna

KARLOS KASTANEDA

Mit o plemenitom divljaku

Don Huan je upotrebljavao drogu i nije gnjavio s budističkom askezom, a obilno prolivanje mokraće, jedno od meditativnih sredstava, svakako je odgovaralo duhu vremena koje je obožavalo seksualni egzibicionizam Džima Morisona

PROMENA: Autor pesme *Sympathy for the Devil* izvođenje penala na utakmici Engleska-Argentina propratio je skrštenih ruku i očiju podignutih ka nebu

Kada sam pročitao u novinama da je Karlos Kastaneda umro, setio sam se da je živio i mislim da nisam jedini kojeg je ova vest podsetila na njegovo postojanje. Nije bio „čovek svoga vremena“, kako se to za mnoge pompezno i najčešće neopravdano kaže. Bio je čovek jednog trenutka, imao je svojih 15 minuta slave, da upotrebim reči jednog drugog slavnog predstavnika toga vremena, a da bi se sve razumelo, potrebno je podsetiti se toga doba.

Nezadovoljstvo svetom u kojem se živi postoji ili tinja u mnogim ljudima svih vremena, ali povremeno dobija eksplozivne, epidemične razmere. Upravo se to dogodilo šezdesetih godina ovog stoleća, i ta je epidemija zahvatila mladu generaciju.

Od masovnih, epidemičnih religioznih zanosa srednjeg veka do revolucija s početka našeg, istorija pamti mnoge slične trenutke, ali se šezdesete godine razlikuju od

većine sličnih perioda po tome što, osim jasno izraženog nezadovoljstva postojećim svetom, i nije bilo baš jasnog programa za njegovo prevazilaženje. Onaj slogan s pariskih ulica iz maja 1968: „Budimo realni - tražimo nemoguće“, možda predstavlja najprecizniju i jedinu moguću definiciju vremena.

Jer, ako su šezdesete bile godine vere i idealizma, mnogo je teže odrediti kakvi su bili ta vera i ti ideali. Ti klinici i klinke, koji su se ritualno zaklinjali da nikada neće živeti kao njihovi roditelji, bili su, a da to nisu znali, već dobro nagrizeni onom skepsom koja će narednih decenija trijumfovati. Otuda su njihovi ciljevi i namere bili brojni i raznovrsni, najčešće nejasni i sasvim zbrkani. Svet je trebalo radikalno izmeniti, ali je manje bilo jasno kako.

Grubo uzet, postojala su dva recepta. Na jednom polu imamo ultralevičarski radikalizam, najčešće oduševljen Maovom

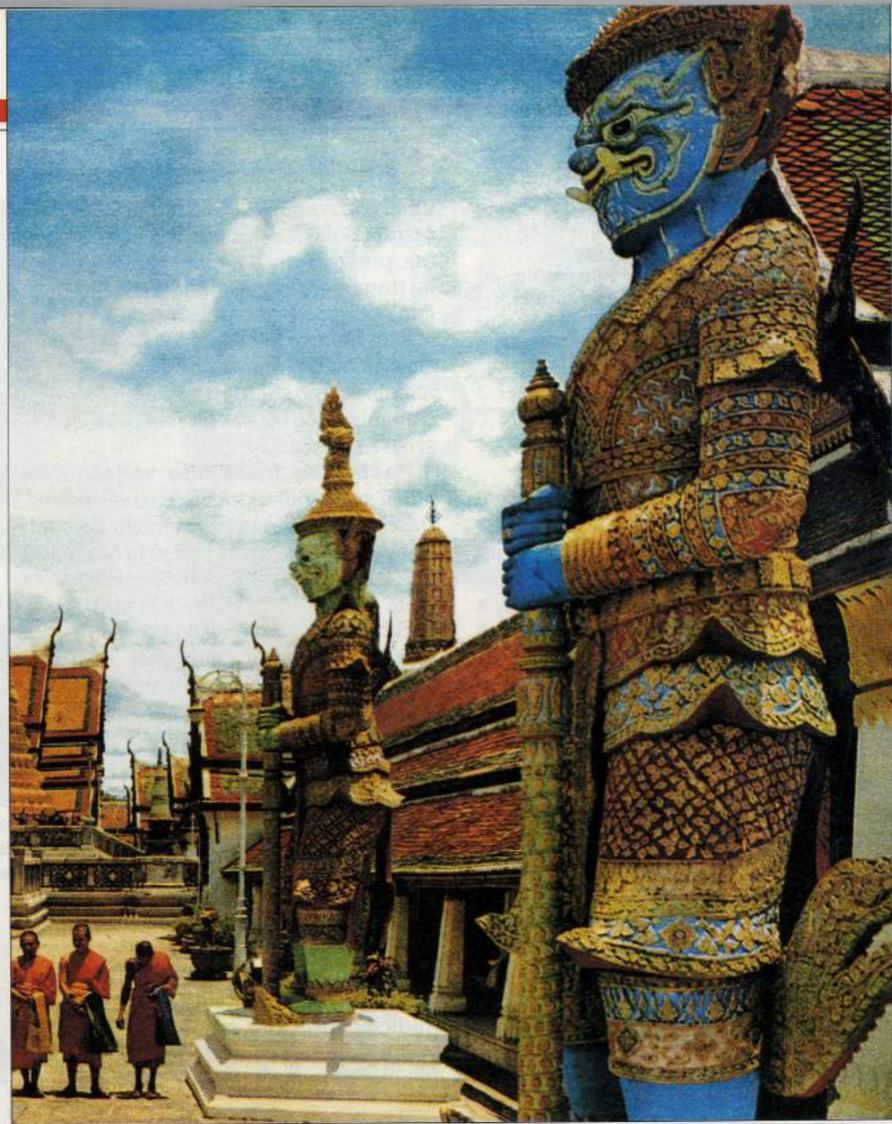
i kolonizatora, taman su se ponadali da će, makar u rezervatima, moći mirno da žive, kada ih je dvadesetih godina ovog stolecā stigla nova pošast u vidu najezde američkih antropologa. Oni su, istina, bili dobronamerni i puni razumevanja, ali ih je zato interesovalo sve, od načina na koji neko sprema ručak do toga da li vodi ljubav utorkom ili četvrtkom.

U svakom slučaju, za pola stolecā prostor u koji se svojim knjigama zaputio Kastaneda, bio je dobro proučen, ako ne i sasvim dobro isceden i niko od antropologa koji su tamo proveli decenije nije sreo ništa slično Don Huanu. Ali, ništa gore se intelektualcu šezdesetih godina nije moglo desiti nego da dobije etiketu konzervativca, pa je reagovanje naučnih krugova bilo veoma oprezno i uzdržano. Tek posle nekog vremena počeli su u istinitost priča o Don Huanu glasno da sumnjaju, zamolivši Kastaneda, dosta učtivo, da im pokaže svoje terenske beleške.

Kastaneda je na ovaj zahtev odgovorio prezrivo ćutanjem, ali je zato nastala promena u narednim knjigama i on je sve manje bio učenjak koji proučava nepoznatu kulturu, a sve više direktni šamanov učenik. Od čoveka koji malo ćaska s prijateljima, a malo skače s litice u ambis, terenske beleške ne možete tražiti i tako su na kraju bili svi zadovoljni - i antropolozi i Kastanedin obožavaoci.

Ali samo nakratko, jer su se vremena počela menjati. Duh „novog konzervativizma“ oličien u osam godina predsednikovanja Ronalda Regana počeo se snažno osećati već sredinom sedamdesetih. Većina pripadnika generacije šezdesetih, uprkos zakletvama, pošla je stopama roditelja, našla stalni posao, poženišla se i pouđavala postavši često stroža i konzervativnija od svojih roditelja. Bilo je zabavno, pre malo više od mesec dana, videti jednu od kulturnih ličnosti epohe Mika Džegera, autora pesme *Sympathy for the Devil*, kako za izvođenja penala na utakmici Engleska-Argentina stoji skrštenih ruku i očiju podignutih ka nebu, u stavu dobrog Engleza koji se moli za pobeđu svoje nacionalne reprezentacije.

Poput mnogih drugih pobunjenika, Kastaneda je postao *big business*, a na učenjima Don Huana osnovane su čak tri kompanije. Ali, ma koliko bio sumnjičen kao hohštapler i varalica, Kastaneda je bio makar u nečem zaista pripadnik svoje generacije, makar u onom smislu u kojem je ona sebe jedno vreme shvatala, jer se ispostavilo da se u veštini sklapanja poslovnih ugovora ne snalazi. Tako je, uprkos gomili novca koju su njegove knjige donele, pred kraj života sam bio bez novca.

IDEJA I: Brzo se ispostavilo da se seks i droga kao glavne životne vrednosti ne slažu previše s budističkim učenjem

IDEJA II: Radikali iz šezdesetih nisu ništa znali o Maovoj Kini, slika koju su o njoj imali bila je projekcija njihovih snova

Pokušao je da se snađe. Verovatno je zato 1996. formulisao doktrinu zvanu *ten-segrity* - kovanica od reči *tension* i *integrity*, sila suštastvenih za mističke preobražaje - proglasivši da je, s još tri osobe, poslednji učenik Don Huana, kojima je on preneo svoja znanja na onaj način na koji to šamani čine. Njih četvoro to nisu u stanju da čine dalje, ali mogu poučavati na klasično zapadnjački način, preko niza seminara koje možete pohađati, pošto, naravno, uplatite novac na određeni bankovni račun. A onda je došla smrt, da potvrdi kraj.

Stvari stoje kako stoje, a onima koji s tim stanjem nisu preterano srećni nudi se, za razumnu sumu, gomila raznih čajeva zahvaljujući kojima će svoj život učiniti makar snošljivijim. Možda će, u cikličnom vraćanju istog, neka buduća generacija ponovo pronaći Kastanedine knjige, mada je verovatnije da će ta generacija tražiti svoga Kastaneda.

Jedna od njegovih knjiga završava se rečima Don Huana: „Ništa se u tebi nije promenilo“.

RADOŠLAV PETKOVIC

MALER: Mijatović ostao bez Kosanovićevog „Derbija“ pošto je promašio penal

Derbi u znaku srca

Na upravo završenoj izložbi u galeriji KUD „France Prešern“ u Ljubljani, Goran Kosanović je izložio šest radova pod zajedničkim imenom „Osmeh“.

Najširi osmeh autora izazvala je **poseta mlade Ljubljancanke Milice**, koja je ušla u galeriju odevena u dres jugoslovenske reprezentacije sa imenom Peđe Mijatovića na leđima. Kosanović je rad „Derbi“ nameenio kao poklon ovom fudbaleru, od čega je odustao kada je Mijatović na utakmici Jugoslavija-Holandija pogodio prečku.

„Derbi“, „Treći maj - svaki dan“, „Tri boje - crveno“, „Živa priroda“, „Osmeh“ i „Stanje“ trodimenzionalni su radovi, osvetljeni otpozadi, a „Derbi“ i „Treći maj-svaki dan“ zajednička su Kosanovićeva dela s modelarom Ivanom Stefanovićem koji je figure od glinamola malih dimenzija radio po Kosanovićevim nacrtima.

Postavka „Osmeh“, sa još sedam radova, biće predstavljena i u Beogradu u decembru, u okviru proslave trogodišnjice rada galerije Zvono.

„ŽIVOT“

Producenti u Moskvi

„Nova generacija“, druga po redu internacionalna letnja škola za buduće producente, okupila je 35 predstavnika iz Rusije, Jugoslavije, Bugarske, Španije, Irske, Švedske i Belorusije. Projekti Nataše Milović, Snežane Trgovčević, Nevenke Gojković, Vedrane Tanović, Ane Tasić, Janka Ljmovića, Nebojše Bročića, Milorada Jovanovića, Gorana Stojilkovića, Katarine Damjanov i Milana Govedarice izabrani su konkursom i izazvali su veliku pažnju.

Tokom deset dana rada ove škole, realizovane uz pomoć Fonda za otvoreno društvo i Fonda „Marsel Hikter“, polaznici su svojim projektima predstavili i ukupno stanje u kulturi svojih zemalja.

Jedan od naših učesnika u „Novoj ge-

JUGOSLOVENI U MOSKVI: Neposredan kontakt sa Istokom i Zapadom

neraciji“ Nebojša Bročić kaže da u načinu rada ove škole nema podela na Istok i Zapad, da se ideje i iskustva razmenjuju ravnopravno, a da je glavna dobit od ovog skupa mogućnost direktne komunikacije producenata, bez posredstva institucija i da su jugoslovenski polaznici ostvarili više kontakata sa evropskim kolegama.

Budizam na srpskom

Deo velikog rečnika uporednih religija „Rečnik budizma“ objavljuje Centar za geopoetiku. Autor knjige je Trevor Ling, profesor univerziteta u Lidsu, čija je „Istorija religije Istoka i Zapada“ objavljena kod nas u izdanju Srpske književne zadruge.

Prevodilac „Rečnika budizma“ Raša Sekulović kaže da postoje tri specifičnosti koje budizam odvajaju od ostalih religija: zbog budizma nikada nije poveden nijedan rat; budizam propoveda oslobađanje od bola neprijemčivošću za materijalni svet i ne podržava nikakav autoritet ličnosti.

REČNIK: Budizam u 250 odrednica

„Rečnik budizma“ ima oko 250 odrednica kojima su obuhvaćeni razni aspekti budizma, od Budine ličnosti, istorije širenja ove religije, njene doktrine, umetnosti inspirisane budizmom, do običaja i sistema verovanja.

Tarot zlatne trake

United games of America, najveća svetska enciklopedija tarota, koja će biti objavljena do kraja ove godine, sadržavaće i **20 karata koje je napravila slikarka Dragana Đurić-Kovačević** iz Beograda.

Njen komplet karata, koje je radila četiri godine, pored Malih i Velikih Arkana, sadrži i dve nove karte - Život i Bog. Ceo komplet rađen je na hameru, drvenim bojicama i hemijskom olovkom, u dimenzijama 10, 2 puta 6, 4 centimetra. Autorka kaže da je prilikom traženja inspiracije za svoj tarot proučila i sve poznate prethodne autore, od Her-

mesa Trismegistosa, čiji je tarot urađen 1392. godine, do Fride Heris, koja je ove karte slikala prema preciznim instrukcijama koje je dobijala dopisujući se sa Alisterom Kroulijem.

U recenziji za knjigu o tarotu koja ide uz karte, a koju je Dragana Đurić-Kovačević napisala u izdanju Narodne knjige, David Albahari zaključuje: „Ovaj tarot, ozbiljno shvaćen, pomaže da se popuni velika praznina u vremenu u kojem živimo, lišenom, više nego ikada, učitelja kojima se može verovati. A tarot može da bude dobar učitelj“.

„BOG“

Lepota je đavolov dar. Ljudi raspravljaju o njoj, traže je u sebi, vole je u drugima. Danas je lepota postala nešto za čime društvo čezne. Eksperimentalna psihologija i teorija evolucije najzad su našle naučne instrumente za istraživanje šta je lepota: sada naučnici mogu, da se izrazimo slikovito, da analiziraju lepotu pod mikroskopom.

Zasad još kontradiktorna mlada interdisciplinirana oblast nauke koja proučava mehanizme fizičke privlačnosti, pokušava da shvati tajne efekte i da oceni uticaj spoljašnjosti na čovekov život. Pokazalo se da je, posle pripadnosti jednom ili drugom polu, stepen privlačnosti druga po značaju osobina na osnovu koje se formira odnos drugih prema nama.

LEPOTA

Đavolov dar

Od jaslica i vrtića do univerziteta i radnih mesta lepoticama i lepotanima poklanja se veća pažnja, a u životu najčešće bolje prolaze. Zašto je lepota vrednost u svim kulturama i vremenima

Najnovija istraživanja psihologa dokazuju da se prednosti lepote manifestuju još u ranom detinjstvu kada čarobnim mališanima odrasli poklanjaju više pažnje. Ove prednosti postoje i u školi: učitelji podsvesno misle da su lepuškasta deca pametnija, a drugovi se bore za njihovu naklonost. Odrasli koji su obdareni privlačnošću služe se njome u društvenoj, ekonomskoj i romantičnoj sferi života, recimo, zgodne žene se zahvaljujući braku penju na socijalno-ekonomskoj lestvici ne ulažući u to napore kolike moraju da ulože manje privlačne. Privlačne ljude porota rede osuđuje, prema njima se nepoznati ljudi ponašaju iskrenije, a okolina im bez ikakvog osnova pripisuje najbolje osobine. Kulturna tradicija se, kad je u pitanju lepota, takođe jasno manifestuje: ako vam se pokvario auto, šanse da se neko zaustavi i pomogne vam utoliko su veće što ste vi fizički privlačniji.

Nasuprot tome, ljudi koji se smatraju manje lepima trpe diskriminaciju od ranog detinjstva: njima dadilje i vaspitačice u jaslicama i vrtićima posvećuju manje pažnje; posao koji je obavio „ružni“ ocenjuje se strože u poređenju s istim takvim poslom koji je obavio „lepota“. Isti odnos ostaje pri zapošljavanju i pri određivanju naknade za rad. Neki psiholozi smatraju da fizička privlačnost može da poveća samopoštovanje, nivo zahteva i, uopšte - da čoveku pruži pozitivnu sliku sveta, što doprinosi uspehu u najrazličitijim oblastima. Kod neprivlačnih tinejdžera čak se beleži viši krvni pritisak; oni češće imaju problema u učenju; ljudima koji nisu lepi više pomažu individualne psihoterapeutske seanse nego grupna terapija.

Da, naučnici smatraju da mi u životu ljude vrednujemo po izgledu. Neki radovi pokazuju da postoje mehanizmi povratne veze zbog kojih ocena naše privlačnosti utiče na doživljaj sveta i samoga sebe. Naučnici koji se bave problemima prirodne selekcije pokušavaju da objasne zašto čovek daje prednost nekim spoljnim crtama. U tu grupu spadaju antropolozi i biolozi koje interesuje problem izbora partnera.

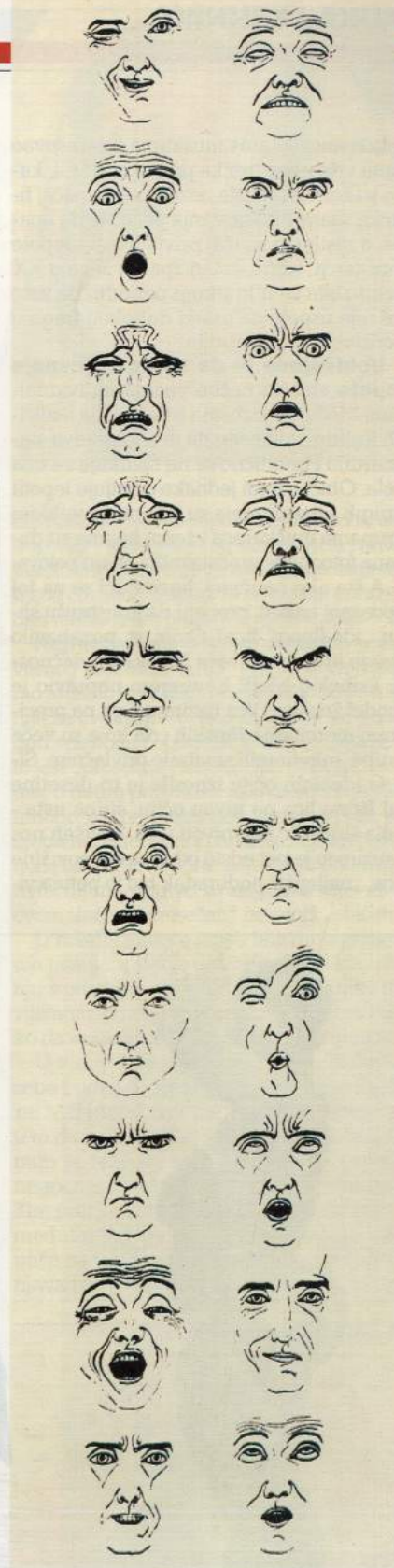
Podsvesni mehanizmi su se, po njihovom mišljenju, formirali u onim etapama postojanja *homo sapiensa* kada su pun želuca i toplota čoveku kao vrsti bili najpotrebni. „Tada je glavni zadatak muškarca bio da izabere ženu koja može da rodi mnogo dece“, kaže Dejvid Bas, psiholog s Mičigenskog univerziteta koji se bavi ulogom privlačnosti u evoluciji čoveka. Pošto je sposobnost za rađanje direktno povezana sa starošću žene i dostiže maksimum između 20. i 30. godine, opadajući prema četrdesetim, s evolucionog gledišta je jasno zašto muškarci više vole mlade žene. Ali, mi kao vrsta postojimo tek milion godina, a ženi na čelu ne piše koliko je stara, pa baš zato u svojim potencijalnim partnerkama muškarci traže znake mladosti: glatku kožu, da nema sede, da nema bore i da ima mnoštvo dopadljivih detalja, recimo, pune usne. Kada starimo usne i oči se smanjuju, a nos i uši povećavaju, zato muškarci podsvesno daju prednost punim usnama, velikim očima, kao i malom nosu i malim ušima.

Istražujući 37 kultura, doktor Bas se uverio u to da su žene poklanjale manje pažnje fizičkoj privlačnosti muškarca. Pošto kod muškaraca sposobnost oplodnje malo zavisi od starosti (mnogi od njih mogu da postanu očevi i posle šezdesete), tražeći partnera, žene se rede služe kriterijumima starosti i kod muškaraca više cene snagu i sposobnost da materijalno obezbede porodicu. Uzgred budi rečeno, u svim kulturama koje je proučio Bas, potomstvo zdravih i imućnijih ljudi (kasnije, u istoriji čovečanstva, potomstvo iz viših društvenih slojeva) bilo je brojnije.

Istraživanja pokazuju da je društveno-

LJUDSKO LICE: Anatomski gledano, lice čoveka ima najsloženiji i najraznovrsniji splet facijalnih mišića u celokupnom životinjskom svetu. Upravo ti mišići određuju neizmerno bogatstvo tananosti i raznovrsnosti njegovog izraza. Zašto su neki sklopovi crta lica lepi a neki ružni - pitanje je koje nema naučni odgovor

-ekonomski status muškarca interesovao ženu više nego fizička privlačnost. Ali, kako su žene postajale nezavisnije, značaj fizičke snage i blagostanja počeo je da opada, a rastao je značaj privlačnosti - lepote muškarca. Istina, emancipacija žena u XX veku zbilja se u kratkom periodu, pa zato još nije uspela da ostavi dubokog traga u podsvesnom ponašanju.

Uobičajeno je da se doživljavanje lepote smatra nečim veoma individualnim. Međutim, ozbiljna istraživanja različitih kultura dokazuju da je ono upravo standardno i praktično se ne razlikuje za oba pola. Obično ljudi jednako ocenjuju lepotu drugih - istraživanja su vršena na velikim grupama muškaraca i žena, kojima su davane fotografije predstavnika obaju polova.

A šta ako naučnici, bazirajući se na toj opsežnoj anketi, probaju da konstruišu sliku „idealnog“ lica? Ovim se pozabavilo drugo krilo istraživača ljudske privlačnosti. Psiholog Majk Kaningem napravio je model ženskog lica bazirajući ga na preciznim merenjima ženskih crta koje su veće grupe anketiranih smatrale privlačnim. Širina idealnih očiju iznosila je tri desetine od širine lica na nivou očiju, širina usta - pola širine lica na nivou usta, savršen nos zauzimao je pet odsto od ukupne površine lica, „najlepši“ podbradak bio je petina vi-

RUŽNO A LEPO: U predmetu estetski lepog podjednako je zastupljeno i ružno. Da je ružno najčešći pratilac lepog, simpatičnog, dopadljivog, privlačnog... ubedljivo govori i ova igra pogledima

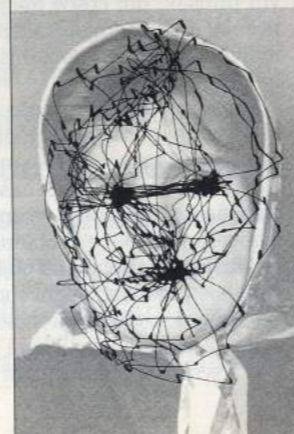
sine lica. Čak i mala odstupanja od ovih brojeva izrazito su menjala privlačnost lica. „Naravno, nema apsolutnih, magičnih brojeva“, kaže Kaningem, ali postoji nekoliko parametara prema kojima se odmah vidi da će lice odmah postati privlačno ako se proporcije na njemu promene. Kaningem objašnjava tajne privlačnosti: široko razmaknute oči i manji nos su dečje crte i oni koji ih imaju izazivaju kod partnera želju da ih pazi, štiti. Ovaj naučnik smatra da je privlačnost sličnost s detetom, ali ne u svemu. „Više jagodice i usko lice (bez bebaste naduvenosti) s druge strane svedoči da je devojka već prošla period sazrevanja. I to je izvanredno: u stvari, muškarcima se

baš mnogo ne dopadaju žene koje suviše liče na decu. Visoko podignute obrve, širok osmeh, široke zenice - to su vrlo izražajne crte lica, one svedoče o komunikativnosti. Podignute obrve često su znak interesovanja i kooperativnosti. Žene s visoko podignutim obrvama kao da izražavaju pozitivan odnos prema sagovorniku i češće privlače njegovu pažnju nego žene s niskom usadenim obrvama“, zaključuje Kaningem.

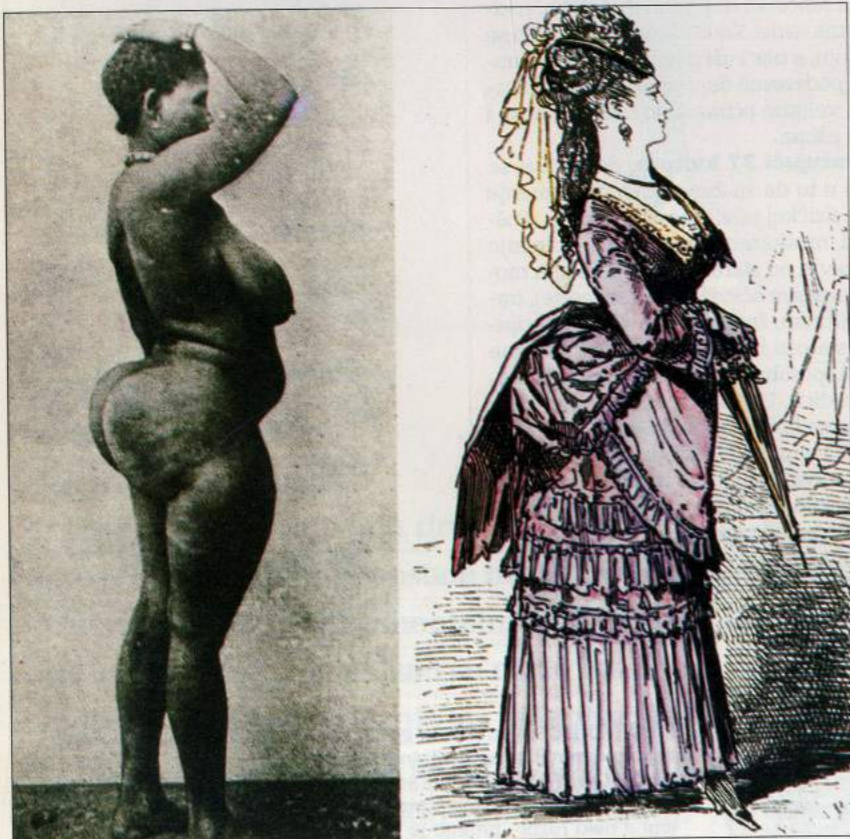
Postoje plemena gde žene, da bi bile privlačnije, istežu donju usnu čak do veličine tiganja, pa zato Kaningemovi kritičari smatraju da bilo koja formula savršenog lica funkcioniše samo u okviru određene kulture.

Istraživači primećuju godišnje promene

DEBELE STRAŽNJICE: Od praistorije do danas debele ili izbačene stražnjice kod žena osoben su znak jače privlačnosti. Zbog toga su u doba kraljice Viktorije krojili posebne haljine koje su isticalle izbačenu stražnjicu i tanak struk

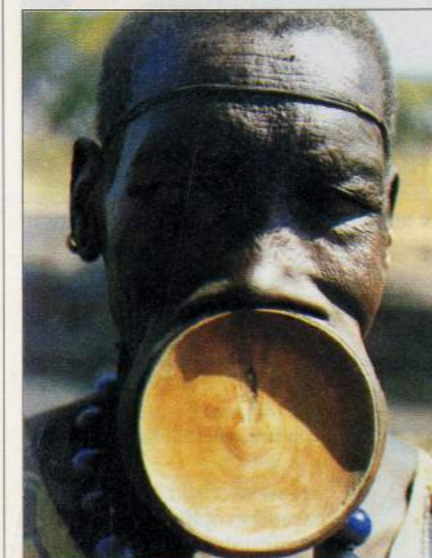
ŠTA PRIVLAČI PAŽNJU: Kada gledamo lepu osobu, naše oči šaraju po celoj pojavi, a najviše se zadržavaju na licu. Pomoću specijalnog aparata utvrđeno je da se tokom ispitivanja tuđeg lica pažnja najviše zadržava na očima i ustima

KOJA JE PRIVLAČNIJA: Većinu ispitanika više privlači devojka desno. Jedinu razliku između ove dve fotografije čini veličina zenica. Na fotografiji desno zenice su retuširane pa izgledaju veće. Upravo su šire zenice ono po čemu je lice na desnoj fotografiji privlačnije za većinu

u tipovima muškaraca i žena u reklamama, i to se odnosi ne samo na lice nego i na građu tela. Čak se i privlačnost boje kože menja u zavisnosti od mode. U viktorijanska vremena, koža opaljena suncem bila je znak pripadnosti nižim klasama, posle Drugog svetskog rata počela je da simbolizuje mladost, zdravlje, mogućnost da

se mnogo vremena provodi na plažama, a sada, kada je došla moda brige za zdravlje, otkriveno je da preterano sunčanje može da uzrokuje rak kože - sunčanje je brzo postalo neprivlačno.

Naravno, tip lepote zadržava se decenijama. Recimo, dvadesetih i tridesetih godina manekeni su bili obliji i stvar nije bila u frizuri ili šminki, jednostavno - punačkima je davana prednost. Pedesetih i šezdesetih najviše se cenila klasična lepota, a njene izrazite predstavnice bile su Odri Hepburn, Katrin Denev (u Rusiji su to bile Ala Larijona, Ljudmila Celikovska). Osamdesetih je lepo postalo ono što odstupa od klasičnih uzora ali privlači pogled. Fotomodeli su postali manje izbalansirani, manje simetrični, rečju, prirodni. Karijera mnogih današnjih zvezda bila bi prosto nemoguća pre deset godina.

Lice, kao i moda, predstavlja odraz vremena. Ideja osećajnosti danas je mnogo važnija nego pre deset godina. „Onda su se svi za to interesovali, a sada svi o tome još i govore“, misli Vejna Veb, poznata američka umetnica šminkanja. U skladu s tendencijom, nalazim šminku, pravim lice sočnijim, ali za razliku od šezdesetih godina, kozmetike ne sme da bude puno, treba važiti maksimalnoj prirodnosti. Veoma je važno istaći ono što tu ženu razlikuje od drugih - potrebna joj je sopstvena dramaturgija.

Koliko god da se menjaju tipovi lepote, postaje očigledno da će ova tema još dugo

DORADIVANJE LEPOTE: Hiljadama godina ljudi su raznovrsnim nakitom ulepšavali svoja lica. Postoje plemena u kojima i muškarci i žene, da bi bili privlačniji, istežu donju usnu do veličine tiganja

KARMIN I USNE: U svim kulturama mesnate i pune usne bile su najlepši ukras ženskog lica. Veličina i vlažnost usana isticana je bojom i karminom najmanje 4.000 godina

biti predmet istraživanja. Donald Simons, antropolog s Kalifornijskog univerziteta i autor klasične monografije „Evolucija seksualnosti kod čoveka“, smatra da ne postoji samo jedan mehanizam prepoznavanja lepote.

Najverovatnije u nama dolazi do podsvesnog „uprosečavanja“ pre nego što nađemo idealno lice. Tako je jednostavno povoljnije za evoluciju čoveka kao vrste: za prirodnu selekciju pogodnija je neka „srednja“, to jest „prosečna“ tendencija. Oni koji, recimo, u datim prirodnim uslovima imaju rast mnogo viši od prosečnog ili mnogo niži od njega neće sebi naći partnera i njihovi geni neće biti preuzeti. Crte koje smatramo najprivlačnijima upravo su najprosečnije, ali u ovom slučaju „prosečan“ ne znači „običan“.

U mladoj nauci o lepoti ima mnogo spornih pitanja, a starije grane nauke gledaju na nju s prezirom: zašto da se bavimo tako trivialnom temom, tim pre što je sve, ma koliko da se ukrašavamo - smešteno u genima?

U tom pogledu postoji i želja da čovek sebe i svoje drage zaštiti od detaljne analize. Mi jednostavno ne želimo da verujemo u to da nam je pruženo manje emocija, da nam je teže da se probijemo do uspeha nego našim saplemenicima lepotanima. Tim pre, jer život često dokazuje suprotno; međutim, i skrivena magija lepote ipak utiče na tok života i tera čoveka da razjašnjava njene tajne.

S. REJ (SAD)

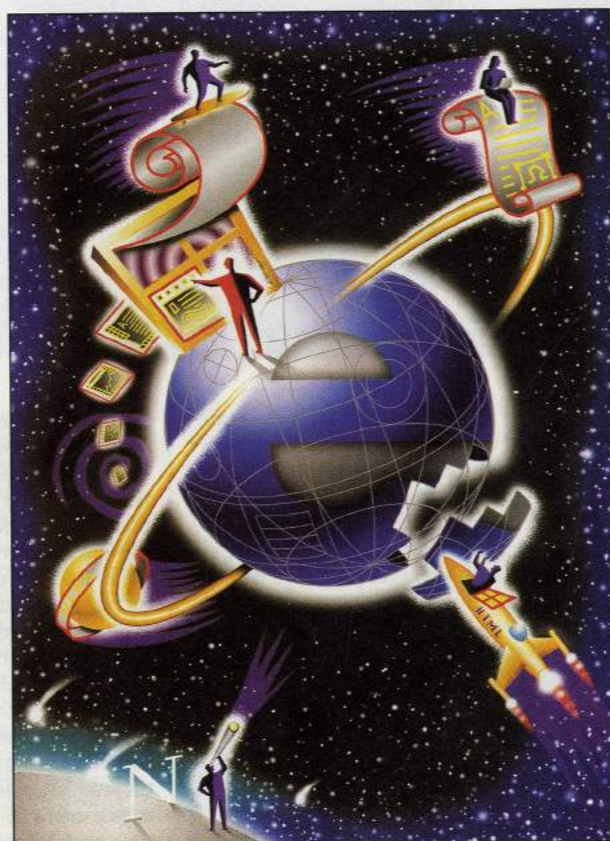
SORM:
Sistem
efektivnih
istraživačkih
mera

Iz Rusije, s ljubavlju

Ako se usvoji Predlog zakona o nadgledanju Interneta, koji je ruska vlada nedavno dala na razmatranje, naslednik KGB dobio bi pravo da nadgleda elektronsku poštu i sav saobraćaj koji se kreće preko ruskih dobavljača Interneta.

SORM jeste plan koji je razvijen od jurisdikcionog plana ruske savezne službe bezbednosti. Predlog zakona obavezao bi sve ruske dobavljače usluga Interneta da dostave uređaj koji bi obezbedio službi bezbednosti pristup svim informacijama (i ulaznim i izlaznim) koje pripadaju pretplatnicima Interneta.

Ulog nije nimalo skroman: Rusija ima 350 Internet dobavljača i preko milion korisnika tih servisa, sa tendencijom rasta do 100 odsto. Ako bude usvojen, zakon bi dozvolio bivšoj KGB da zahvaljujući svojim tehničkim mogućnostima, direktno pristupi, javno ili prikriveno, svakom podatku i svakoj informaciji poslatoj preko telekomunikacione mreže, uključujući telefonski, telegrafski saobraćaj, Internet poštu i sav ostali transfer podataka preko Interneta. Ne bi postojao način da se osigura da savezna služba bezbednosti prvo nabavi sudski nalog, pa da onda prisluškuje. Kao što se ne zna da li će ovaj zakon biti usvojen, tako se ne zna ni šta je sledeći potez bivše KGB.

Naslednici KGB traže pristup svim informacijama na Internetu

NOVA TEHNOLOGIJA

Novi Internet

Univerzitet u Indijani biće centralno mesto, odnosno baza nove Internet mreže. Povezivače više od 130 univerziteta vratolomnom brzinom. Indijana univerzitet izbacio je iz trke preko 10 drugih uglednih univerziteta u Americi i ponude iz privatnog sektora da opslužuju Abilejnov mrežni operativni centar pod nazivom Internet 2. Mrežu je odobrio potpredsednik Al Gor u aprilu ove godine. Finansiran sa pola milijarde dolara iz privatnih izvora i 50 miliona dolara od univerziteta, Abilejn je razvila univerzitetska korporacija za napredni Internet razvoj. Indijana univerzitet je

pod petogodišnjom obavezom da koristi Kvestovu fiber optičku mrežu i tehnologiju dobavljenu od cisco sistema, Nortela, IBM i Bei networksa.

Kičma mreže obećava brzine 100 puta veće od Interneta koji

Novi Internet će biti sto puta brži od sadašnjeg

se sada koristi i podržavaće napredne aplikacije, kao što su virtualna istraživanja u realnom vremenu, širenje digitalne biblioteke i druge programe učenja preko mreže. Abilejn će se testirati u septembru, a proradiće u punom sjaju u januaru sledeće godine. Projekat je u tesnoj vezi sa Klintonovom novom administracijom i njenom inicijativom koju su osmislile vladine inostran-

čke službe i dale joj novi naziv „Internet sledeće generacije“. U Klintonovoj izjavi iz 1997. godine dat je predlog da se napravi novi Internet koji bi bio od 100 do 1.000 puta brži od sadašnjeg.

News...

TEST ZA LAŽNI PENTIUM

Najnoviji test pod nazivom CT, napravljen u Nemačkoj, pokazuje da li sistem radi na 266 ili 300 megaherca Intelovog čipa. U inostranstvu se čuje da falsifikatori sve češće

prepakuju pentium 2 na 266 megaherca, tako da izgleda kao procesor koji radi na 300 megaherca. Osnovni razlog za falsifikovanje čipova leži u ceni. Bezobzirni preporodavac može da zaradi preko 100 dolara na razlici u ceni ukoliko uzima čipove koje je Intel označio kao procesore 266 megaherca, a onda ih prepreda kao čipove na 300 megaherca. Čipovi sa manjom brzinom radiće većom brzinom određeno vreme. Ako koriste čipove na 266 megaherca kao da imaju 300 megaherca, oni će raditi, ali nepouzdan.

EVROPLJANIN e-mail

evrodesk@
dnevнитеlegraf.com

BeoTelNet

VAŠ INTERNET PROVAJDER

BTNet

http://www.beotel.yu

PRINCIP: Rezonanca talasa u pećnici jednaka je rezonanci molekula vode. Dakle, zagreva se voda koje u svakoj namirnici ima najviše

Pećnica IME

Rad mikrotalasnih pećnica omogućavaju klasični radio-talasi visokih frekvencija. Nazvani su mikro jer su, kada su pre Drugog svetskog rata otkriveni, ljudi bili oduševljeni pronalaskom talasa manjih od metra (dužina im je 12-13 centimetara). Pronašli su ih Englezi, inače skloni da svojim izumima daju bombastična imena koja kasnije postaju uobičajena.

Da ovo nisu mikrotalasi, dokazuju oni koji se koriste za satelitsku televiziju i koji su četiri puta manji. Megatron, elektronska cev pomoću koje pećnice rade (ako se pokvari jeftinije je kupiti novu pećnicu nego novu cev) pronašli su Amerikanci. Preteču je imala u cevi klistron pronađenoj 1928. godine, ali je brzo izbačena iz upotrebe jer je preskupa.

MIKROTALASI

Patent za siromašne

Nikada nije dokazano da je hrana koja se sprema u mikrotalasnim pećnicama štetna po zdravlje, ali ni to da komora dovoljno štiti od radijacije

Proizvode se još samo u Kini i na Tajvanu. Serijska proizvodnja mikrotalasnih pećnica, koje su pre petanestak godina, kada su se pojavile, bile hit, ne predstavlja izazov jer ne donosi veliki profit. Na Zapadu ih koriste široke narodne mase - povlašćeni (bogat) „lože“ se na svežu, zdravu hranu.

Na prvi pogled čudo od brzine i izgleda, mikrotalasna pećnica napravljena je veoma jednostavno. Kako kaže Zoran Golupčić, inženjer elektrotehnike, saradnik Instituta za mikrotalasnu tehniku i elektroniku (IMTEL), u mikrotalasnoj pećnici nema bog zna šta. Ona ima transformator za napon od 220 volti, elektronički sistem za kontrolu (dugmad za uključivanje i isklju-

čivanje, regulisanje vremena, temperature...), magnetron, talasovodni sistem, ventilator i komoru koja štiti od radijacije.

Najvažniji deo ove „mašine“, gledano s tehničke strane, jeste megatron, naročito konstruisana elektronska cev. Ona u sebi sadrži jednu katodu i jednu posebno mehanički oblikovanu anodu. Te cevi proizvode elektromagnetske talase frekvencije od 2.450 megaherca. Rezonanca tog talasa jednaka je rezonanci molekula vode. (Tako se voda, koje u jelima ima najviše, greje, a preko nje i ostale materije).

Nekada su preteče mikrotalasnih pećnica služile za sterilizaciju, sušenje drveta ili specijalne naučne svrhe. Danas je njihova proizvodnja uveliko napredovala, pa se

domaćim kupcima nude pećnice s pet stepeni jačine (zaredom se mogu programirati do tri stepena koji se automatski uključuju jedan za drugim), a podrazumevaju brzo zagrevanje, zagrevanje ili kuvanje, kuvanje na nižoj temperaturi, otapanje ili dokuvavanje, lagano otapanje ili dokuvavanje.

Nikada nije dokazano da je hrana koja se sprema u ovakvim pećnicama štetna po zdravlje, ali ni to da komora dovoljno štiti od radijacije elektromagnetskih talasa. Ono što se zna: ovi talasi, primenjeni na neki drugi način, mogu da izazovu kancerogena oboljenja (dokazano je da su se američki policajci kojima je radar zračio uvek s leve strane redovno razbojevali od raka mozga).

Dr Ljubomir Pfaf, jedan od naših najpoznatijih nutricionista, o tome kaže: „Ono što važi za hranu koja se izlaže visokoj temperaturi važi i za hranu koja se spravlja u ovim pećnicama. Sve hranljive materije koje se nalaze u voću i povrću najbolje je koristiti u svežem stanju. One mogu biti gradivne, potrebne za izgradnju ćelija (belančevine), mogu uticati na funkciju i aktivnost ćelije (masti i ugljeni hidrati) i takozvane zaštitne materije za pravilno iskorišćavanje prvih dveju grupa materija (vitamini, oligoelementi i mineralne soli). Ukoliko se bilo koje jelo izloži visokoj temperaturi, ove materije se raspadaju i razgrađuju (naročito vitamini i minerali), masti oksidišu i stvaraju neke kancerogene elemente. Ovo se odnosi na sve vrste „brze“ hrane (hamburgeri, pomfrit...). U svakom slučaju, moraju se striktno poštovati uputstva o spremanju hrane u ovim pećnicama, a komore nikada ne treba ostavljati prljave (poprskane mašću), jer se od tih naslaga stvaraju materije koje mogu da uzrokuju crevne poremećaje“, kaže Ljubomir Pfaf.

SLADANA POPOVIĆ

SAVET: Sve hranljive materije iz voća i povrća najbolje je koristiti u svežem stanju

Američki BOV

Novo vozilo američke vojske namenjeno vojnoj policiji nosi oznaku ASV 150 i proizvodi ga

kompanija Tekstron marine i Lend systems. Ništa tu ne bi bilo čudno da ASV 150 ne izgleda kao brat blizanac jugoslovenskog borbenog oklopnog vozila (BOV), koje je konstruisano i proizvedeno tokom osamdesetih godina u bivšoj Jugoslaviji za potrebe JNA, gde je zamenilo inače izvanredna izviđačka vozila sovjetskog porekla BRDM-2. U Vojsci Jugoslavije danas se koriste varijante BOV naoružane mitraljezima 7,62 milimetara, 12,7 milimetara i trima topovima od 20 milimetara u obrtnoj kupoli. Reč je o idealnom vozilu upravo za policijske zadatke. Kada se koristi protiv demonstranata, policijska verzija BOV može da

JUGOSLOVENSKI BOV: Da li je poslužio model za pravljenje ASV 150

raširi žičane mreže sa svake strane vozila i tako uspešno potiskuje izgrednike. Očigledno je da Amerikancima nisu promakle karakteristike ovog uspešnog vozila koje su pripadnici oružanih snaga SAD imali prilike da upoznaju na prostorima bivše Jugoslavije.

Kompanija Tekstron sa vozilom ASV 150 pobedila je na konkursu američke armije decembra 1995. godine, a prvi prototipovi pojavili su se godinu dana kasnije. ASV 150 konstruisan je tako da može da se transportuje avionom C-130 hercules i ima nezavisno vešanje na sva četiri točka. Proizvođač tvrdi da je novo vozilo izuzetno pokretljivo, jednostavno za upravljanje i obezbeđuje udobnu vožnju. Posada je višeslojnim, „sendvič“ oklopom zaštićena od pogodaka mitra-

AMERIČKI ASV 150: Novo vozilo namenjeno je vojnoj policiji

ljeskih zrna kalibra 12,7 i 14,5 milimetara, raketnih projektila manje snage, nagaznih mina i fragmenata artiljerijskih granata kalibra 155 milimetara. ASV 150 naoružan je teškim mitraljezom 12,7 milimetara i bacačem raketa Mk 19 kalibra 40 milimetara. Verzija namenjena Ratnom vazduhoplovstvu Amerike (USAF) biće opremljena laserom velike energije namenjenim za uništavanje neeksplozivnih bombi i granata na pistama aerodroma.

Ima li pilota u avionu?

Uspeh bespilotnih letelica tipa predator naveo je Sjedinjene Države da budućnost svojih vazdušnih snaga pre svega vide u razvoju bespilotnih letelica. Američko iskustvo iz operacije Pustinska oluja pokazalo je da je prikaz situacije na bojištu u realnom vremenu neophodan za donošenje odluka i da je za taj posao idealna bespilotna letelica. S druge strane, iskustvo Izraelaca u primeni sličnih letelica u najrazličitije svrhe izuzetno je veliko, tako da je moguće da su stručnjaci iz SAD neke ideje dobili i s te strane.

Prošle godine u Pentagonu je objavljen okvirni plan razvoja letelica svih vrsta bez ljudske posade, a već krajem februara poletio je globalni so-

ko, prva od bespilotnih letelica budućnosti. Zvaničnici kompanije Teledajm Rajan, koja ga je konstruisala, tvrde da američkoj armiji za izviđanje bojišta treba platforma koja u vazduhu ostaje dugo i leti na velikoj visini. Smatra se da je takva letelica idealna za udaljena područja gde buktu rat niskog intenziteta.

Konkurentska kompanija Lokid zajedno s Boingom opredelila se za letelicu sa stelnim karakteristikama, što znači da je radar i drugi senzori teško mogu registrovati. Darkstar, kako se zove Lokidova letelica, namenjen je za upad i izviđanje u vazdušnom prostoru koji kontroliše jaka protivvazдушna odbrana. Koji će koncept odneti pobjedu, rano je prognozirati.

Kamion džin

Britanska kompanija Alvis junipauer prikazala je prošle godine najveći i najsnažniji kamion konstruisan na Ostrvu. Reč je o modelu MH 8875, namenjenom za transport najvećih tenkova na velikim udaljenostima.

Srce kamiona predstavlja devetnaestolitarski turbo dizel motor kamins kvantum od 750 konjskih snaga povezan s potpuno automatizovanom transmisijom ZF HP 1500. Snaga motora prenosi se na osam točkova, što znači da MH 8875 može da povuče teret od 75 tona brzinom od 38 kilometara na čas. Teret se prenosi na šestosovinsku prikolicu, tako da svaka osovina trpi opterećenje od 12 tona. Težina kamiona s prikolicom je 117 tona. Kabina tegljača alvis MH 8875 napravljena je tako da se lako može zaštititi dodatnim oklopom i dovoljno je prostrana da primi i kompletnu četvoročlanu posadu tenka. Britanski proizvođač konstruisao je ovaj kamion pre svega imajući u vidu činjenicu da je Ujedinjenim Arapskim

IZVOZ: Britanski kamion namenjen je Ujedinjenim Arapskim Emiratomima

PODACI ZA MH 8875

posada	2+4
konfiguracija	8 x 8
ukupna težina	117 t
maksimalna putna brzina	85 km/h
motor	kamins QSK-19-750 turbo dizel
snaga motora	750 KS pri 2100 ob/min
transmisija	ZF 5 HP 1500
rezervoar za gorivo	900 litara
gume	mišelin XZL 24R21
električni sistem	24 V

Emiratima potrebno 120 tegljača za transport flote tenkova leklerk. Traže se i druga tržišta, naročito na Bliskom istoku, ali i u domovini. Naime, transporteri britanske vojske skemeler komander zrelu su za penziju i biće im uskoro potrebna zame-

Kompakt diskovi iz Bugarske i dalje imaju najpovoljniju maloprodajnu cenu - oko pet nemačkih maraka. Dvostruko skuplji su pirati proizvedeni u Italiji, koji se od bugarskih razlikuju uglavnom po kvalitetnijem omotu i celofanskom pakovanju. Po ceni od 10 maraka prodaju se i izdanja PGP RTS, kao i domaća piratska izdanja na CD-romovima s fotokopiranim omotom.

Potom slede originalni kompakt diskovi hrvatske produkcije, koji koštaju od 30 do 40 maraka, ali zahvaljujući razmeni za srpska izdanja, mogu se naći i za 20 maraka. Originalni CD, kupljeni na rasprodajama u nekoj od zapadnih zemalja, u Beogradu se mogu naći po ceni od 15 do 25 maraka. Reč je uglavnom o kompilacijama ili remasterizovanim izdanjima albuma iz pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina.

Noviteti sa Zapada, originali naravno, koštaju od 30 do 40 maraka, ali se gotovo svaki može naći i na mnogo jeftinijoj bugarskoj kopiji. Specijalna izdanja i „zlatni“ diskovi koštaju od 50 do 60 maraka i retko se falsifikuju, pošto su namenjeni izuzetno probirljivoj klijenteli, koja traži vrhunski kvalitet.

MUZIKA Ostrvo sa CD BLAGOM

Posle odlučne američke akcije Bugarska je prestala da proizvodi piratske diskove. Da li će novi piratski Eldorado postati Jugoslavija

U bašti Studentskog kulturnog centra u Beogradu svake nedelje tiska se mnoštvo ljudi provlačeći se sporo između zbijenih tezgi s muzičkim kompaktnim diskovima i kasetama. Kupuje se i na malo i na veliko. Izgleda kao da se svi međusobno poznaju. Na ulazu nedostaje samo tabla s natpisom:

„Dobro došli u carstvo pirata“.

Na prostoru nekada kulturne institucije danas cveta organizovana nelegalna trgovina. Moglo bi se čak reći da je država „organizator i pokrovitelj manifestacije“, s obzirom na to da radnici SKC naplaćuju ulaz za neobičnu muzičku berzu ▶

koja radi samo nedeljom.

Posle krize s početka ove godine, izazvane krahom bugarske piratske industrije, beogradsko piratsko tržište se začuđujuće brzo oporavilo. Na tezgama kod SKC ponovo bogata ponuda: uglavnom piratske kopije domaće izrade. Mnogi nezvanični uvoznici i neovlašćeni distributeri muzičkih kompaktnih diskova iz Bugarske počeli su da ih proizvode. Jedan od njih je i dvadesetsedmogodišnji Milan P.

„Ušao sam u posao pre četiri godine s pozajmljenih 1.000 nemačkih maraka. Posle tri švajcarske ture do Bugarske, zaradio sam svoj obrtni kapital. Pola godine kasnije već sam imao zakupljen štand kod SKC, tezgju na beogradskom buvljaku i solidan prihod. A onda je zlatna žila presušila“

PIRATI VOJSKA I PGP

Jedinu fabriku za proizvodnju kompaktnih diskova u Jugoslaviji ima PGP RTS. Kupovina ove fabrike, koja je koštala oko četiri miliona maraka, uzbukala je duhove na domaćoj diskografskoj sceni, pogotovo zato što se vreme nabavke gotovo poklopilo sa slomom bugarske piratske industrije.

U srpskom muzičkom podzemlju krenule su glasine da je ova državna kuća dobila blagoslov režima da se uključi u veoma unosnu pirateriju. Ovakve pretpostavke bile su potkrepjene tvrdnjama da takva fabrika na malom srpskom tržištu nije isplativa, to jest da će njen proizvodni kapacitet od 780 diskova na sat ostati neiskorišćen.

Petar Popović smatra da je PGP RTS s uvozom mašina za proizvodnju kompaktnih diskova zakasnio najmanje deset godina. „Potrebe jugoslovenskog tržišta sasvim mogu da zadovolje i slične fabrike u Austriji i Mađarskoj.“

Maksa Čatović se slaže da veličina jugoslovenskog tržišta ne opravdava kupovinu takve fabrike. Ekonomski isplativ minimum od 5.000 kompaktnih diskova u smeni, oko milion godišnje, prevelik je za Jugoslaviju gde većina tiraža ne prelazi 3.000 primeraka.

Goran Čomor, urednik propagande u PGP RTS, demantuje glasine o umešanosti ove kuće u pirateriju i tvrdi da je mašina rentabilna, pošto ova kuća izrađuje diskove i za Vojsku Jugoslavije i druge institucije.

Prema rečima direktora ove kuće Aleksandra Backovića, fabrika kompaktnih diskova PGP RTS trenutno proizvodi oko 50.000 komada mesečno. Backović uskoro očekuje povećanje proizvodnje: „Po novom zakonu, koji treba da štiti domaću proizvodnju, diskografi će morati da polože devize u Narodnu banku Jugoslavije 30 dana pre uvoza, pa će im biti jednostavnije da kod nas prave kompaktnih diskove nego u Mađarskoj.“

Backović isključuje mogućnost da na ovaj način PGP RTS dolazi u monopolistički položaj. „Naše cene nisu ništa manje povoljne od onih u Mađarskoj, a uostalom, drugim diskografima niko ne zabranjuje da i sami kupe mašine za proizvodnju kompaktnih diskova.“

la“, priča ovaj nezaposleni zubni tehničar.

Ujka Sem je prošetao Bugarskom, zatvorivši usput nekoliko fabrika. Krah bugarske piratske industrije doveo je Milana P. na prekretnicu - menjati posao ili ga proširiti. Tezge kod SKC bile su sve praznije. Počeo je da razmišlja o proizvodnji. Malo se raspitao i napravio računicu.

Mašina za kopiranje kompaktnih diskova koštala je 20.000 maraka. Običan CD-ričorder mogao je da se nabavi za 700 do 1.500 maraka, ali mu je za jednu kopiju bilo potrebno bar 30 minuta. Američko čudo tehnike s osam pisaača za dvadesetak minuta izbacuje osam kopija - za dan gotovo 600. Prodavac mu je preporučio da kupi i štampač koji košta oko 8.000 maraka. „Smanjuje troškove štampanja na disku na manje od 10 pfeniga po otisku“, rekao je. Trebalo je kupiti još koju hiljadu praznih kompaktnih diskova. Što više, to bolje - niža je cena.

Izračunao je i da prazan kompaktni disk košta manje od dve marke, otisak na njemu još oko deset pfeniga, a štampanje omota u štampariji 20 pfeniga po komadu, dakle, ukupno 2 marke i 30 pfeniga. Narezani diskovi potom se prodaju po ceni od oko tri i po marke za tiraže veće od 2.000. Dakle, zarada je marka i 20 pfeniga po komadu.

Rešio je da rizikuje. Prodao je plac u Grockoj i polovni golf i izvadio štek iz slamarice. Nije bilo dovoljno. Morao je da pozajmi još deset hiljada. „Zajeban osećaj kađ u ovačvoj državi ulažeš 40 soma u posao“, kaže. Teoretski, uloženi novac moguće je vratiti već posle tri meseca. Naravno, pod uslovom da čovek ima razrađenu prodajnu i nabavnu mrežu. Milan P. je ispu-

ALEKSANDAR BACKOVIĆ, DIREKTOR PGP RTS: Na jednu našu legalnu audio - kasetu dolazi sedam piratskih

njavao taj uslov.

Ipak, trebalo mu je mesec dana više da vrati uloženo. Sada već profitira. Nerado govori o lovi. Kaže da ona zavisi od broja naslova i tiraža. Količina novih izdanja koje izbacuje na tržište ne razlikuje se bitno od onog iz zlatnog doba bugarske piratske imperije, ali i to varira od nedelje do nedelje. („Zavisi od svetske produkcije.“) Samo je potražnja smanjena - zbog cene. Bugarji su bili skoro dvostruko jeftiniji.

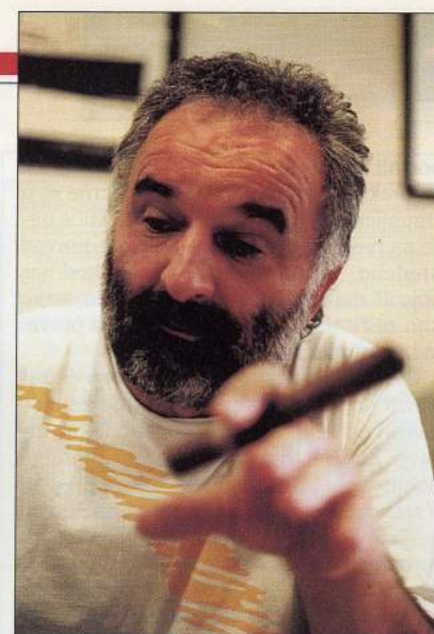
Milan P. ne falsifikuje domaća izdanja. Patriota? Ne, samo pragmatik. „Ne isplati se, stroge su kontrole. Retko ko to radi.“

Maksa Čatović, direktor diskografske kuće Komuna i predsednik Grupacije dis-

kografa pri Privrednoj komori Srbije, ne misli tako. „Procenjuje se da piratska izdanja pokrivaju od 30 do 80 odsto domaće produkcije, ali niko zapravo ne zna koliki je obim piraterije u Jugoslaviji. Zbog toga nije moguće čak ni približno proceniti štetu nastalu zbog piraterije, ali je izvesno da su gubici izdavača daleko veći od gubitka države.“

Aleksandar Backović, direktor PGP RTS, kaže da je prošlogodišnja analiza tržišta pokazala da na jednu legalnu audio-kasetu ove kuće dolazi sedam piratskih! Prema njegovim rečima, prosečan tiraž albuma narodne muzike je oko 2.000 do 2.500 primeraka, a nešto veći ima zabavna muzika. Najveći deo piratskih kaseti prodaje se, kako kaže, u Republici Srpskoj i istočnoj Slavoniji.

PGP RTS godišnje objavi oko 300 izdanja, od čega oko 40 odsto za potrebe drugih - Vojske Jugoslavije, „Službenog

MAKSA ČATOVIĆ, DIREKTOR KOMUNE: „Jedan diplomata uhvaćen je prilikom 203. prelaska jugoslovensko-bugarske granice u istoj godini sa približno 15.000 kompaktnih diskova

PIRATI BRZINA

„Amerikanci su prva iskustva u borbi s falsifikatorima sticali u Kini. Naime, sredinom osamdesetih izgradili su u toj zemlji čak 26 fabrika za proizvodnju kompaktnih diskova ne sluteći da će Kinezi za kratko vreme od jeftine radne snage postati potrošači robe koju proizvode. Tako su Kinezi iskoristili zapadnu tehnologiju da za sebe ostvare ekstraprofit, što je Amerikance primoralo da unište gotovo sve te fabrike“, objašnjava rok kritičar Petar Popović.

„Koliko je piratima malo potrebno da kopiraju najnovije izdanje, možda najbolje govori primer Majkla Džeksona, čiji je album *His story* dobio piratsku verziju svega pet dana po objavljivanju uprkos svim merama predostrožnosti“, podseća Popović.

Prema njegovim rečima, Amerikanci su tada za potrebe evropskog tržišta na pet dana, od ponedeljka do petka, zakupili fabriku kompaktnih diskova u Austriji i fabriku kaseti u Holandiji i doveli svoje radnike. Do četvrtka uveče bilo je proizvedeno dva miliona kompaktnih diskova i oko 2,6 miliona kaseti, a sve je te večeri avionima distribuirano po narudžbini. Iste večeri premijerno je na MTV prikazan i novi Džeksonov spot. U petak ujutro novi album Majkla Džeksona mogao je da se kupi u svim muzičkim robnim kućama širom sveta, a već u utorak sledeće nedelje, dakle, samo pet dana kasnije, u Koreji se pojavila i piratska verzija.

„Bez obzira na zvanični datum objavljivanja novog albuma u maloprodaji, kompaktni diskovi mogu se nabaviti i 15 dana ranije, što piratima daje sasvim dovoljno vremena da kopiraju i umnože original. Kvalitet kopije je, naravno, slabiji, ali to izgleda ne smeta potrošačima“, kaže Petar Luković, urednik magazina „XZ“.

Upućeni u domaću piratsku muzičku scenu tvrde da i naši pirati imaju vezu, najčešće iz trgovačkih ili novinarskih krugova, preko koje dolaze do originala, ponekad čak i pre puštanja u maloprodaju. Tako su se, recimo, na nedeljnoj berzi CD kod beogradskog Studentskog kulturnog centra, poslednja dva albuma Rolingstonsa *Woodoo langue* i *Bridges of Babylon* i najnoviji album Madone Rey of light pojavili pre njihove zvanične promocije u Evropi i SAD. Na istom mestu prošlog leta bilo je moguće kupiti komplet od četiri CD grupe Dors, tri meseca pre puštanja u maloprodaju. Na omotu ovog izdanja pisalo je da je namenjeno za promociju a ne za prodaju.

EKSKLUZIVNOST: Albumi Rolingstonsa *Woodoo langue* i *Bridges of Babylon* pojavili su se na berzi kod SKC pre zvanične promocije u Evropi i SAD

glasnika Srbije“, ostalih diskografskih kuća... Dakle, ako bi pirati kopirali samo polovinu izdanja PGP RTS, uz odnos jedan prema sedam, dolazi se do nimalo bezazlenog broja od oko dva miliona piratskih kopija.

Maksa Čatović tvrdi da se u Srbiji piraterijom bave i ljudi koji imaju legalnu izdavačku delatnost. „Pirateriju praktikuju i radio i televizijske stanice koje emituju pesme, a ne plaćaju autorske honorare. U Subotici, na primer, postoji firma Mario rekords koja se bavi isključivo piratizovanjem stranih izdanja“, kaže Čatović.

Ipak, postoje i piratske verzije domaćih izdanja, koje se, kako tvrde prodavci kod SKC, često i uz saglasnost srpskih producenata kuća štancuju i prodaju u Rumuniji, Bugarskoj, Republici Srpskoj, Makedoniji, pa i Hrvatskoj. Prema nekim pričama, srpska i hrvatska piratska izdanja razmenjuju se u Mađarskoj.

Prema Čatovićevim rečima, jedan od uzroka piraterije bio je i običaj domaćih diskografskih kuća da stranim partnerima, najčešće firmama iz Austrije, Nemačke i Švajcarske, gde je srpska gasstarbajterska enklava najbrojnija, prodaju licence za albume domaćih izdavača. Da bi pokrili troškove licence, strani distributeri izvozili su svoj proizvod i na jugoslovensko tržište praveći nelojalnu konkurenciju domaćim izdavačima. „Sada se Grupacija diskografa zalaže da se strancima prodaju samo gotovi proizvodi.“

Ono što Čatovića i njegove kolege najviše brine jeste pojava domaćih piratskih proizvođača. Istina, ljudi poput Milana P. imaju mašine znatno slabijeg kapaciteta od bugarskih, ali za malo jugoslovensko tržište to nisu mali tiraži.

„Tačno je da inspekcija kontroliše prodavce kompaktnih diskova i kaseti. Problem je, međutim, što nju više zanima da li roba ima uredne papire, to jest da li su plaćeni porezi na promet i carina, od toga da li je reč o falsifikatima ili originalima“, objašnjava Čatović. A papiri se uvek nekako nabave.

Što se strane produkcije tiče, ona je na našem tržištu zastupljena uglavnom u piratskim izdanjima, pošto je Jugoslavija valjda jedina zemlja u Evropi u koju ne zalaže predstavnici velikih izdavačkih kuća. Istina, pre nekoliko godina Beograd su posetili zastupnici Soni rekordsa u potrazi za partnerom koji bi u Jugoslaviji distribuirao njihova izdanja. Japanci su ponudili, za zapadne standarde, sniženu prodajnu cenu od 15 do 25 maraka. Međutim, kada su saznali da se svi njihovi noviteti već mogu kupiti u jugoslovenskoj prestonici za svega pet maraka, odustali su od dila. Tako sad originale prodaju i kupuju samo retki entuzijasti.

Foto: P. Mamuzić

Da nesreća bude veća, pirateriju su, prema Čatovićevim rečima, podsticale i diplomate pojedinih takozvanih nerazvijenih zemalja na službi u Beogradu ili u Sofiji, koji su iskoristili diplomatski imunitet i prevezli veće količine piratskih kompaktnih diskova. „Jedan od njih uhvaćen je prilikom 203. prelaska jugoslovensko-bugarske granice u jednoj godini, sa oko 15.000 kompaktnih diskova.“

Milan P. tvrdi da je najsigurnije raditi sa „strancima“. „Strane albume niko ne kontroliše jer niko nije otkupio autorska prava. To ti je kao i s video piraterijom. Današnje video pirate ne jure stranci. Jure ih bivši pirati koji su otkupili prava i

PIRATI CD-ROM

Poslednjih meseci u Srbiji je aktivirano i tržište CD-romova. Kopija prosečno košta 15 maraka, a original, u zavisnosti od sadržaja, staje od 50 dolara do nekoliko hiljada dolara. Na jedan CD-rom može da stane oko 150 do 180 pesama, to jest moguće je snimiti 12 „običnih“ CD, a moguće su i kompilacije po želji. Za slušanje ovih nosača zvuka potreban je kompjuter i adekvatan program, koji, s obzirom na to da već postoji i piratska verzija, nije skup.

ISPLATIVOST: Milan P. je u proizvodnju CD krenuo s 40.000 maraka. Za četiri meseca vratio je uloženo, sada zarađuje

postali distributeri.“

Kvaka 22, kako kaže Čatović, krije se u činjenici da strane distributerske kuće neće na naše tržište dok ono ne bude pravno uređeno. Međutim, kad bi se oni kod nas pojavili makar i bez svojih proizvoda, samo kao zaštitnici svojih proizvođačkih prava, to bi piratima znatno otežalo posao.

Grupacija diskografa uskoro će tražiti da se osnuje stručna ekipa koja će izlaziti na teren i raditi pod patronatom države. Znači li to da će srpska diskografija dobiti svoje „Nesalomive“ koji će upadati u stanove domaćih CD-pirata i uništavati mašine i diskove? To je moguće samo u pravnoj državi. Čatović se plaši da domaćim izdavačima predstoje još crnji dani.

Vrlo je verovatno da će se neka od fabrika falsifikata iz Bugarske preseliti u Jugoslaviju, koja bi tako postala novi centar distribucije piratskih kompaktnih diskova. Potražnja za jeftinim piratskim izdanjima i dalje je velika, naročito u Rusiji i Ukrajini, misli on, napominjući da su u konkurenciji još neke zemlje bivšeg SSSR.

Petar Luković, glavni i odgovorni urednik magazina „XZ“, koji se bavi aktuelnim dešavanjima u svetu muzike i filma, misli da Jugoslavija ima male šanse da zauzme mesto Bugarske u svetu piraterije, pre svega zbog malih proizvodnih kapaciteta, ali ne isključuje takvu mogućnost, tim

CD PISAČ: Na jedan CD-rom stane oko 150 do 180 pesama, dakle, 12 „običnih“ CD

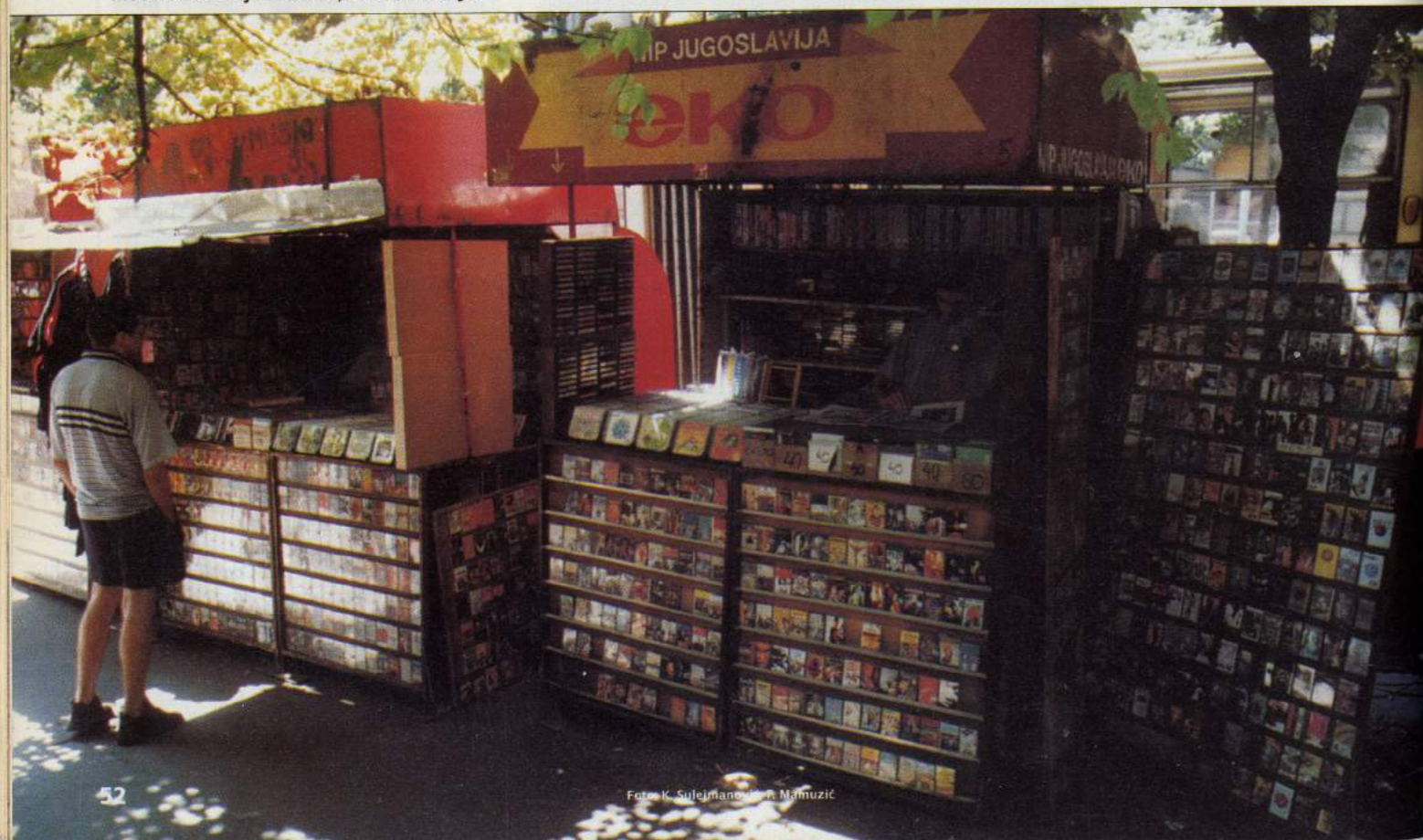

Foto: K. Sulejmanović, P. Mamuzić

PIRATI IMPERIJA

Bugarska piratska imperija začeta je negde početkom devedesetih, o čemu postoji nekoliko verzija, čiji su zastupnici ubeđeni da samo oni znaju pravu istinu. Po jednoj, novi bugarski biznismeni iskoristili su slom komunizma da za relativno malo novca od istočnoevropskih država otkupe čitave fabrike, ispravno procenivši da siromašni Istok neće moći da kupuje kompaktnih diskove po zapadnjačkim cenama.

Drugi, pak, tvrde da je čitav posao organizovan pod pokroviteljstvom bugarske države, a treći da su sami Amerikanci izgradili fabrike u Bugarskoj, zbog jeftinije radne snage, ali su Bugari ubrzo izmakli kontroli.

Prema rečima Petra Popovića, Bugarska je za kratko vreme postala jedan od najvećih proizvođača piratskih izdanja. Bugari su, prema nekim procenama, imali kapacitete za 45 miliona kompaktnih diskova godišnje, a zvanično je registrovano svega 100.000.

Pouzdanost se zna samo to da je bugarska industrija pokrivala je tržište gotovo cele Istočne Evrope i da je godišnja proizvodnja svakako premašivala broj od deset miliona kopija. Svetska organizacija proizvođača fonograma (IFPI), čije su članice najveće svetske diskografske kuće, izračunala je da je samo Evropska unija godišnje gubila oko 150 miliona dolara zbog bugarske piraterije. Međutim, ako se uzme u obzir da je prosečna cena originalnog kompaktnog diska oko 20 maraka i ako se taj broj pomnoži sa stotinak miliona piratskih kopija proizvedenih u poslednjih nekoliko godina i prodatih širom sveta, postaje jasno da se šteta može izraziti u milijardama maraka. Zbog toga su, na inicijativu ove organizacije,

vlade zapadnih zemalja početkom ove godine počele da zatvaraju i stavljaju pod kontrolu bugarske fabrike. Prethodno su ugušile piratsko tržište u zemljama potrošačima bugarskih proizvoda - Poljskoj, Češkoj, Mađarskoj, a delimično i u Rusiji.

Ne postoje zvanični podaci koliko u Bugarskoj ima piratskih fabrika, ali se smatra da ih nije bilo više od deset. „Prema podacima čuvenog američkog časopisa 'Bilbord', u Bugarskoj su postojale četiri velike fabrike za proizvodnju pirata. Amerikanci su dve zatvorili, jednu stavili pod kontrolu, a četvrta je bila montirana u vojnom kamionu, koji, zbog čestog menjanja lokacije, nije otkriven“, kaže Popović i podseća da Bugari imaju višegodišnje iskustvo u pirateriji, da su još pre petnaestak godina bili poznati i kao proizvođači piratskih LP.

S obzirom na velike kapacitete bugarskih fabrika, proizvodna cena diska bila je od 50 do 70 pfeniga. U Srbiji su se na veliko prodavali po ceni od tri do pet maraka, a u maloprodaji (na štandovima) koštali su oko šest maraka.

„Bugari su to zaista profesionalno radili. Običan kupac mogao je da razlikuje bugarske kopije od zapadnih originala uglavnom po omotu, koji je s unutrašnje strane bio beo“, objašnjava jedan od prodavaca kod SKC.

Naravno, bila je uočljiva i razlika u ceni i kvalitetu. Bugarski kompaktni diskovi mogli su se prepoznati i po greškama na omotima. Tako su se, recimo, na omotu kompaktnog diska s najvećim hitovima Strenghersa volšebno pojavile fotografije Seks pistolsa. I pored toga, trgovci na berzi kod SKC žale za bugarskim piratima.

pre što „samo u Beogradu živi bar 20 ljudi koji su se obogatili trgujući piratskim kompaktnim diskovima na veliko“.

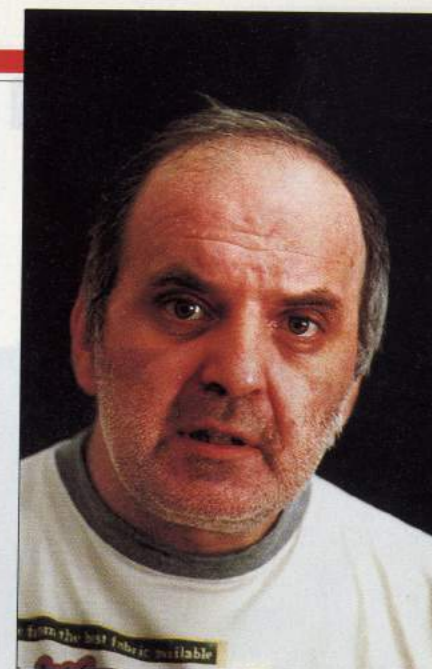
On smatra da je država sada na prekretnici: ili će nastaviti da toleriše pirateriju i omogućiti joj da postane jedan od najvećih

centara distribucije divljih izdanja muzičkih kompaktnih diskova, ili će se priključiti pravnim državama koje primenom zakona čuvaju intelektualnu svojину.

BUGARI: Od četiri fabrike piratskih diskova, nije otkrivena samo jedna smeštena u vojnom kamionu

Foto: P. Mamuzić

PETAR LUKOVIĆ, UREDNIK MAGAZINA „XZ“: Sada je najpovoljniji trenutak da velike kompanije postepeno počnu da osvajaju jugoslovensko tržište

Prema Lukovićevim rečima, sada je najpovoljniji trenutak da velike kompanije postepeno počnu da osvajaju jugoslovensko tržište. Jeftinih bugarskih kopija više nema, piratski kompaktni diskovi domaće proizvodnje osetno su skuplji, tako da bi uz cene originala prilagođene kupovnoj moći ovdašnjih ljubitelja muzike, pirati bili ako ne istrebljeni, onda bar svedeni na podnošljivu meru. Naravno, uz uslov da se i država aktivno uključi u borbu protiv piraterije.

Čatović predlaže da se više kontroliše uvoz velikih količina praznih kompaktnih diskova, to jest da se utvrdi gde oni završavaju, a Luković podseća na to da na Zapadu kontroli podležu i vlasnici mašina za izradu kompaktnih diskova i da su kazne za falsifikovanje veoma oštre.

U Jugoslaviji je krajem maja stupio na snagu Savezni zakon o autorskim i srodnim pravima, ali se zasad još ne vide efekti njegove primene. U međuvremenu, dok pravna država ne počne da funkcionise, jedini spas od piraterije možda je nova tehnologija, koju domaći falsifikatori sporo osvajaju.

Petar Popović, rok kritičar i bivši muzički urednik u Komuni i PGP RTS, lek za pirateriju vidi u takozvanoj tečnoj diskografiji na Internetu, koja postaje sve aktuelnija. Korisnicima ove mreže, provajder daje ponudu, korisnik plaća karticom i odmah se na njegov hard disk prenosi naručena muzika. On može da je sluša, ali ukoliko pokuša da je presnimira, sve se briše.

USPETI ZNAČI UVEK IĆI NAPRED

Jer snaga je u nama. IGN Pharmaceuticals, Inc.

MODERNI ŽIVOT

KOŠARKA

Zlato došlo kući

Najzaslužniji za uspeh u Atini svakako je Željko Obradović, čovek koji je vratio samopouzdanje timu u koji niko nije verovao

Devet dana su u Atini jugoslovenski navijači tražili heroja koga će obožavati sa tribina. Našli su ga tek posle finalne utakmice i osvojene zlatne medalje. Bio je to - nacionalni košarkaški tim! U slavljeničkom zanosu posle pobeđe sve je bila emocija, pa to nije ostavljalo nimalo mesta za logično rezonovanje, a kamoli za analizu. Da je toga bilo još dok je slavlje trajalo u hali, otkrilo bi se da i kolektivni heroj ipak ima ime. Sve bi se svelo na jednoga - Želimira Obradovića.

Jer ako na svakoj od devet utakmica završnog turnira u timu novog svetskog šampiona dominira drugi igrač - onda to nije ništa do prst onoga koji je ekipu vodio sa klupe. Najvažniji posao koji je obavio jeste, u stvari, u traženju samopouzdanja dvanaestorici košarkaša koje su i u zemlji smatrali outsajderima prativši ih na završnicu šampionata, a koje ni grčka štampa prvih dana turnira nije svrstavala među favorite. Jedini koji su mislili suprotno bili su - jugoslovenski navijači.

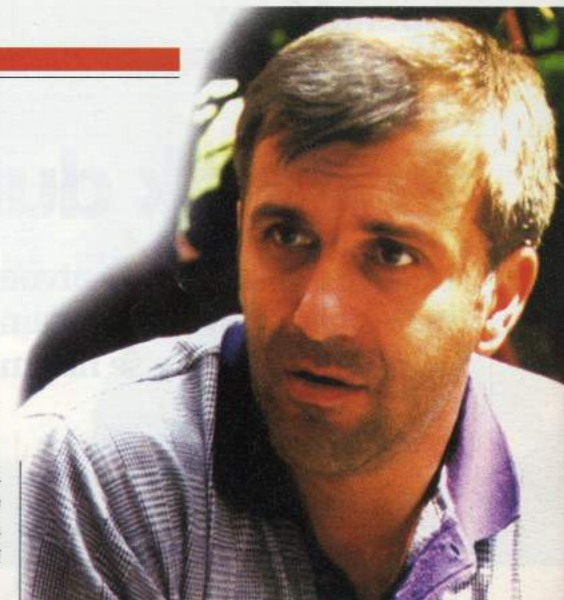
Na svakoj utakmici oni su imali svog ljubimca. Od Tomaševića, koji se kao nikad nahvatao lopti u prvoj utakmici protiv Grka, ali za koga su na tribinama govorili i to da će drahma devalvirati onda kada on pogodi oba slobodna bacanja, preko Rebrače, Topića, Obradovića i Bodiroke, čiju su hladokrvnost i neumoljivost u završnici polufinala, opet protiv Grka, pretočili u slogan - „Mi imamo novog Boga, on se zove

Bodiroga“, sve do Saše Đorđevića za koga su svi strepeli hoće li se oporaviti, a koji je i u Atini potvrdio vrhunski kvalitet i snagu ličnosti i ponovo ispolirao značku pravog vode tima.

Pa ipak, posle utakmica šesnaestine finala košarkaški stručnjaci okupljeni u Atini listom su u anketama izjavljivali da se u prvim mečevima na terenu nije izdvojila nijedna izrazita figura. Sada se vidi da su bili samo delimično u pravu. Jer, niko se nije izdvojio od igrača, ali je stručnjacima već tada trebalo da bude jasno da je ličnost koja dominira završnicom svetskog prvenstva u košarci trener jugoslovenske reprezentacije Željko Obradović.

S druge strane, atinska publika će dugo pamtili jugoslovenske navijače, pogotovo posle druge pobeđe nad timom domaćina. Kada je te noći u diskoteci u Glifadi disk džokej pustio pesmu grupe *Queen - We Are The Champions*, nije ni shvatio šta je uradio sve dok na podijumu ispod sebe nije video šumu podignutih ruku sa raširena tri prsta i dok skandiranje jugonavijača nije nadglasalo muziku. Onda je disk džokej prekinuo pesmu. Bio je to samo nastavak onoga što se dešavalo u Atini, u samim halama gde su se igrale utakmice Svetskog šampionata. Tu je i oko 2.000 jugonavijača dobilo punu satisfakciju za ne-

ZASLUŽENO: Košarkaši su povratili zlatnu medalju iz 1990. koju 1994. nisu mogli da brane zbog sankcija

HEROJ: Dok je slavlje još trajalo otkriveno je da je Obradović najzaslužniji za prvo mesto

prestano skandiranje i smišljanje duhovitosti, od kojih im je valjda najslada za izvikavanje bila ona dvosmislena - Helas (Grčka) ispod nas.

Bez obzira s kim igrali Jugosloveni, grčka publika bila je protiv našeg tima, kao da je domaćinima bilo važnije da pobeđe naš tim nego da osvoje bilo kakvu medalju. Posle glatkog poraza u osmini finala, domaćoj publici ostao je bes, a rasla je želja za svetlom. I u hali je posle utakmice sve bilo na ivici incidenta. Izuzetno korektni policajci više su intervenisali protiv svojih sunarodnika nego protiv jugoslovenskih navijača koji su svaku pobeđu pretvarali u narodnu veselje. Posle drugog trujuma nad Grcima, domaća publika otišla je rezignirana, šokirana konačnošću rezultata koji je Jugoslaviju vodio u finale, a njihove košarkaše u meč sa SAD da ga glatko izgube i ostanu bez medalje.

Jugoslovenski košarkaši su povratili zlatnu medalju koju su osvojili pre osam godina i koju nikad nisu ni izgubili na terenu, već je ona otišla američkom Dream teamu pre četiri godine kada mi, pod sankcijama, nismo mogli da igramo. Analitičari i „analitičari“ imaće o čemu da pišu, neki i da pojedu sopstvene reči, ali i u komentarima posle utakmice i osvajanja zlatne medalje i treneri ekipa koje su bile u direktnoj konkurenciji za medalju sa Jugoslovenima odali su priznanje timu, a time i priznanje da Jugoslavija i dalje ima šampionske potencijale. Ponajviše su strepeli treneri čije će ekipe dogodine u Parizu na evropsko prvenstvo. Što zbog jugoslovenskih košarkaša, a što zbog navijača kojima je na leđima na majicama bilo ispisano Jugoslavia - *European Nightmare* (Jugoslavija evropska noćna mora).

DUŠAN RADULOVIĆ / ATINA

Početak duhovnog puta

U kabali postoji deset nivoa svesti i svaki ide sve dalje od materijalnog sveta. Osećam kako se krećem ka duhovnom, ali to ne znači da više nisam zainteresovana za seks

EVROPLJANIN: Izgleda da je rođenje vaše kćerke izuzetno uticalo na vas, što se vidi i na novoj ploči?

Madona: Rad na albumu „Snop svetlosti“ (Ray of light) bio je pre svega ne samo katartično iskustvo za mene već i izlečiteljsko. Rađanje moje kćerke je izlečiteljsko, mislim da je ono bilo kao ponovno rađanje mene same i naučilo me je da život shvatam potpuno drugačije. Da poštujem život na način na koji, mislim, nisam nikada ranije.

EVROPLJANIN: Čemu ćete učiti svoju kćerku?

Madona: Mnogo ljudi me pita čemu želim da naučim svoju kćerku. Šta mi je najvažnija stvar? Znam da postoje mnoge stvari koje se uglavnom vrte oko istog: Zašto smo na ovoj zemlji?

Nismo mi na ovoj zemlji samo da bismo bili srećni već i da druge učinimo srećnim. Tako da... „Budi dobra, da pomogneš drugima, da napraviš svoj svet na nekom boljem mestu.“

Znam da zvuči pomalo skromno, ali 100 odsto sam sigurna da mi nismo na ovoj zemlji samo da bismo napravili mnogo novca i veliki uspeh. Trudiću se da joj dam mudrost koja se bazira na pružanju drugima ljubavi i poštovanja, jer kada to imaš, kada poštuješ druge, onda znaš kako i da voliš druge. Istina - ne biti u strahu da kažeš istinu. Osećam da ako imaš to - imaš sve.

Svako od nas je rođen u ovom životu, stavljen na ovu zemlju, došao sa svrhom (po

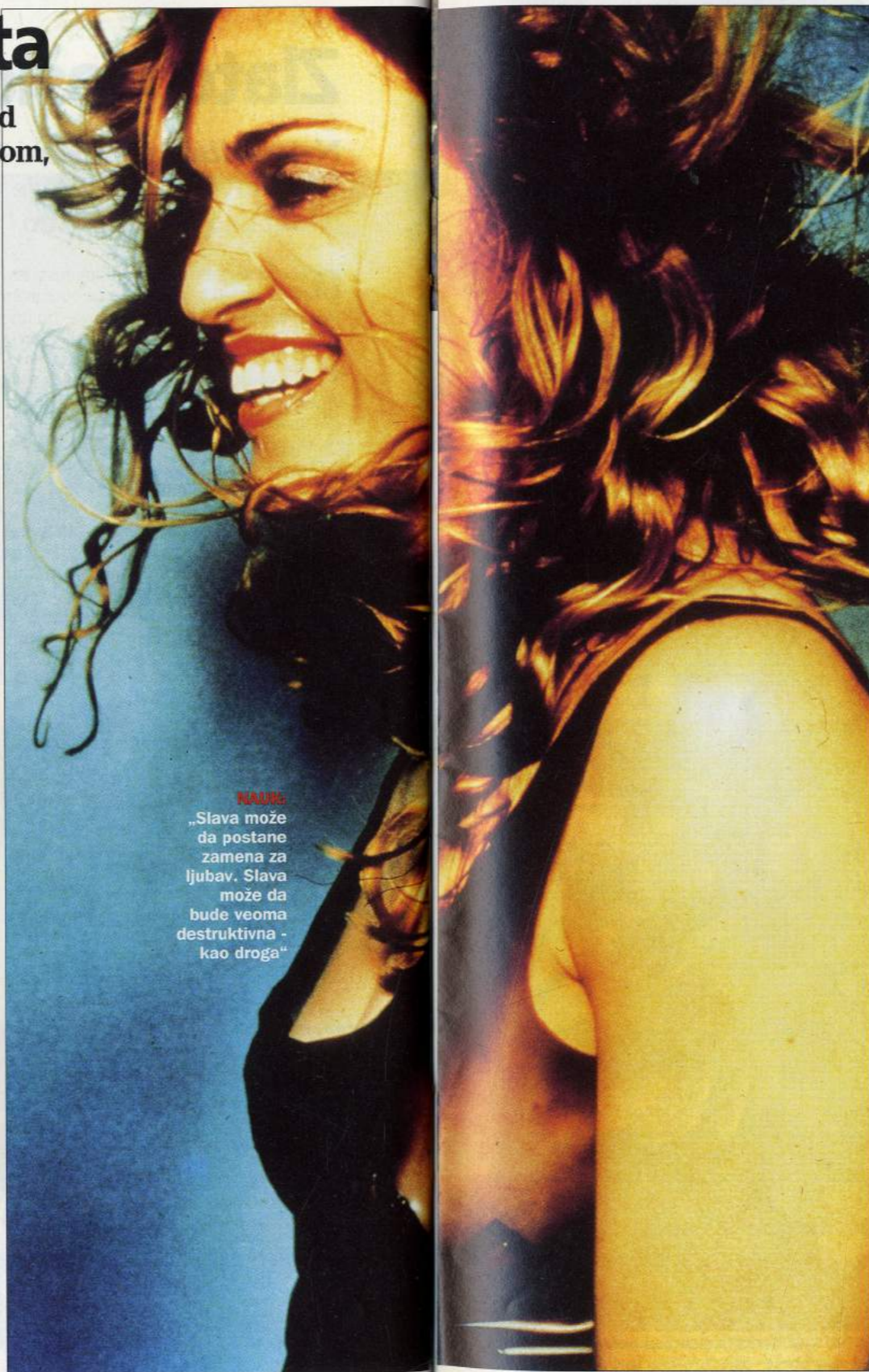
budizmu - zadatkom, prim. prev.) Svi mi imamo sudbinu koju treba dosledno ispuniti. Mislim da je takođe važno naučiti decu tome da svako ima svoju sudbinu i da je njen gospodar. Život je - život, nešto što ispunjavaš srećom za sebe i za svet oko sebe.

EVROPLJANIN: Reklo bi se da vas slava više ne zadovoljava?

Madona: Znače, ideja slave je ljudima veoma zavodljiva, i mnogo ljudi ima pogrešan utisak o slavi: ako si slavan, osetićeš neverovatnu potpunost bićeš iskreno voljen, iskreno srećan. Svako ko nije slavan misli da se ovo dešava slavnima. Ali, ko jeste zaista slavan zasigurno bi vam rekao da je suprotno istina. Ako želite da budete slavni, a nemate intimu u svom životu i ne znate kako da volite, a hiljade ljudi vas obožava, onda vas to čini još praznijim. Slava može da postane zamena za ljubav. Slava može da bude veoma destruktivna. Kao droga. Daje vam osećanje da ste srećni, ispunjeni, osećanje samovažnosti i može da sruši ono što je zaista važno u životu. Sada pretežno govorim o slavi, ali mnogo je zamena za ljubav: droge, seks, međusobno zavisne veze...

EVROPLJANIN: Madona je, dakle, na početku novog životnog ciklusa.

Madona: Rekla bih da je početak mog istraživanja, duhovnog puta, buđenja - nazovite to kako god želite, zaista na prvom mestu. Približavanjem rađanja moje kćerke i njenim konačnim rađanjem shvatila sam da postoji puno stvari o kojima malo

NAJVIŠE: „Slava može da postane zamena za ljubav. Slava može da bude veoma destruktivna - kao droga“

SA SNIMANJA „EVITE“: „Radila sam na 'Eviti' dve godine, zatim dobila bebu i nisam tačno znala šta bih radila sledeće“

MADONA SA PRODUCENTOM VILJEMOM ORBITOM: „Rad na albumu Ray of light bilo je ne samo katartično već i izlečiteljsko iskustvo“

ŽIVOT Madona

Rođena: 16. avgusta 1958, Mičigen

Ploče: Madonna - The First Album
Like a Virgin (tiraž deset miliona)
True Blue
You Can Dance
Who's That Girl (Soundtrack)
Like a Prayer
I'm Breathless
The Immaculate Collection
Erotica
Bedtime Stories
Something to Remember
Evita Soundtrack
Ray of Light
(tiraž dva miliona u SAD, sedam i po svet)

Filmovi: A Certain Sacrifice
Desperately Seeking Susan
Vision Quest
Shanghai Surprise
Who's That Girl
Bloodhounds Of Broadway
Dick Tracy
Truht or Dare
Shadows & Fog
A League of Their Own
Body of Evidence
Dangerous Game (aka Snake Eyes)
Four Roms
Blue in the Face
Girl 6
Evita

znam, stvari o kojima moram puno da naučim. Počela sam sebi da postavljam mnoga pitanja: šta je važno u životu; šta je zaista bitno u životu; zašto sam ovde? Postavljala sam najelegantnija pitanja koja čovek sebi može da postavi. Ono što me je provociralo jeste to da izađem iz kruga pitanja i krenem da čitam, istražujem.

Počela sam da učim kabal, da vežbam jogu, čitam raznu literaturu. To mi se jednostavno dogodilo i ne mislim da je bilo slučajno, desilo se sa razlogom, jer: „Učitelj stiže kada je učenik spreman da sluša“.

EVROPLJANIN: Mislite da je moguća gotovo potpuna promena ličnosti?

Madona: *Nothing really matters* - to je pesma o ostvaranju, jedinog bitnoj stvari u životu - o voljenju ljudi. Postoji jedan stih u pesmi koji kaže da ništa ne odnosi prošlost kao budućnost. Ja iskreno verujem u to da bez obzira na to šta si uradio u životu, kako si shvaćen, uvek možeš da se promeniš tu gde si stao.

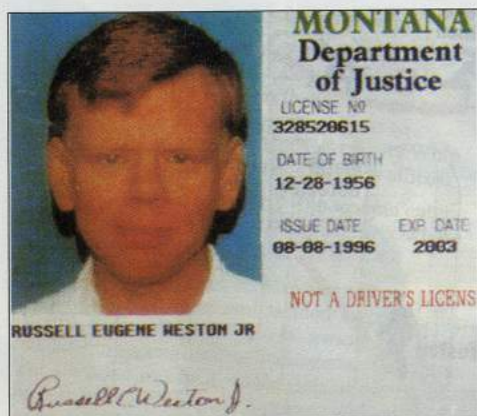
EVROPLJANIN: Vaš novi svet ispunjavaju sve ove kategorije u životu: filozofija, duhovnost i religija - univerzalna čistoća, istina. Šta je sa Madonom kao seks simbolom?

Madona: Pesma *Shanti* je inspirisana molitvama sanskrita koje mi pevušimo pre seansi joge. Ideja je da iako ne razumete ni reč, memorišete ih stalnim izgovaranjem i slušanjem. Pevušenjem i izgovaranjem tekstova molitvi stvara se izvesna vibracija u vašem telu koja donosi osećanje blaženstva i sreće. Izgovaranje te molitve je podjednako važno kao njeno značenje. Naučila sam nekoliko molitvi i ne znam zašto, ali svaki put kada ih izgovorim ispunjava me veoma dobro osećanje. Inspirisana tim osećanjem, poželela sam da stavim jednu od molitvi u svoj projekat, uzevši strofu iz sanskrita. Pesma *Shanti* je nešto kao umetnička dozvola koju sam uspela da dobijem. Počela sam od dve molitve za mrtve iz XIII veka. Ono što sam želela jeste da se poslužim idejom molitve stavljajući je u XXI vek i modernu muziku. Nije mi bio jedini cilj da budem identična, ali mislim da ako sam doživela neku vrstu prosvetljenja, a osećam da jesam, imam odgovornost da pokažem ljudima šta znam.

U kabali postoji deset nivoa svesti, i svaki nivo ide sve dalje od materijalnog sveta, sveta čula, i približava se duhovnom svetu. Osećam kako se krećem i sve više istražujem. Ali, to ne znači da više nisam zainteresovana za seks! ■

W. B. MAS

RASEL J. VESTON: Ubica dečjeg lica bio je uveren da je atentat na Kenedija organizovao 17-godišnji Bil Klinton

KONGRES SAD: Simbol američke demokratije napadnut je jer je Veston verovao da federalne vlasti prisluškuju njegovu brvnaru uz pomoć satelitske antene

BELI TERORIZAM gnev

U SAD je registrovano više od 700 desničarskih organizacija. Za većinu ne postoji indikacija da je sklona nasilju, ali to je samo generalna procena. Pojedinačno, priča je drugačija

→ Patriote i fundamentalisti

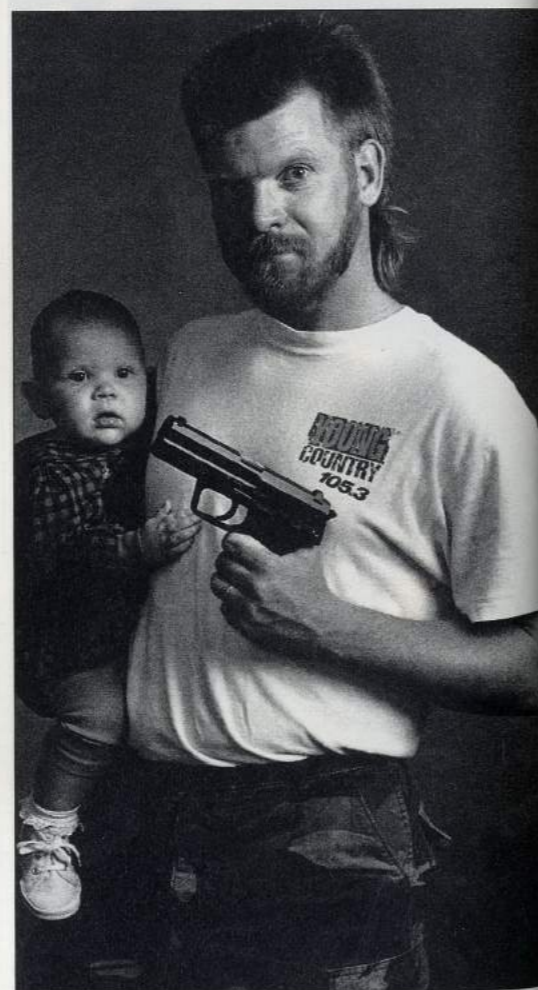
Prema procenama Federalnog istražnog biroa (FBI), u Sjedinjenim Američkim Državama postoji oko 40.000 vatrenih članova različitih „milicija“, samorganizovanih i do zuba naoružanih grupa građana koje mahom deluju na zapadu i severozapadu zemlje (Mičigen, Montana, Kalifornija, Ajdaho, Ajova), ali u organizovanoj formi postoje bar u 40 od 50 američkih država. Misle o sebi kao o „patriotama“ (veruje se da Patriotski pokret u Americi ima oko pet miliona pristalica, a „milicije“ se smatraju oružanim krilom pokreta). Zajedničko im je sledeće:

- Hrišćanski su fundamentalisti, protestantske veroispovesti;
- Zagovaraju pravo slobodnog posedovanja i nošenja oružja;
- Protive se pravu žena na abortus;
- Veruju u nadmoćnost bele rase;
- Plaše se da će UN preuzeti vlast u Americi i nametnuti „jednu vladu za ceo svet“;
- Veruju u zavere i u novi svetski poredak koji ugrožava slobodu građana;
- Američku saveznu vladu smatraju tiranskom.

Muškarac ste, imate oko 30 godina, prošli ste osnovnu vojnu obuku, privremeno ste nezaposleni, još niste stigli da se oženite, a planirate put u Sjedinjene Države. Nemojte se naljutiti ukoliko ambasada odbije vaš zahtev za vizu, jer prosečan Amerikanac spava, radi, jede, gleda TV, šteti za školovanje svoje dece i plaši se terorista.

Akcion film, u kojem je on ekscentrični vladin nameštenik (agent CIA, FBI, lokalni šerif, usamljeni rendžer, ili bar plaćenik, često neobrijan, neočešljan, neodgovoran), ona lepotica (vrhunski tehnolog, intelektualka, odnosno sekretarica), a njih dvoje zajedno jure mrskog neprijatelja (Sovjeta, islamistu, orijentalca, Evropljanina) koji planira da na neki način naškodi demokratiji, holivudska je predstava tradicionalnog etičkog dualizma.

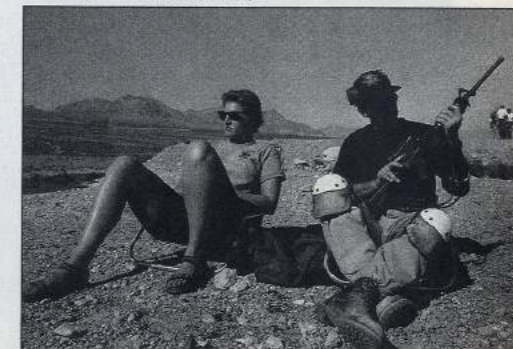
Hladnoratovsko nasleđe je veliko: opasnost preta spolja. Bivši Sovjeti preuzimaju organizovani kriminal, islamski fundamentalisti postavljaju svakojake eksplozivne naprave, pripadnici žute rase kontrolišu narkotike, dok se Evropljani generalno bave finansijskim i medijskim malver-

MERE SIGURNOSTI: Odbrana nepovredivosti kućnog praga - zaostavština Divljeg zapada

HOBİ: Mladi bračni par iz Oregona vikendom vežba gadanje

→ Kapitol i kompanija

Belo zdanje američkog Kongresa na vašingtonskom Kapitolu hilu spada u retke parlamente u svetu koji su potpuno otvoreni za posete građana. U Francuskoj, na primer, za vreme zasedanja Skupštine, postoji ograničen broj ulaznica za koje se potencijalni posetioци moraju unapred izboriti. I nakon što dobiju ulaznice, građani moraju da se podvrgnu veoma strogoj kontroli. Povrh toga, svake subote vlasti dopuštaju da zgradu Skupštine poseti do 30 građana, ali oni po pravilu moraju da rezervišu mesto i tri meseca unapred. Svakog septembra vlada odredi jedan vikend tokom kojeg građani mogu da obidu različite državne ustanove. Ali, i tada mogu da vide samo prazne hodnike i sale.

I u Engleskoj se poštuju stroge mere obezbeđenja. Irska republikanska armija (IRA) je 1979. tempiranom bombom ubila jednog visokog vladinog službenika ispred zgrade Parlamenta. Čitav niz kontrola, uključujući i fizičku pretragu detektorom za metal, pretihodi ulasku turista u istorijsko vestminster-sko zdanje.

U Rusiji obični građani nemaju pristup parlamentu. Najbliže što mogu prići svojim deputatima jesu ulazna vrata moskovskog Belog doma. Pristup ovom zdanju slobodan je samo za deputate i akreditovane novinare, koji takođe moraju da budu podvrgnuti pregledu naoružanih čuvara. To, dabome, ne znači da su deputati bezbedni. Pre pet godina, predsednik Boris Jeljcin naredio je vojsci da puca iz tenkova na pobunjenike u redovima deputata, koji su zasedali u Belom domu. Ubijeno je više od stotinu ljudi. Ruskim deputatima opasnost preta i iz sopstvenih redova. Vladimir Žirinovski poznat je po fizičkim napadima na kolege. Ulice Moskve su još opasnije: šest deputata i gomila njihovih pomoćnika ubijeni su na ulicama glavnog grada u poslednjih pet godina. Gotovo sva ubistva ostala su do danas nerešena.

U Izraelu, takođe, vode strogo računa o bezbednosti parlamenta. U Kneset se ulazi sa identifikacionom karticom koja mora da visi oko vrata. Moguće je posmatrati sesiju Kneseta, ali posetioци se nalaze iza neprobojnog stakla i stalno su na očima naoružanih čuvara.

zacijama, mada se međusobno veoma razlikuju (Irci vole da pripucaju, a Balkanci nose atomske bombe).

Nekad glomazni obaveštajni aparat, sa informatorima u svakom selu na planeti, prestruktuiran je u naizgled savršeni sistem satelita kojima „ništa ne može da promakne“. To, a i smanjenje budžeta, dosta je potreslo ljude koji „štite SAD“, pa se dogodilo da Indija bez prethodnog znanja Vašingtona testira svoj nuklearni arsenal.

Međutim, takav propust ne može se meriti sa napadom na Svetski trgovinski centar u Njujorku 1993. godine, koji je planirao i izveo Ramzi Ahmed Jusuf. Član poznate terorističke organizacije Hamas smestio je eksplozivnu napravu, koju je sam izradio, u prtljažnik kombija, a kombi

je potom odvezen u podzemnu garažu Svetskog trgovinskog centra. U snažnoj eksploziji poginulo je šestoro ljudi, dok je nekoliko stotina ranjeno. Počinioci ovog terorističkog čina brzo su otkriveni i osuđeni.

Kada je, dve godine kasnije, 19. aprila 1995. godine, u Oklahoma Sitiju odjeknula snažna eksplozija, u kojoj je u zgradi federalne vlade poginulo 168 ljudi (među kojim i 19 mališana u vrtiću za decu saveznih službenika), američka javnost je u prvi mah, po navici, posumnjala na islamske fundamentaliste. Zemlja se našla u dubokom šoku kada se ispostavilo da đavo nije došao spolja, već iznutra, i da je bio posredi „beli terorizam“, domaćeg porekla i unutrašnjeg uzroka.

U Sjedinjenim Državama poslednjih decenija stasava mit o „ogorčenom belcu koji jednog dana prestaje da bude običan porodičan čovek, uzima oružje i ubija nevine ljude, svoje zemljake, sugrađane, komšije, neretko prijatelje, srodnike, porodicu...“ Takav mit postoji još od pre vremena Lija Osvalda, ubice predsednika Kenedija.

Analitičari su otkrili još neke osobine prosečnog uzorka. On je obično tridesetih godina, srednje je visine, u dobroj je fizičkoj kondiciji. Idealni kandidat za masovnog ubicu je prošao osnovnu vojnu obuku, neoženjen je, ili je veoma nesrećan u braku, nezaposlen je, ili mu je radno mesto iz nekog razloga ugroženo, poseduje oružje.

U SAD, dabome, postoji bar dva miliona ljudi ovakvog profila. Jedna od mogućih mera zaštite društva od srdžbe ovog tipa buntovnika je zaoštavanje režima izdavanja dozvola za posedovanje i nošenje oružja. Amerikancima ostavština Divljeg zapada nalaže da poseduju bar jedno vatreno oružje. Nije reč o držanju trofeja, kolekcionarskom duhu, ili nacionalnoj ljubavi prema streljaštvu; oni tim oružjem ▶

→ Vikend ratnici

„Patriote“ su obično belci i belkinje koji osećaju da ih privredni sistem guši i da ih je njihova rođena vlada znemarila i napustila, ljudi koji prema vlastima svoje zemlje osećaju žestoku srdžbu i koji se „spremaju za najgore“, skupljajući oružje i vežbajući vikendom i za praznike, trčeći kroz šumu u punoj ratnoj spremi, kako bi nabili kondiciju i bili u formi kada kucne čas za obračun. Većina njih uverena je zapravo da štiti fundamentalne američke vrednosti, ustav svoje zemlje i domovinu uopšte. Veruju u izveštaje da se strani vojnici kriju u rudnicima soli kod Detroita, veruju da je deo saobraćajnih oznaka na američkih drumovima namenjen stranim trupama koje će jednog dana zauzeti zemlju, veruju da se Klintonova administracija sprema da uveze 100.000 Kineza koji će američkim građanima „oduzeti oružje“... Komuniciraju putem Interneta i tako popularišu svoje ideje. Zato je moguće da većina njih živi u izolovanim zajednicama, a da pri tom bude u stalnoj vezi sa istomišljenicima širom Amerike.

DŽIHAD: Čega se Amerikanci plaše...

Paranoja kao politika

Amerikanci vole da za sebe misle kako neguju „zdravu dozu sumnje prema vlastima“. Nepoverljivost prema državi i vlasti smatra se važnom američkom političkom tekovinom. Američki teoretičari sada nastoje da odgovore na pitanje: kako se od „zdrave sumnje“ dođe do tvrdog uverenja da će Amerikom zavladati snage Ujedinjenih nacija sastavljene od hongkonških policajaca i ruskih vojnika? Lako je takve paranoike opisati kao bolesne, poremećene ljude, ali time se ne može objasniti masovnost naoružanih militantnih grupa. Psiholozi upozoravaju da svako može pasti u paranoju, uz odgovarajuću kombinaciju pritiska vršnjaka i prijatelja i stalnu izloženost jednom istom načinu mišljenja.

Klinički psiholog Denis Džonson upozorava da u pogrešnim uverenjima pripadnika ovih grupa uvek postoji zrnce istine. Nekad je to neki zakon koji im omogućava da kažu: „Evo, to je razlog našeg postojanja“. Takvi ljudi dolaze u susret sa drugima koji dele njihova uverenja, i ona se učvršćuju i šire. Članovi grupe postepeno su sve bliskiji jedni drugima, a sve udaljeniji od ostatka sveta.

Pa ipak, većina ljudi koja pati od paranoide uobrazilje ostaje potpuno bezopasna za okolinu - oni skupljaju hranu, oružje i novac kako bi se spasili od opasnosti koja vrebava u budućnosti. Ni eksperti ne umeju da objasne zašto nekolicina pojedinaca ili grupe njih posegnu za upotrebom sile protiv nevinih ljudi. Nekad se to desi tek kad budu isključeni iz šire grupe istomišljenika. Psiholozi tvrde da su mnogi članovi militantnih grupa „obični ljudi koji idu u krajnost sa običnim idejama“. „Ako mislite da su ovi ljudi ljudi, onda se prvo upitajte postoji li bilo šta što bi federalne vlasti mogle da učine što bi i vas nateralo da uzmete oružje u ruke i borite se protiv nje. Ako nešto takvo postoji, onda shvatite da su to ljudi slični vama“, upozorava jedan američki psiholog.

... I ŠTA IM SE DOGAĐA: Let TWA 800 još je obavijen misterijom

nameravaju da štite svoj dom, porodicu i da se odupru teroristima. Izdavanje dozvola veoma je liberalno. Čak 31 država izdaje dozvole svima koji nemaju kriminalne dosijee. Prodavnice obezbeđuju oružje uz dozvolu za posedovanje. U roku od 15 dana od uplaćivanja sume mušterija dobija svoje „mezimče“.

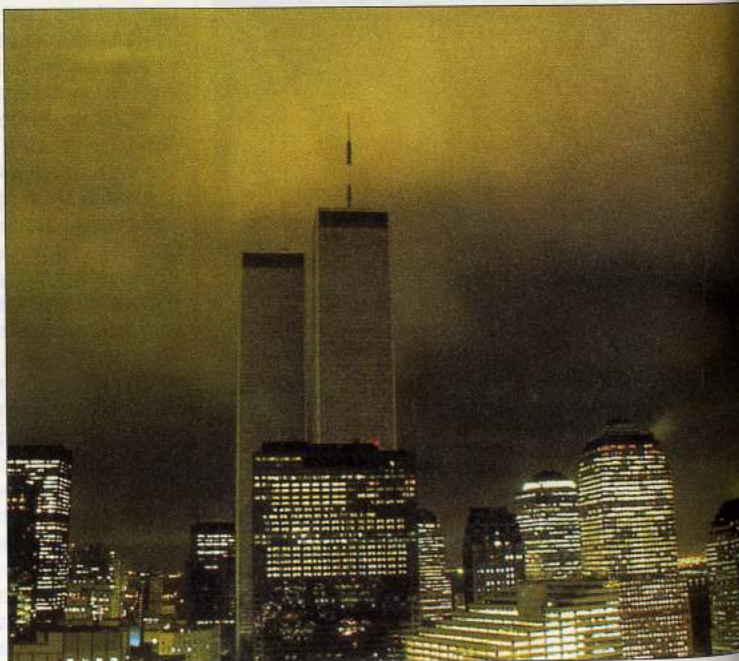
Novije vreme obeležile su puške. Za

oko 200 dolara može se kupiti dobro očuvana puška M-16 u poluautomatskoj verziji (zabranjeno je posedovanje i nošenje automatskog oružja). Pošto poluautomatski mehanizam sprečava ispaljivanje većeg broja metaka u malom vremenskom periodu, ljubitelji oružja nalaze se pred izazovom. Međutim, ako pažljivo proučite oglase u časopisima poput „Ganz end Amo“ ili

RAMZI AHMED JUSUF: Islamski fundamentalist, terorist klasičnog kova

SVETSKI TRGOVINSKI CENTAR: Bomba ručne izrade ubila je 1993. šest ljudi, a stotine ranila

TERI NIKOLS: Vaš tih susjed, novi tip masovnog ubice

TED KAČINSKI: Bombaš sa Harvarda, matematički genije

Uloga Merilin Monro

Četrdesetjednogodišnji Rasel Veston, koji je 27. jula ubio dva policajca u zgradi američkog Kongresa, duboko je poremećen čovek za kog njegova porodica tvrdi da boluje od akutne šizofrenije. Pokušao je da se zaposli u Centralnoj obaveštajnoj agenciji (CIA), a kad to nije uspeo zaključio je da ga je predsednik Bil Klinton „izneverio“. Čvrsto je uobrazio da je Klinton, kao sedamnaestogodišnjak, 1963. godine organizovao ubistvo Džona Kenedija, jer mu je Kenedi „ukrao“ Merilin Monro. Bio je uveren da ga savezna država, posredstvom satelitske antene, prisluškuje u njegovoj kolibi u državi Montana. Svoju 86-godišnju gazdaricu tužio je policiji za fizički napad, a maltretirao je šerifa koji nije hteo da je uhapsi.

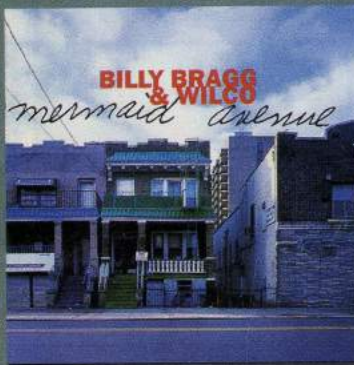
su procene pravljene generalno, a ne pojedinačno za članove. Protivili se oni tehnološkom napretku, poput Teodora Kačinskog, koji je od 1971. do 1993. godine poslao 16 paketa bombi, ili jednostavno bili protiv nekog, kao grupa boraca za prevlast belaca iz Istočnog Sent Luisa, država Ilinois, koja je nameravala da ubije advokata Morisa Disa, sudiju Kliforda Prauda, da uništi Centar „Simon Vizental“ u Los Anđelesu i jednu vladinu zgradu, da opljačka banku i otruje zalihe vode, „ogorčeni belci“ do tančina planiraju svoje postupke i predstavljaju pretnju savremenom američkom društvu.

„Naša je dužnost da srušimo vladu kada ona postane isuviše moćna“, napisao je treći američki predsednik Tomas Džeferson (1743-1826). Ova misao jednog od tvoraca američke demokratije korišćena je kao izgovor za najveći teroristički akt svih vremena - postavljanje bombe ispred vladine zgrade u Oklahoma Sijtu 19. aprila 1995. godine. Američka istorija puna je malih grupa ljudi koje se bore za svoja prava, ili za svoje videnje tih prava, a sama američka revolucija daje uporišta za legitimizaciju manjinskih zahteva svih vrsta. Zbog svoje izolovanosti i marginalnosti u početku su i suprematisti (u kakve spadaju Timoti Mekvej i Teri Nikols) smatrani egzotičnim paranoicima, sve dok se nisu počeli oružano suprotstavljati američkim vlastima. Tada su dobili prve mučenike. Godine 1992. federalna policija napala je dom Rendija Vivera u Ajdahu i pri tom ubila njegovu ženu i sina, a 1993. godine, pri napadu federalnih agenata na utvrđenje Davidanske sekte u teksaškom gradu Vejko, poginulo je 83 ljudi, među kojima i mnoštvo dece. Na godišnjicu Vejkoa, dve godine posle, u vazduh je, u ime odmazde, otišla zgrada u Oklahoma Sijtu. ■

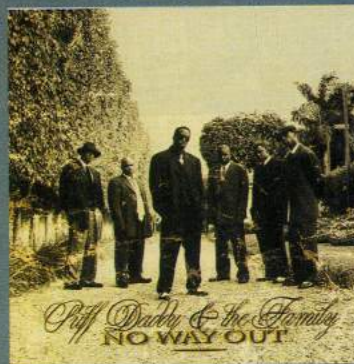

muzika iz filma X-Files

Billy Bragg & Wilco / Mermaid Avenue

Puff Daddy & The Family / No Way Out

Rod Stewart / When We Where...

preko 10.000 naslova rock, pop, rap, jazz, klasika, ambient, world music ... na originalnim kompaktnim diskovima i kasetama u prodaji!

MODERNI ŽIVOT

OVDE PIŠE VOJA ŽANETIĆ

GSB

Nimalo se ne bih iznenadio ako bi, jednom u dalekoj budućnosti, narodno pesništvo ovoga podneblja po svojim desetercima, uz Vuka Brankovića, kao arhetipskog dežurnog krivca za sve naše nesreće, razvlačilo i vozače Gradskog saobraćajnog Beograda.

Ovaj zaključak izvlačim iz uvida u reakcije na tek završeni i silom okončan štrajk ovih ljudi: nijedna kolektivna nesreća na ovom podneblju, nijedna izgubljena bitka u ovom ratu, ama nijedna nevolja koja nas je dokačila u proteklih deset i više godina - ništa ne izaziva tako uspešan gnev građanstva, iskazan u anketama RTS, u rečima političara i pojedinih novinarskih pera, kao štrajk u GS glavnog grada! Pokušavam da shvatim logiku po kojoj čovek, primatelj, koji radi u preduzeću koje su menadžeri opustošili i upropostili, osoba kome je deviznu ušteđevinu opljačkala što država što Dafina, te građanin koji nema perspektivu ni za sebe ni za decu, burno reaguje na činjenicu da mora peške kući, a o svemu ostalom čuti i trpi.

Zašto dopuštati da nas ovoliko godina vazaju budale, a buniti se kad nas dva dana ne voze loše plaćeni profesionalci? Uh, težak problem!

Ključ ovog problema verovatno leži u novoizgrađenom položaju kuće u našim životima. U trenutku kada se iznutra zaključaju vrata naših stanova, iz potpunog inostranstva u kome živimo vraćamo se u jedini poznati ambijent iz dobrih starih vremena u kojima smo živeli. Građanima sadašnje Jugoslavije jedino što je preostalo iz stare SFRJ predstavljaju njihovi domovi. U njima nema novopečenih bogataša, ni zlatnim kajlama optočenih manijaka sa pištoljima. U našim kućama nema

socijalnih razlika: mi i članovi naše porodice, gosti koje smo probrali među sličnim pripadnicima naše kaste i povremeni poštarari koji naiđu - svi mi smo podjednako siromašni, očajni, obrazovani i otupeli. Gradski saobraćaj, u ovakvom slučaju, ne predstavlja puki prevoz: on je jedini način da relativno brzo stignemo iz okruženja koje više ne poznajemo u okolinu gde je svaka stolica, ležaj, česma koja ne radi ili vodokotlić koji šušta nešto što poznajemo i čega se ne plašimo. Štrajk osoba koje nas vraćaju kućama predstavlja, tako, najgoru kaznu za one koji su dovoljno kažnjeni činjenicom da ih GSB vraća tamo gde nema neizvesnosti.

Javni prevoz, dakle, jeste svojevrsna žila kucavica sistema u kome živimo. On, sem što vraća potencijalne nezadovoljnike u smirujuću okolinu toplog doma, predstavlja socijalni apaurin za svakog svog korisnika. Ulazeći u zagušljivo vozilo gradskog saobraćaja prosečni građanin dobija neophodnu utehu za svoju nesreću - nije jedini. Zajedno sa njim znoje se, gaze i gužvaju mase ljudi sličnih sudbina. Ukidanje gradskog prevoza, dakle, predstavlja i nemogućnost da se ima osećanje pripadnosti sektu isto tako socijalno unesrećenih ljudi kao što si ti sam. Ovo, u kombinaciji sa činjenicom da je štrajkom GSB tvoj topli i poznati dom dalji za suludo dugo vreme pešačenja, daje vozačima javnog saobraćaja imidž svojstven samo najvećim zločincima i unesrećiteljima naroda. Stoga je moguće da će Slobodan Milošević i njegova politička pozicija & opoziciona ekipa nacionalnih upropastitelja postati u narodu omraženi - samo ako budu vozači GSB.

Mada je obrnuti postupak neuporedivo logičniji.

Ilustracija: Bob Živković

REFLEKTOR

Foset - četvrti put

Američki avanturista Stiv Foset vinuo se iz Argentine u nebo u četvrtom pokušaju da svojim balonom „Solo spirit“ obleti čitav svet bez zaustavljanja i postane prvi čovek u istoriji kome je to uspelo.

Foset je na put balonom oko sveta dug 32.200 kilometara poleteo s fudbalskog stadiona u argentinskom gradu Mendosi, nedaleko od Anda i uputio se na istok preko Atlantskog okeana.

„Ovo je najopasnija stvar koju sam preduzeo u životu“, priznao je novinarima pred uzletanje pedesetčetvorogodišnji biznismen iz Čikaga, koji je već imao dva podviga: preplivao je kanal Lamanš i sam je jedrenjakom preplvio Pacifik.

Foset planira da leteći nad južnim Atlantikom dopre do najjužnije tačke Afrike, da pre-

leti Australiju i Novi Zeland i da se potom preko Pacifika vrati u Južnu Ameriku.

Očekuje da će mu za let oko Zemlje, mahom preko okeana južne hemisfere, biti potrebno od 14 do 18 dana.

Fosetov prvi pokušaj da balonom obleti Zemlju u januaru 1996. trajao je samo 36 časova, jer ga je zimska oluja naterala da se prizemlji u Kanadi. U drugom pokušaju, godinu dana kasnije, postigao je rekordnu dužinu leta - 16.673 kilometra za šest dana od Sent Luisa do Sultanpara u Indiji, gde je bio prinuden da sleti kada je ostao bez goriva zbog odbijanja Libije da mu odobri prelet. Najzad, januara ove godine, odustao je i od trećeg pokušaja u žitnim poljima južne Rusije posle prevaljenih 9.330 kilometara od Sent Luisa.

UPORNOST:
Pošto je preplivao Lamanš i jedrenjakom prepolovio Pacifik, Stiv Foset će ponovo pokušati da balonom obiđe svet

Barutana

Veliki magacin baruta u Donjem gradu Kalemegdana ovih dana se vredno rekonstruiše. U Barutani je sredinom jula prošle godine počeo da radi najveći klub pod otvorenim nebom u Beogradu - Urbabar. Vlasnik Vladislav Tomanić, umesto stanarine, plaća rekonstrukciju prostora Barutane koja se izvodi pod budnim okom eksperata Zavoda za zaštitu spomenika kulture. Rekonstrukcijom neće biti narušen autentični izgled ovog prostora, čemu, uz ekipu stručnjaka, doprinosi i stalni nadzor arhitekta Marka Popovića.

U saradnji s Domom omladine Beograda i Skupštinom grada prošle godine je iz ovog prostora izbačeno 500 kubika šuta, popločano je 500 kvadratnih metara površine, napravljena je bina, obnovljene su zidine nagrizene vremenom. Ove godine nivelisan je

VLADISLAV TOMANIĆ:
Neimar gradske tvrđave

spoljni koridor velikog barutnog magacina, rekonstruisaće se sva prozorska okna, postaviti rešetke i kapci, a južni i zapadni fasadni zid potpuno će se obnoviti.

Urbabar Barutana postao je jedno od omiljenih okupljališta Beograđana, pre svega zbog koncerata petkom, na kojima su do sada nastupali Darkvud Dab, Kanda, Kodža i Nebojša, Deca loših muzičara, Supernaut, a publici će se predstaviti i Plejboj, Oružjem protivu otmičara...

Vijagra u Jugoslaviji

Pre nego što je Evropska unija dala zvanično odobrenje za prodaju vijagre na evropskom tržištu, snalažljivi domaći dobavljači iz Bijelog Polja i Novih Banovaca uspeali su da čudotvorne tablete za potenciju doture domaćim kupcima.

Po ceni od 50 nemačkih maraka, čarobna pilula za postizanje i dugo održavanje lančane erekcije može se nabaviti preko radio-oglasa. Namenjena je muškarcima od 20 do 80 godina, a po rečima doktora koji je prodaje (kaže da je i on probao), podmlađuje čoveka za 30 godina. Dr Branislav Dovinić, u ime firme iz Novih Banovaca koja se bavi uvozom medicins-

kih preparata, pregleda pacijente i daje dozvolu za korišćenje leka. Prvi pregled i prva tableta koštaju 60 maraka. Nadalje 50. „Do sada, za petnaest dana, koliko se tablete prodaju, osmoro ljudi je kupilo vijagru. Neki su i odbijeni, jer su poznati primeri da je ljudima posle upotrebe otkazivalo srce“, kaže doktor čiji je cilj da pomogne ljudima, „jer čovek koji nema seksualne odnose nije živ“.

U farmaceutske kući Inex tvrde da su oni jedini zastupnici američke firme Fajzer, koja izvozi ovaj lek. „Ali, mi još nismo počeli sa distribucijom, tek radimo pretpripreme za to. Čuli smo da su se pojavili neki uvoznici, ali oni sigurno rade nelegalno. Pitanje je da li je uopšte reč o vijagri i da li su uvoznici to probali“.

PRIMAT: U Jugoslaviju je vijagra nelegalno stigla pre nego u Evropu

RASIZAM

CRNI TRIKOLORI

Za razliku od Francuske, u Britaniji stranci znaju da nikada neće postati pravi Englezi, pa makar 100 godina šišali travu i pili čaj u pet popodne

Kada je uoči finala sa Brazilom orkestar zasvirao „Marseljezu“, najglasniji među francuskim reprezentativcima bili su: Marsel Desaji, rođen u Gani, a u Francusku došao kao dete; Kristijan Karembe, rođen u Novoj Kaledoniji - na kanaku, jeziku Aboridžina, njegovo ime znači „gnevan čovek“; Patrik Vijeira, došao na svet u Dakaru, u Senegal. Uz njih trojicu, pevali su i sinovi imigranata: Alen Bogosijan i Juri Đorkaef, jermenskog porekla, očevi Lilijana Tirama i Tijerija Anrija, došli su sa otoka Gvadelupe; Biksant Lizarazu je Baksijac, dok su roditelji glavne francuske fudbalske zvezde Zinedina Zidana poreklom iz Alžira.

A samo nekoliko dana pre čudesnog finala, u kome je Francuska, na čelu sa Zinedinom Zidanom, porazila Brazil sa 3:0, objavljeni su rezultati opsežnog dvogodišnjeg istraživanja urađenog u zemljama Evropske unije, koje je pokazalo da četiri od deset Francuza otvoreno za sebe kažu da su rasisti. To je veći procenat nego u bilo kojoj od većih evropskih zemalja. Svega 23 odsto Nemaca za sebe će reći da su rasno netolerantni, dok u Velikoj Britaniji taj procenat iznosi 22 odsto, Italiji 21, a u Španiji svega 13. Po sopstvenom priznanju, u Evropskoj uniji jedino su Belgijanci veći rasisti od Francuza: 45 odsto građana ove zemlje sebi je dalo između 5 i 10 poena, na skali u kojoj su sopstveni rasizam ocenjivali ciframa od jedan do deset. U zemlji u kojoj je Zinedin Zidan slavljen kao „kralj Francuske“, samo šest meseci ranije 56 odsto ispitanika izjavilo je da Francuska ima „previše Arapa“, dok je više od četvrtine anketiranih kazalo da ima „previše crnaca“.

Francuska je, dakle, istovremeno zemlja najveće rasne netrpeljivosti i najuspešnije asimilacije. Kvaka je u tome što je to zemlja u kojoj se integracija postiže prvenstveno zahvaljujući kulturi. Ovde su Francuzi postajali i kao „pravi“ Francuzi primani svi koji su francusku kulturu prihvatili kao ▶

ZABRANA:
U Francuskoj je izbio skandal kada je ministarstvo pravde zabranilo mladim muslimankama da u školu dolaze u maramama

svoju. Kulturna asimilacija bila je neka vrsta prečutnog uslova za totalnu integraciju u francusko društvo. Ovo drugo bilo je nagrada za one koji ispune prvi uslov, i ta nagrada nije izostajala. U tome se Francuska razlikuje od nekih drugih evropskih država, poput Velike Britanije, na primer, u kojoj se rasizam ispoljava manje otvoreno, ali u kojoj je puna društvena integracija imigranata sa drugih kontinenata gotovo nemoguća. U Britaniji „stranci“ znaju da nikad u očima većine sunarodnika neće postati „pravi“ Englezi, pa makar sto godina šišali travu po uzoru na komšije, uredno pijajući čaj u pet posle podne.

Francuska nacionalna reprezentacija može se smatrati jednom od najupečatljivijih dokaza širokog uspeha politike asimilacije u ovoj zemlji, izjavio je tokom svetskog prvenstva u fudbalu ovdašnji poznati teoretičar sporta Albreht Sontag, koji tvrdi da je fudbal „slika i prilika etničkog sastava nacije, veran odraz politike kolonizacije, imigracije i državljanstva u svakoj zemlji“. Sontag je usput primetio i to da su Nemci posle poraza sa Francuskom delovali „belo, umorno i staro“ dodavši da je njihov nacionalni tim možda bio žrtva upravo rigidnih nemačkih zakona o državljanstvu. „Onoga dana kada nemački tim bude imao igrače sa turskim, jugoslovenskim, italijanskim i grčkim imenima, znaćemo da je Savezna Republika Nemačka smogla snage da se otarasi svojih anahronih zakona zasnovanih na pravu krvi“, zaključio je Sontag.

U Evropi, ako se uprošćeno posmatra, postoje dva načina suživota sa useljenicima koji su organizovale države, a prihvatila stanovništva. Jedan je asimilacija, a drugi multikulturalnost. Prvom načinu priklonile su se zemlje Beneluksa i Francuska, a drugom Velika Britanija i Nemačka. Prvi

JAZ: U izveštaju Ujedinjenih nacija podvučeno je da pogotovo u srednjim i višim engleskim klasama postoji duboka netrpeljivost prema muslimanima

SLUČAJ: Nerazjašnjene okolnosti pod kojima su poginuli Dodi al Fajed i princeza Dajana podstakle su spekulacije po kojima je Dodijeva smrt bila neophodna ne bi li se sprečio njegov ulazak u visoko englesko društvo

[Crvena marama] → ISLAMA

Otakako se vladajuća koalicija u Nemačkoj uplašila za ishod izbora koji će se u ovoj zemlji održati 27. septembra, njena celokupna politička elita počela je da okreće leđa ideji o Nemačkoj kao „multikulturnoj zajednici“ i da insistira na tome da stranci koji žive u ovoj zemlji moraju da nauče nemački, da se prilagode nemačkim običajima i da prihvate dominaciju nemačke kulture. Nemački političari svih stranačkih boja počeli su da se nadmeću zahtevima za „etničku integraciju“ doseljenika. Prema pisanju britanskog „Dejli telegrafa“, jedva da je iko ovih dana digao glas u odbranu jedne profesorke iz Baden-Virtemberga kojoj je rečeno da nikada neće moći da se zaposli u državnoj školi ne bude li prestala da svakodnevno nosi maramu na glavi. Profesorica je nemačka državljanica, udata za Nemca, ali je muslimanka poreklom iz Avganistana. Vlasti su zaključile da bi zbog toga njena marama mogla biti protumačena kao „znak podrške islamskom fundamentalizmu“.

ISTOK: Iako sredenih podataka nema, ovaj plakat protiv Cigana u Češkoj dovoljno govori o raspoloženju u Istočnoj Evropi

USPEH: Strah Francuza od „prljave krvi“ razlog je uspeha Žan-Mari Lepena

princip zasniva se na pristajanju države i nacije da one koji dođu sa strane i prihvate apsolutno sve odlike matične nacije, proglase svojima, dok drugi princip podrazumeva da doseljenici zadrže osobenosti svoje matične kulture i u novoj sredini, koja se prema njima ponaša sa uljudnom tolerancijom.

Primeru radi, jedan Pakistanac u Londonu može biti potomak Azijca koji je pre nekoliko vekova kročio na englesko tlo, rođen u Engleskoj, školovan u dobrim školama, i iako čak ni njegov otac nije nikada bio u Pakistanu, njega će ipak do kraja života makar krišom zvati Paki. Često će na radnom mestu imati platu koja je do 16 odsto manja od plate bledolikog engleskog kolege na istom poslu.

Neki teoretičari modernog evropskog društva smatraju da se po stepenu rasizma evropske zemlje razlikuju samo utoliko što, u skladu sa svojim kulturnim specifičnostima, drugačije ispoljavaju svoja uverenja, simpatije i netrpeljivost. U Francuskoj će ljudi imati svest o tome da su rasisti. U Velikoj Britaniji, međutim, jedan član Gornjeg doma Parlamenta nedavno je u javnosti optužen zbog rasističke primedbe jer se na jednom sastanku parlamentarnog te-

la usprotivio mogućnosti da „ljudi drugih boja, različitih od boje kože ljudi koji sede u ovom odboru“, „ljudi koji su puni para od nafte“ pokupuju znamenite stare engleske rezidencije. Lord Džerfri Klifton Braun potiče iz stare i, dabome, ugledne porodice, koja je pre njega dala pet članova Parlamenta, pohadao je instituciju britanske aristokratije, Iton koledž, i za sebe kaže: „Ja nisam rasista. Bio je to jednostavno lapsus. Mogao sam se bolje izraziti.“ Predsednik parlamentarnog tela kazao je pak: „Pretpostavljam da se poštovani gospodin izražavao u političkim bojama. Ja ovde ne bih dozvolio nikakve rasističke opaske.“

Tek kudikamo je, čini se, lakše postati Francuz nego Englez. Otkrio je to na svojoj koži i Hitam Hamad, sin dobrostojećeg britanskog para lekara, od bele engleske majke i oca azijskog porekla. Hitam je, poput lorda Kliftona Brauna, pohadao čuveni privatni koledž osnovan pre nekoliko stotina godina, da bi tamo, za velike pare, bio sistematski rasno ponižavan i fizički ozleđivan. Kada mu je prekipelo, uzvratio je udarac, posle čega je škola prema njemu preduzela drakonske mere. Hamada su roditelji ispisali iz koledža i poslali u drugu školu, a zatim su pokrenuli parnicu

koju je privatni koledž izgubio.

Ujedinjene nacije poslednji put su 1996. godine upozorile Veliku Britaniju da mora da donese oštrije zakone kojim bi se suprotstavljala rasizmu u svom društvu. U izveštaju UN podvučeno je da pogotovo u srednjim i višim engleskim klasama postoji duboka netrpeljivost prema muslimanima.

U mesečnom listu „Economic džurnal“ od marta ove godine objavljena je studija pod nazivom „Ekonomske pokazatelji imigranata u Ujedinjenom Kraljevstvu“. Podaci govore za sebe. Legalni imigranti koji su pre dolaska u Britaniju imali deset godina radnog iskustva mogu da računaju na to da će na početku rada u Britaniji imati platu u proseku za 28 odsto manju od Engleza koji radu na istom mestu. Oni koji su pristigli sa dvadeset godina radnog iskustva u svojim pređašnjim zemljama startovaće sa prosečnim zaostatkom od 34 odsto. Istini za volju, ove cifre važe samo za obojene imigrante, dok će belci koji dođu u Britaniju moći i ubrzo da imaju iste plate kao i domaći radnici, pa čak u prvih nekoliko godina i više od njih zbog raznih dodataka koje će im dati država. Problemi sa kojima se susreću imigranti, pogotovo obojeni, ne završavaju se na pl-

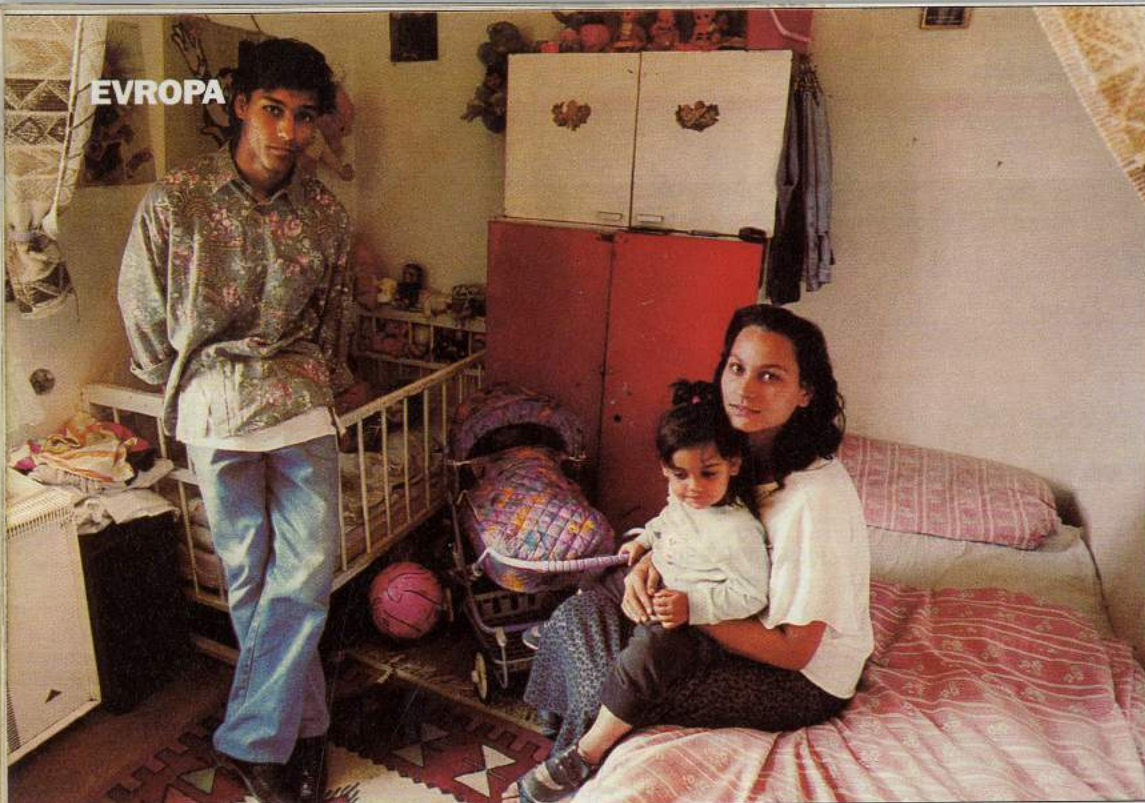
tama. U Bitaniji njih očekuju okviri iz kojih će vrlo teško pobeći. Evo kako je jedan od pridošlih sociologa Bikhu Parekh video i statistikom potkrepio, sudbinu svojih zemljaka na Ostrvu.

Južni Azijati su stvorili sebi svojstvena zanimanja u određenim oblastima ekonomije. Iako predstavljaju manje od 3 odsto ukupnog stanovništva Britanije, oni takođe predstavljaju 16 odsto od ukupnog broja lekara opšte prakse, gotovo 20 odsto bolničkih lekara i oko 12 ▶

UBEĐENJE: Svega 23 odsto Nemaca za sebe će reći da su rasno netolerantni, dok takvo mišljenje o sebi ima čak 45 odsto Belgijanaca

PROSEK: Imigranti mogu da računaju na to da će u Britaniji imati platu u proseku za 28 odsto manje od Engleza koji rade na istom mestu

UKOR: Ujedinjene nacije upozorile su 1996. godine Veliku Britaniju da mora da donese oštrije zakone kojim bi se suprotstavila rasizmu u svom društvu

RAZNOBOJNO: Većina francuskih igrača poreklom je iz neke od bivših kolonija

[Rasna] → IGRA

U zemlji koja važi za jednu od najrasističnijih u Evropi, crno-belo-smeđi sastav fudbalske reprezentacije nikoga nije podstakao ni na verbalne zamerke, a kamoli na rasističke ispade. U stotinama intervjua što su ih francuski reprezentativci dali pre i posle osvajanja zlata na svetskom prvenstvu, pitanje boje kože nijednom nije bilo tema razgovora. U tome se francuska reprezentacija upadljivo razlikovala od holandske, gde su rasne razlike takođe veoma prisutne i uočljive, i gde je sukob na rasnoj osnovi izbio na samom prvenstvu sveta: igrači su javno optužili holandskog selektora za rasizam, a pročuło se i da su jeli za odvojenim stolovima u hotelu, grupisani po boji kože. U Velikoj Britaniji je, pak, uoči prvenstva izbio afera kada je Džon Motson, sportski komentator BBC, izjavio da mu je „veoma teško da na terenu razlikuje crne igrače“.

STOP: Engleska nikada nije dala državljanstvo Muhamedu al Fajedu, egipatskom milioneru, čiji je sin Dodi bio na pragu ženidbe sa princezom Dajanom

odsto apotekara u zemlji. Oni poseduju preko 55 odsto prodavnica mešovite robe. Na primer, poseduje 30.000 od ukupno 46.000 kioska i 70 odsto od ukupno 83.200 malih radnji mešovite robe. Neki od njih počinju da ulaze u veliki biznis kao što su bankarstvo, investicije i osiguranje. Od 18.000 milionera u Britaniji, 300 su poreklom iz južne Azije, a prva stotina teška je oko 5 milijardi funti. Prisustvo Južnoazijata u drugim oblastima života manje je impresivno. Oni sačinjavaju manje od 2 odsto učitelja i tek nešto više od 1 odsto direktora škola i univerzitetskog osoblja. Njihovo prisustvo u višim ešalonima državne službe, u bankama, finansijskim institucijama i velikim kompanijama je zanemarljivo. Što se tiče bolnica koje smo već pomenjali, smeđe ruke ćete pronaći najčešće u tri odeljenja u kojima je najnezahvalnije raditi: genijatriji, psihijatriji i tropskim bolestima. Apropos onih 300 milionera, njihovi milioni im nisu otvorili vrata u britansko društvo. Jedan od njih je i Muhamed al Fajed, egipatski milioner koji je svojim us-

pehom izazvao izrazitu antipatiju Engleza, pogotovo kada je kupio vekovima staru robnu kuću Herods, koja je bila jedan od zaštitnih znakova stare aristokratske Engleske. Al Fajed nikada nije dobio britansko državljanstvo, a njegov sin Dodi umalo je uspeo da se probije u visoko društvo Engleske pripremajući brak sa princezom Dajanom, kada je, zajedno sa njom, poginuo u saobraćajnoj nesreći u pariskom tunelu pod još nerazjašnjenim okolnostima.

Ako sada sa ovim podacima uporedimo one iz Francuske, videćemo da imigranti koji dođu sa radnim iskustvom od deset godina imaju platu koja može biti i do

35 odsto manja od one koju dobija Francuz na istom radnom mestu. Razlika u odnosu na Britaniju jeste u tome što do kraja svoga radnog veka imigrant tu razliku u proseku smanjuje na 5 odsto ili je čak i anulira. Podaci pokazuju da druga generacija imigranata u Francuskoj po platama uopšte ne zaostaje za Francuzima. Cena koju su platili za to izgleda ovako: 70 odsto dece imigranata, koji sada imaju svoje porodice, kod kuće govore Francuski, 65 odsto ne govori jezik svojih roditelja, 86 odsto tvrdi da voli Francusku kao jedinu domovinu i da je srećno što je njen građanin, a 66 odsto kaže da bi rado penelo oru-

žje u odbranu voljene *La Republique*.

Ukoliko žele da u Francuskoj ostave samo Francuze, pred francuskom ekstremnom desnicom stoji vrlo težak zadatak, jer za nekoliko godina većina obojenih neće više znati odakle je došla, imaće supružnike Francuze i decu Francuze koja nisu baš bleđa kao Marija Antoaneta. Čini se da je neminovna sudbina Francuske da se u udžbenicima istorije i geografije za stotina godina kaže da su Francuzi beli, smeđi ili crni narod koji živi na teritoriji između Alpa i Pacifika, Lamanša i Sredozemnog mora.

Tako je život imigranata u raznim zemljama Evrope različit. Dok je u Engleskoj uniformisanje prvog crnca u redovima londonskih policajaca bobija praćeno pravom burom u javnosti i parlamentarnom debatom, francuskom predsedniku je ove godine na početku parade povodom nacio-

nalnog praznika Dana Bastilje, raport predao major francuske armije - crnac. U Francuskoj je nedavno izbio čitav skandal kada je Ministarstvo prosvete zabranilo mladim muslimankama da u školu dolaze u maramama, dok u Britaniji i Nemačkoj mnogi ne bi imali ništa protiv da stranci budu lako prepoznatljivi.

Tu se vraćamo na problem sa početka teksta. Oni Francuzi koji se zgražavaju pri pomisli da će živeti kao manjina belaca u Francuskoj plaše se da je njihovoj zemlji propao poslednji voz za kako to oni vole da definišu nacionalnu purifikaciju. Otuda i eksplozivni uspesi Žan-Mari Lepena. Njihove kolege iz Unije, Britanci i Nemci, drže imigrante na distanci i dalje zbog toga žive u iluziji da su ti ljudi tu samo privremeno, da će ostati samo dok zemlji budu potrebni i da će lako biti odsečeni od tela nacije jer nisu postali sastavni deo organizma. Otuda je desnica tu još uvek ograničena na huligane koji se zadovoljavaju ponekom tućom, i na političke pokrete u začetku koji gube svaki politički kredibilitet vezujući se za relikte nacizma. ■

BOJAN BRKIĆ

MRŽNJA: Nemački navijači nikako ne žele „strance“ u svojoj reprezentaciji

[Nezaposleni] → I KSENOFOBNI

Prosečna stopa nezaposlenosti u Evropskoj uniji nešto je viša od 11 odsto. Britanski časopis „Economist“ citirao je 4. aprila ove godine podatke Međunarodnog centra za razvoj migracione politike u Beču, po kojima u Evropi svake godine uđe između 150.000 i 300.000 ilegalnih imigranata i još najmanje toliko legalnih koji su po raznim osnovama stekli pravo da se dosele u neku od evropskih zemalja. Međunarodna kancelarija za tržište rada procenila je da je još 1991. godine u Evropi živelo 2,6 miliona ilegalaca i da se taj broj od tada verovatno udvostručio. Kada se uzme u obzir da u Evropi ima 18 miliona nezaposlenih Evropljana, nije teško pogoditi šta će biti evropski problem 21. veka. Neki posmatrači naklonjeni politici krajnje desnice uprošćavaju problem i kažu da se on može rešiti masovnom repatriacijom, odnosno proterivanjem stranaca u zemlje iz kojih su došli. Ideja je primamljiva ne samo za birače koji sede kod kuće bez posla i na

izborima svake godine daju sve veću snagu partijama krajnje desnice, već i za neke vlade koje strepe od takvih birača, pa se bore za povratak Albanaca u Albaniju, ili još bolje, na Kosovo, kao i za povratak bosanskih izbeglica kućama. Poslednji izborni uspesi Nacionalnog fronta Žan-Mari Lepena u Francuskoj tako su uplašili establišment da se francuski predsednik Žak Širak obratio sa molbom da se zaustavi širenje ksenofobije i otpočne višemesečna kampanja međunarodne tolerancije. Istovremeno, nemačka javnost je došla do šokantnog otkrića da neonacističke organizacije nisu ograničene samo na većito pijane i besposlene skinhedse koji spaljuju Turke na spavanju i prebijaju Kurde po železničkim stanicama. Njihove organizacije postale su moćne i dobro organizovane i upele su se i u najosetljivije strukture države kakve su policija i vojska. To je otkrila i video-snimcima dokumentovala višemesečna novinarska istraga.

POSED: Od ukupno 46 hiljada kioska u Britaniji, čak 30 hiljada je u vlasništvu južnih azijata

Trijumf arheologa

Žan-Mari Šove, francuski arheolog koji je otkrio najstarije poznate pećinske crteže na svestu, odneo je posle trogodišnjeg sudskog procesa pobjedu nad francuskom vladom. Šove, koji je bio državni službenik u francuskom ministarstvu kulture, iskoristio je božićne praznike 1994. godine da ode u **planine Ardeša na jugoistoku Francuske**, gde je otkrio kilometar dug pećinski lavirint koji je sadržavao crteže nosoroga, konja, divljih mačaka i mamuta. Istraživanja su kasnije pokazala da crteži potiču iz paleolita, od pre trideset hiljada godina. Šove je snimio crteže i načinio video-snimak koji je ministarstvo kulture koristilo na konferenciji za štampu

na kojoj je otkriće objavljeno. Ministarstvo je distribuiralo crteže preko Interneta utvrdivši da je Šove bio na radnom zadatku kada je otkrio pećinu i da nema nikakva prava na finansijske beneficije niti autorska prava. Šove je tužio francusku državu, a ministarstvo je sudu kao dokazni materijal ponudilo rešenje po kojem mu je 14. decembra 1994. godine izdat nalog da vrši arheološka istraživanja. Posle tri godine sudskog spora, utvrđeno je da je ministarstvo falsifikovalo radni nalog. Tri visoka službenika ministarstva naći će se na sudu krajem ove godine pod optužbom za falsifikat. Ako izgube proces, mogu dobiti do tri godine zatvorske kazne.

ITALIJA, LAMPEDUZA: Nezadovoljne izbeglice iz Albanije zapalile su barake u kojima su privremeno boravile

Tvrđava Evropa

Evropska unija potrošiće blizu 40 miliona dolara kako bi se na svojoj najjužnijoj granici opasala ogradom čiji je cilj da spreči stanovnike afričkog kontinenta da ilegalno prelaze u Španiju. **Ograda će biti duga osam kilometara** i protezaće se brdovitim terenom između španske enklave Seuta, na severnoafričkoj obali, i susednog Maroka. (Španija na marokanskoj obali ima dve enklave, Seutu i Melilju, ali je Seuta bliža španskom kopnu).

Ideja dvostruke električne žičane ograde s kamerama i specijalnim optičkim senzorima preuzeta je od Amerikanaca koji su se na sličan način ogradili od susednog Meksika. Evropska ograda biće dva metra visoka. Radovi su počeli pre skoro pet godina, a struja će, kako se očekuje, biti priključena za nekoliko meseci.

Seuta ima specijalni status kao isturena trgovinska baza i veliki obim razmene sa susednim Marokom, a stanovnici marokanske provincije Tetuan imaju pravo da na jedan dan uđu u Seutu bez vize, što je

predviđeno izuzetkom u Šengenskom sporazumu. Petnaest hiljada ljudi koristi se dnevno tim pravom, a određen procenat uvek otpada na „ilegalce“.

Samo prošlog meseca španska civilna garda sprečila je 4.000 nelegalnih prelazaka granice, ali potencijalni emigranti ne odustaju. Afrikanci lete pokušavaju da iskoriste lepo vreme i mirno more kako bi se kroz Gibraltarski moreuz dokopali Španije, odnosno Evropske unije, iako je i u to doba godine kroz moreuz teško ploviti. Lokalni ribari smatraju taj poduhvat samoubilačkim, ali bande marokanskih gangstera za dve hiljade dolara kroz moreuz „organizuju“ riskantne plovidbe ribarskih čamaca prepunih emigranata. **Prošlog meseca Sredozemno more izbacilo je na plaže Ceute tela sedmorice Marokanaca** koji nisu uspeli da se dokopaju španske obale. Policija ipak pretpostavlja da između dve hiljade i pet hiljada ljudi godišnje prebrodi moreuz, uglavnom brodičima kupljenim u Seutu.

FELDERMAUS: Za Berlince najdruštvenija životinja

PROCES: Posle tri godine Šove je priznato da je otkrio najstarije pećinske crteže

[Evro lažnjaci]

Evropska centralna banka predložila je donošenje zakona kojim bi se predupredila mogućnost da mašine za fotokopiranje u bostanji reprodukuju buduću evropsku zajedničku monetu evro. Zakon bi proizvođače ovih mašina naterao da ih opreme takvim bezbednosnim spravama koje bi omogućile da fotokopirani ne mogu izbaciti kvalitetne kopije budućih evropskih

PROBLEM: Kako sprečiti fotokopiranje

novčanica. Evro bi trebalo da uđe u opticaj 2002. godine. Visoki funkcioner Evropske komisije Žak Lafit izjavio je da Brisel veoma ozbiljno uzima predlog banke i da će razmotriti mogućnost donošenja novih propisa. Strah od falsifikata porastao je kada je pre nekoliko nedelja, u toku leta od Pariza do Frankfurt, nestao jedan od holograma za evro. Policija se plaši da je ukraden.

Prestonica slepih miševa

Berlin ima više slepih miševa nego bilo koji drugi evropski grad, a njegovi stanovnici svesrdno im uzvraćaju ljubav. Na sve strane prodaju se drvene kućice za slepe miševe onima koji pokušavaju da pripitome

svoje leteće životinje, a princ **Otomar Rudolf Vlad Drakul**, poslednji izdanak loze grofa Drakule, preselio se u Berlin, gde živi u polusrušenom dvorcu u Šlos Senkendorfu.

U Berlinu će 29. avgusta biti

noć slepih miševa, tokom koje će se organizovati brojna predavanja, trodimenzionalne izložbe slajdova, muzika uživo i posmatranje slepih miševa na Špandauer citadeli, gde obitava čak 11.000 berlinskih slepih miševa.

POTPIS: U Rimu je završni dokument o statutu Međunarodnog krivičnog suda potpisalo 120 zemalja učesnica

RATNI ZLOČINI

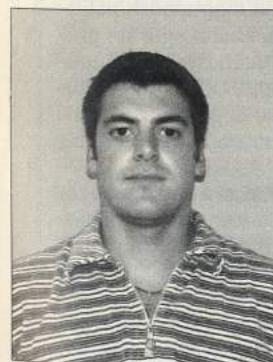
Nekažnjeni vuk

SAD odbile da potpišu Statut međunarodnog krivičnog suda jer nisu dobile garanciju da niti jedan Amerikanac nikad neće biti pred njim optužen

Otrovne strele biće svrstane u zabranjeno oružje, ali će nuklearne probe i dalje ostati nesankcionisane novim statutom međunarodnog krivičnog suda, nedavno usvojenim u Rimu. Pravni događaj stoleća, kako je unapred nazvan, rimski skup diplomata gromko je odjeknuo i na severnoameričkom kontinentu. Ispostavilo se da su se dva suseda i NATO partnera u Večnom gradu prilično mrsko gledala kad je ovo u

pitanju. Kanada, čiji je diplomata Filip Kirš predsedavao konferenciji i veštima manevrom uspeo da je okonča usvajanjem završnog dokumenta sa 120 potpisa zemalja učesnica, stala je u prvi red zagovornika i osnivača stalnog suda. Sjedinjene Američke Države su pak neprestano minirale celu stvar preteći i ucenjajući ostale (ne)zavisne države obustavom pomoći, da bi na kraju rezignirano odbile da daju svoj pristanak.

„Nije realno očekivati da će stalni međunarodni krivični sud zameniti Haški tribunal i preuzeti tekuće slučajeve. Najpre zato što Tribunal postoji i zahuktalo radi, bez obzira na sve svoje nedostatke. Ovaj novi sud neće tako skoro početi da radi, jer uprkos svem oduševljenju, treba da prođe bar tri-četiri godine dok zemlje ne ratifikuju rimske potpise. Bio je to spektakl s blicevima. Stvarni posao treba da se obavi u parlamentima država koje su podržale osnivanje suda i sada legislativno to treba i da potvrdi. Reč je o 120 zemalja! Kanada će s tim morati da požuri jer je predvodila inicijativu u Rimu, pa bi bilo

ISTORIJA: „Sud se neće baviti istorijskim slučajevima. Sve usvojeno biće primenljivo isključivo na buduće ratove“, Lojd Lipset, glavni koordinator Mreže za lobiranje u korist suda

LOŠE DRUŠTVO

Amerika nije uspevala da u Rimu ubedi 120 zemalja da zaslužuje poseban tretman kao jedina svetska sila čije trupe učestvuju ili čuvaju mir u konfliktima širom Zemaljske kugle. Ostala je usamljena, i to u veoma lošem društvu: s njom su uz jednog starog saveznika (Izrael), glasala još dva stara neprijatelja (Irak i Libija), kao i Jemen, Katar i Kina. Američka delegacija, na čelu s predsednikovim izaslanikom za ratne zločine Dejvidom Šeferom, doživela je i to da većina delegata ustaje na noge i gromko aplaudira dok američki predložak propadaju pri konačnom glasanju. Po povratku u Vašington bilo im je verovatno još gore kada ih je ljutito dočekao legendarni Džesi Helms, izrazito konzervativni i gotovo ksenofobični uticajni predsednik senatskog odbora za spoljnu politiku i hitno zatražio da se američki vojnici povuku iz svih mirovnih operacija u svetu dok se sa svim zemljama ne postignu sporazumi da ne smeju da isporuče američke državljane na bilo čiji zahtev.

nezgodno da nakon svega ostane po strani“, kaže u razgovoru za „Evropljanin“ mladi kanadski advokat Lojd Lipset, glavni koordinator Mreže za lobiranje u korist međunarodnog krivičnog suda.

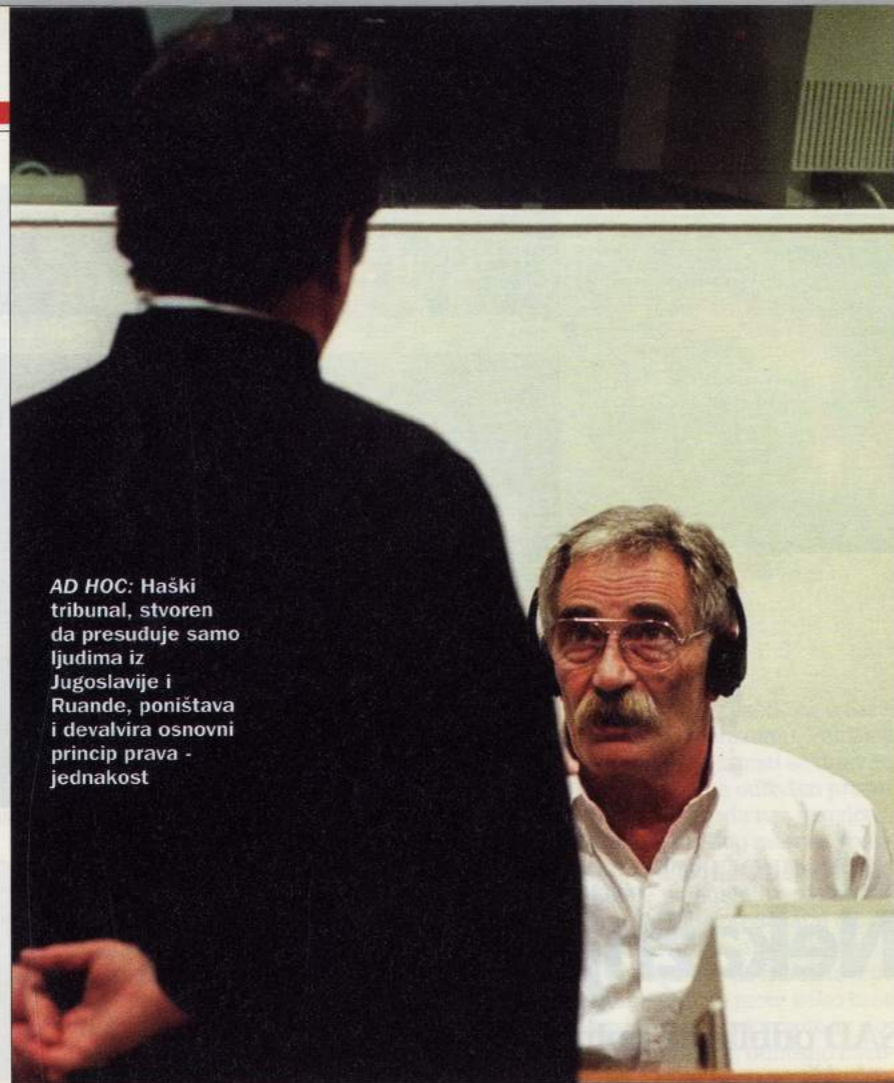
„Sud se uopšte neće baviti istorijskim slučajevima - niti jednim! Sve usvojeno biće primenljivo isključivo na buduće ratove“, tvrdi Lipset. „Da je drugačije, ne biste imali 120 zemalja potpisnica, već možda desetinu od tog broja! Žrtve ratnih zločina iz prošlosti ne mogu da budu osvećene. Ali namera je da se u budućnosti zločinci ne osećaju tako komforno i zaštićeno kao dosad.“

Zašto su nevladine organizacije i borci za ljudska prava nezadovoljni kvalitetom usvojenog završnog teksta i zašto mu za-

PROTEST: Rimljani su tražili da i Amerikanci pristanu na mogućnost da se pojave pred sudom za ratne zločine

AD HOC: Haški tribunal, stvoren da presuđuje samo ljudima iz Jugoslavije i Ruande, poništava i devalvira osnovni princip prava - jednakost

meraju kompromisnost?

„U spisku zločina prve kategorije Statut predviđa četiri osnovne grupe za koje sud samostalno može da pokreće istragu: ratne zločine, genocid, zločine protiv čovečnosti i agresiju. Njih inicira nezavisni tužilac, a Savet bezbednosti ne može da uloži veto. Za sve ostale situacije potrebna je saglasnost zemlje gde je zločin počinjen ili zemlje čiji je osumnjičeni državljanin, osim ukoliko postupak nije iniciran u Savetu bezbednosti“, objašnjava Lipset.

Iz ovog paketa izostavljeni su trgovina drogom i terorizam.

„Lako može da se zamisli da nijedna latinoamerička niti arapska zemlja ne bi potpisala sporazum da su te dve stavke ostale u 'paketu'. Dakle, moralo je biti kompromisa: na insistiranje manjih država agresija je ostala uvršćena u prvu kategoriju zločina, s tim što su zemlje koje prve potpišu i ratifikuju Sporazum dobile sledeću pogodnost: njima i njihovim državljanima neće se suditi za kategoriju ratnih zločina u narednih sedam godina! To je ustupak, to je period imuniteta, to je prećutni sporazum: ako vodite neki svoj rat, završite ga što pre, što je bilo bilo je, oprosteno vam je...“

Kako to stoji s moralnog stanovišta?

„Neki analitičari smatraju da je ovo veoma inteligentno rešenje, jer: pogodnost roka od sedam godina dobijaju samo one zemlje koje potpišu i ratifikuju sporazum o osnivanju suda, to jest one koje pristanu da u bližoj budućnosti prilagode svoj pravni sistem i priznaju jurisdikciju suda ukoliko nezavisni tužilac pokrene istragu i traži izručenje nekog njenog državljanina.“

Ogorčeni su i borci za razoružanje?

Sada imate situaciju da obična plemska otrovna strela potpada pod kažnjivo oružje, dok se atomska bomba ili hemijsko oružje nigde ne spominju. To je ustupak zemljama kao što su Francuska, Indija i još neke koje su nedavno izvodile nuklearne probe. Ali, ako bolje pogledate slovo Statuta, upotreba takvog oružja može da se podvede pod zločin protiv čovečnosti, mada tu onda mora da bude makar stotinu hiljada žrtava. U svakom slučaju, kakav god da je, Statut odražava realnost onosna političkih snaga.

Ako je Statut tako pažljivo skrojen da svi budu amnestirani za sve prethodne priljave poslove širom sveta, zašto su ga Amerikanci tako kategorično odbacili?

„Problem je u tome što oni neće da dozvole da se njihovim vojnicima sudi bilo gde van Amerike. Drugo je pitanje to što je njihov nastup u Rimu bio čisto politički, i to za domaću upotrebu. Jer, oni su znali da kod kuće, u Senatu, neće biti ratifikacije“, zaključuje Lojd Lipset.

Ed Morgan, profesor međunarodnog prava na Univerzitetu u Torontu, ima, na protiv, mnogo razumevanja za američki stav. U izjavi za „Evropljanin“, Morgan je podsetio da su „SAD zemlja koja je vodila istragu i podizala optužnice zbog ratnih zločina širom sveta“. On zato misli da je strah Amerikanaca od mogućnosti politizacije suda opravdan. Utoliko pre što pravila dozvoljavaju mogućnost da međunarodni sud progona vojnike ili državljane onih zemalja koje nisu ni potpisale ni ratifikovale Statut međunarodnog krivičnog suda.

„Po čemu onda ostale zemlje sveta nemaju pravo na isti takav strah?“, komentariše za „Evropljanin“ Remzi Klark, bivši javni tužilac SAD i sadašnji žestoki kritičar američke politike u svetu, stručnjak za međunarodno pravo i advokat koji je bio voljan da zastupa Radovana Karadžića

USLOV: Senator Džesi Helms tražio je da se američki vojnici povuku iz svih mirovnih operacija dok se ne postigne sporazum po kojem državljani SAD ne smeju biti isporučeni na bilo čiji zahtev

1993. godine u jednoj građanskoj parnici u Americi (po tužbi muslimanskih žena).

Kako može da se objasni stav vodeće zemlje na svetu i zahtevi da se najpre ograniči moć nezavisnog tužioca, zatim da se od bilo kakvih istraga i sumnjičenja izuzmu američki vojnici i pripadnici mirovnih snaga, da se zemlje „partneri“ ucegnuju obustavom pomoći, vojnog prisustva, finansija... da bi se na kraju odbacio i dokument (odnosno sud) u celini? Savezničke zemlje, kao Nemačka i Britanija, shvatile su to kao blef i održale se u sedlu uspešno do samog kraja.

„Odbacivanjem sporazuma o osnivanju stalnog međunarodnog krivičnog suda, SAD su se postavile kao usamljeni vuk. Vreme će pokazati hoće li ostati sam ili će se pridružiti grupi“, kaže Klark, koji je sada na čelu jedne njujorške advokatske firme. „Ukoliko ostale zemlje uspeju da očuvaju postignuto zajedništvo, ovaj sud imaće šansu da počne da radi. U protivnom, imaćemo dominantnu supersilu izvan i iznad zakona, naspram ostalog sveta.“

„Bio sam zgranut i ozlojeđen ulogom SAD kada su nasilno dovele do kreiranja Haškog tribunala *ad hoc* za Ruandu i Jugoslaviju. Ti sudovi nisu bili oruđe pravde, već oružje za progona! Rekao sam ranije, i ponoviću: *ad hoc* sudovi poništavaju i devalviraju osnovni princip prava, a to je jednakost. U tom smislu, groteskno zvuči objašnjenje da SAD odbacuje učešće u osnivanju međunarodnog krivičnog suda zbog 'straha od političkih predrasuda'. Amerika jednostavno želi apsolutnu moć, a ovim je pokazala da je smisao njene povremene upotrebe međunarodnog prava isključivo u satanizovanju i progona drugih“, konstatuje Klark.

Nešto blažu kritiku on upućuje sever-

nim susedima Kanadanima, konstatujući da su uradili veliki posao, ali se nisu proslavili ni kad je u pitanju principijelnost ni kada je bilo reči o *ad hoc* sudovima za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, niti za ostala svestska ratišta i diktatorske režime, gde se decenijama ginulo u krvi naočigled celog sveta.

Slično misli i profesor Ed Morgan: „Mi Kanadani bili bismo mnogo ponosniji kada bi se i pred našim sudovima pokrenuo postupak protiv ratnih zločinaca, pošto znamo da ih je bilo!“

Lojd Lipset tvrdi da je Kanada odvojila pozamašnu sumu novca upravo u te svrhe. Nije ovde reč samo o nekolicini bivših nacista, već upravo o kanadskim pripadnicima mirovnih snaga protiv kojih postoji već dovoljno kompromitujućeg materijala.

Upitan da li očekuje da će se jugoslovenske vlasti uključiti u grupu 120 potpisnika pristupnice za stalni sud, budući da je jedan od glavnih argumenata za bojkot Haškog suda upravo bilo odsustvo jedne pravde za sve, Lojd Lipset priznaje: „Krajnje je nepravilno graditi mehanizme krivičnog progona samo za jedne a ne i za druge. Zato razumemo to što su se vaši ljudi pitali: A zašto baš mi?“ Pravo se zasnava na doslednosti i poštenju u primeni. I zato nezavisni tužilac može da postane ključna figura za buduće slučajeve i šansa da pravda postane zaista dostižna. Ako uzmemo u obzir i činjenicu da u svetu postoji zaista malo situacija u kojima ne postoji sukob strateških interesa, onda je i ovo osnivanje suda ipak pređeni put kroz iglene uši do nekog budućeg stanja gde će zločin imati svoju kaznu. ■

SIMONIDA SIMONVIĆ/TORONTO

OSNIVAČ

Slavko Ćuruvija

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Dragan Bujošević

ZAMENIK GLAVNOG UREDNIKA

Ivan Radovanović

ŠEF DESKA

Milorad Vesić

UREĐUJE KOLEGIJUM

Ljiljana Smajlović, dr Branka Prpa, Dragan Mojević, Bogdan Tirnanić, Voja Žanetić, Aleksandar Tijanić, Slavko Ćuruvija

REDAKCIJA

Ljubomir Benić, Srboljub Bogdanović, Olivera Bročić, Ana Davičo, Marina Fratucan, Ivana Janković, Vesna Kostić, Zoran Mamula, Sladana Popović, Maja Slavnić, Dušan Zdravković, Biljana Živančević

FOTOGRAFIJA

Predrag Mamuzić, Koča Sulejmanović

LEKTORI

Ljiljana Simić, Sandra Šare

LIKOVNO-GRAFIČKA REDAKCIJA

Darko Novaković, Dragan Stojanović

KOMPIJUTERSKA PRIPREMA

Darko Knežević, Ivan Miladinović, Predrag Petković

IZDAVAČ

DeTePress
Beograd, Kosovska 26/V

DIREKTOR IZDANJA

Ivan Tadić

DIREKTOR PRODAJE

Tomislav Rajković

TELEFONI:

Centrala: 3298-020

Fax: 3298-067, Direktor prodaje: 3298-020, lok. 694, Marketing: 3341-738, 3341-682

TIRAŽ I DISTRIBUCIJA

Press distributer d.o.o.

Lole Ribara 35, tel. 3340-527

ŠTAMPA

„Birografika“ Subotica

e-mail

evrodesk@dnevnitelegraf.com

**Žan-Pol Gotje
Nakit**
Do 31. avgusta
Equinox
Dablin

**Magija filma
Figura Alien,
nikad prikazana...**
Do 30. avgusta
Meellan Galleries
Glazgov

**Kolumbijska
arheologija
Skulpture i
ornamenti na
kojima bi nastao
mit o Eldoradu**
Do 30. avgusta
*Royal Museum
of Art & History*
Brisel

Sodom Berlin
Crteži Georga Grosa
Do 25. septembra
Erotik Museum
Berlin

Dinastija Basano
Izložba slika, Venecija XIV vek
Do 21. septembra
Deusee du Louvre
Pariz

Pol Gogen
Izložba slika
Do 30. avgusta
Valetzni palac
Prag

Didije Lorenzo
Izložba radova
Do 30. septembra
Fundacio Joan Miro
Barselona

Trke Formule 1
30. avgust
Spa

Fiesta
Muzika Kariba i
Latinske Amerike
Do 29. avgusta
*Ippodromo delle
Capannelle*
Rim

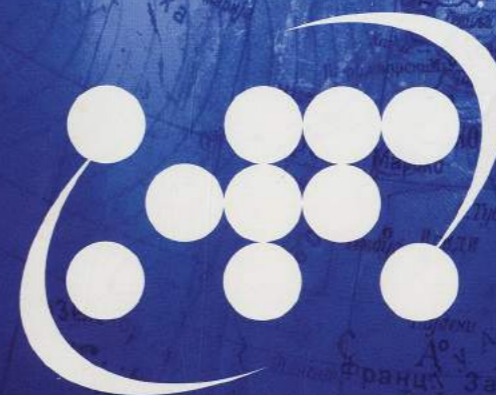
**Carica
Elizabeta**
Izložba
„Lepota za
večnost“
Do 16.
februara 1999.
*Vile Hermes i
Hofburg,*
Šenbrun
Beč

dobrodošli na Mrežu

Vašington

8 Mbps

Beograd

InfoSky

Internet posrednik
sa pouzdanim vezama, vrhunskim stručnjacima i povoljnim cenama,
koji brine o svojim korisnicima.

INFORMATIKA

Internet Posrednički Centar (IPC), 11000 Beograd, Jevrejska 32, tel: (011) 3215 220, 3215 292

www.InfoSky.net

Uključite se u novi svet komunikacija!

Pozovite 011/9820!

Saznaćete sve o pogodnostima koje
Vam nudi Mobilna Telefonija Srbije.